IES DE RODEIRA

Programación Departamento
de CC SS, Xeografía e Historia
2022/ 23

Distribución das materias e grupos entre o profesorado.

Dna. Teresa Rodríguez Rodríguez Educación Permanente de Adultos nivel III.1º e 3º ESO; 2º e 4º ESO. Obradoiro de Adultos; Comunicación 1º ESA.

D. José Mario Domínguez Cabaleiro: Hª de España de 2º Bac. en 2 grupos (C,D) e Historia do Mundo Contemporáneo de 1º de Bac., 3 grupos (D,E).

Dona Rita Estévez Estévez: Historia da Arte de 2º de Bacharelato en 1 grupo (D,E), Xeografía e Historia de 4º de ESO en 4 grupos (A,B,C,D).

Don Francisco José Padín Nogueira: 2 grupos de 2º de Bacharelato (A. B) e Xeografía e Historia de 1º de ESO, 4 grupos (A,B,C,D)

Dona Dolores Carmen González Nores: Xeografía e Historia de 3º de ESO, 4 grupos (A,B,C,D) 1 grupo de FP Básica 1.

Don Alejandro Pardo Rodríguez: 2 grupos de Xeografía de 2º de Bacharelato (C,D) e Xeografía e Historia de 2º de ESO, 4 grupos (A,B,C,D)

Índice

1- INTRODUCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN 4

2- OBXECTICOS XERAIS DE EDUCACIÓN SECUNDARIA 6

3- CONTRIBUCIÓN DA MATERIA ÁS COMPETENCIAS CLAVE (LOMCE)........................7

4- OBXECTIVOS XERAIS DA XEOGRAFÍA E HISTORIA NA ESO (LOMCE)..........,.......10

5- METODOLOXÍA EN CASO DE ENSINO NON PRESENCIAL…………….........................12

6- PROCEDEMENTOS PARA REALIZAR A AVALIACIÓN INICIAL NA ESO 12

7- XEOGRAFÍA E HISTORIA 2º ESO 12

8- CIENCIAS SOCIAIS 4º ESO. HISTORIA 27

9- PLAN DE TRABALLO PARA RECUPERACIÓN MATERIAS PENDENTES DA ESO.....48

10- PROGRAMAS ESPECÍFICOS PERSONALIZADOS PARA O ALUMNO REPETIDOR NA ESO...49

11- MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE 49

12- EDUCACIÓN EN VALORES 49

13- CONTRIBUCIÓN Ó PLAN LECTOR E PLAN TIC 50

14- HISTORIA DE ESPAÑA – 2º BACHARELATO 51

15- HISTORIA DA ARTE DE 2º DE BACHARELATO 92

16- XEOGRAFÍA DE ESPAÑA 2º DE BACHARELATO 118

17- PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA ESA. ÁMBITO DE COMUNICACIÓN..............................153

18- PROMACIÓN DIDÁCTICA FPB1. COMUNICACIÓN E SOCIEDADE..................................191

19- ACCIÓNS DE CONTRIBUCIÓN Ó PLAN DE CONVIVENCIA 192

20- PROCEDEMENTOS PARA AVALIAR A PROGRAMACIÓN 192

1-. INTRODUCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.

Neste curso 2022-2023 entrará en vigor a reforma educativa, LOMLOE, para os cursos 1º de ESO, 3º de ESO e 1º de Bacharelato. As programacións correspondentes serán elaboradas polo profesorado responsable de forma dixital desde o inicio do curso. A presente programación abrangue, pois, ós cursos que non entran na reforma, é dicir, Xeografía e Historia de 2º e 4º de ESO, Historia de España, Historia da Arte e Xeografía de 2º de Bacharelato, así como a de Educación para adultos. A programación de FP Básica 1, que será impartida polo noso Departamento durante o presente curso, tamén será elaborada dixitalmente.
A área ten unha recoñecida especificidade nas últimas construcións curriculares e resulta innegable que constitúe unha contribución fundamental para a formación do alumnado na educación secundaria obrigatoria.
Coas materias desta área preténdese profundizar no coñecemento da sociedade, da súa organización e funcionamento nun territorio, a través do tempo e na actualidade, utilizando o aprendido polo alumnado na etapa anterior na área de coñecemento do medio natural, social e cultural.
A atención particular que se concede á xeografía e á historia como referentes da área, queda xustificada polo seu acusado carácter integrador e globalizador e pola súa sensibilidade ao interpretar o espazo natural e social e a súa evolución a través do tempo. Por outra parte, a complexidade das sociedades actuais e a aparición de novas temáticas - educación ambiental, cívica, para o consumo, a paz ou o lecer, recomendan a incorporación de contidos procedentes doutras disciplinas como a socioloxía, a antropoloxía, a economía, ou a ecoloxía, que ofrecen perspectivas de análise diferentes para lograr o obxectivo común, que é o coñecemento da realidade social.
Para a análise da dimensión espacial resulta axeita do o enfoque ecoxeográfico,que permite tomar en con sideración as múltiples variables - naturais e antrópicas que conforman un espazo e, ademais, atende o dinamismo interno de cada variable e das súas interaccións. A paisaxe, como unidade espacial de análise ecoxeográfica, ten especial relevancia e permite abordar o estudo dos problemas a que a xeografía debe dar reposta.
A historia débelle proporcionar ao alumnado un coñecemento global que resulta necesario para entender o presente e para mellorar o futuro.
É preciso tamén facer emerxer no seu estudo suxeitos históricos ata hai pouco moi silenciados, como as mulleres, a clase obreira, os pobres... dándolles o protagonismo que lles corresponde e que vai permitir unha renovación do discurso histórico.
En ambas as dúas materias non se debe esquecer o importante que resulta adquirir un vocabulario conceptual propio e a capacidade para utilizalo e xeneralizalo correctamente. Do mesmo xeito, cumpriría enfiar ao longo do currículo de todos os cursos tres elementos de análise que consideramos imprescindibles para comprender a realidade social: a historia, o espazo e os recursos.
Por outra parte, as dúas materias permiten desenvolver unha metodoloxía que compare o inmediato e o afastado, o propio e o alleo, o máis concreto e o máis abstracto, xustificando así a importancia que no currículo debe concederse aos aspectos da xeografía, a historia e a cultura de Galicia.
Non debe esquecerse, á hora de introducir contidos metodolóxicos, a importancia de saber interpretar fontes de diversa tipoloxía, a comprensión da multicausalidade e a intencionalidade na interpretación dos procesos, o uso adecuado da información e o manexo da documentación.
A finalidade destas materias concretaríase en dar unha visión global do mundo e un conxunto de valores para que os alumnos e alumnas adopten unha actitude ética e comprometida dentro dunha sociedade plural e solidaria.
Os contidos e criterios de avaliación organízanse por cursos. Por claridade,os primeiros agrúpanse en bloques, e estes diferencian epígrafes con aspectos con cretos. En todos os cursos traballarase un bloque inicial denominado “Contidos comúns” no cal se inclúe a aprendizaxe de aspectos fundamentais no coñecemento xeográfico e histórico, e que valoran, sobre todo, procedementos e actitudes que, en certa forma, condicionan o desenvolvemento dos contidos das outras epígrafes.
No primeiro curso abórdase o estudo dos medios naturais -A Terra e os medios naturais, sociedades prehistóricas, primeiras civilizacións e idade antiga.
No segundo curso, introdúcese en primeiro lugar o bloque que abarca o marco temporal que vai das sociedades medievais ata a configuración do estado moderno.

A continuación, o estudo da poboación, dos comportamentos e tendencias demográficas e das súas consecuencias -Poboación e sociedade, así mesmo, os trazos particulares da sociedade galega, española, europea e mundial desde a comprensión da súa estrutura e diversidade.
Abórdase tamén a realidade rural e urbana, con especial atención aos procesos e modalidades de creación do espazo urbano, os seus problemas e as formas de vida que o caracterizan.
Corresponde a terceiro curso a análise do territorio como espazo humanizado nas súas diferentes facetas e ámbitos.
En cuarto curso, insístese na evolución e caracterización das sociedades actuais, comezando polas bases históricas desde a fin do antigo réxime e as transformacións económicas, políticas e sociais que caracterizan o mundo contemporáneo desde o século XVIII ata a primeira metade do século XX, sen esquecer referencias concretas a España e a Galicia.

MARCO LEGAL

Relación de leis, decretos e ordes a ter en conta na elaboración das programacións:

- LOE Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. (BOE 106, do 04/05/2006)
- Real decreto 1631/2006, do 29 de decembro, polo que se establecen as ensinanzas mínimas na ESO.
- Decreto 133/2007, do 5 de xullo, polo que se regulan as ensinanzas da ESO na Comunidade Autónoma de Galicia (CAG).
- Orde do 21 de decembro de 2007, pola que se regula a avaliación na ESO na CAG.
- Decreto 124/2007, do 28 de xuño, polo que se regula a uso e a promoción do galego no sistema educativo.
- Orde do 6 de setembro de 2007, pola que se desenvolve a implantación da ESO na CAG.
- Decreto 126/2008, do 19 de xuño, polo que se establece a ordenación e o currículo do bacharelato na CAG. (DOG do 23 de xuño de 2008).
- Orde do 24 de xuño de 2008, pola que se desenvolve a organización e o currículo das ensinanzas do bacharelato na CAG. (DOG do 27 de xuño de 2008).
- Orde do 25 de xuño de 2008, pola que se establece a relación de materias optativas do bacharelato, o seu currículo e se regula a súa oferta. (DOG do 27 de xuño de 2008).
- Orde do 23 de setembro de 2008, pola que se amplía a oferta de materias optativas de bacharelato e se establece o seu currículo. (DOG do 29 de setembro de 2008).
- Orde do 15 de xuño de 2009 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2009/10. (DOG do 22 de xuño de 2009).
- DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta (DOG do 21).
- Resolución do 27 de xullo de 2015, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións no curso académico 2015/16 para a implantación do currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).
- Orden de 26 de febrero de 2016, pola que se modifica a Orden ECD/1361/2015, de 3 de xullo, pola que se establece o currículo de Educación Secundaria Obrigatoria e Bachalerato
- Instrucións do 30 de xullo 2020, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, en relación ás medidas educativas que se deben adoptar no curso académico 2020/2021, nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas da educación infantil, da educación primaria, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato.
- Resolución conxunta das Consellerías de Educación, Universidade e Formación Profesional e de Sanidade que aproban as instruccións polas que se incorporan a declaración de actuacións coordinadas en materia de saúde pública aprobadas polo Consejo Interterritorial do Sistema Nacional de Salud Pública (D.O.G. nº 174 Bis do 28-08-2020) e a actualización das recomendacións sanitarias do Comité

Clínico ao Protocolo do 22 de xullo de Adaptación ao Contexto do COVID 19 nos Centros de Ensino non Universitarios de Galicia para o curso 2020-2021.

- RESOLUCIÓN do 17 de xuño de 2021, da Secretaría Xeral de Educación e Formación Profesional, pola que se ditan instrucións para o desenvolvemento das ensinanzas de educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato no curso académico 2021/22.

2. OBXECTIVOS XERAIS DE EDUCACIÓN SECUNDARIA

A Educación Secundaria Obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e as alumnas as capacidades que lles permitan:

a) Asumir responsablemente os seus deberes; coñecer e exercer os seus dereitos no respecto aos demais; practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e grupos; exercitarse no diálogo afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións cos demais e resolver pacificamente os conflitos, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas.
e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información para, con sentido crítico, incorporar novos coñecementos. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en distintas disciplinas, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas nos diversos campos do coñecemento e da experiencia.
g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza nun mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, a lectura e o estudo da literatura.
i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de xeito apropiado.
j) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e a historia propias e dos demais, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas relevantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
k) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o dos outros, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio, e contribuír así á súa conservación e mellora.
l) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das distintas manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
m) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

n) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permita a comunicación con outras linguas, en especial coas da comunidade lusófona.

3.- CONTRIBUCIÓN DA MATERIA ÁS COMPETENCIAS CLAVE.

<u>Descrición do modelo competencial</u>.

Na descrición do modelo competencial, incluímos o marco de descritores competenciais xa que supoñen unha reflexión e reconfiguración dos contidos desde un enfoque de aplicación que permita o adestramento destas. As competencias non se estudan, nin se ensinan, adéstranse. Para iso debemos xerar tarefas de aprendizaxe onde lles permitamos aos escolares a aplicación do coñecemento mediante metodoloxías de aula activas.

Abordar cada competencia de xeito global en cada unidade didáctica é inabarcable, para iso cada unha rómpese en indicadores, grandes piares que permiten describila dun xeito máis preciso. Podemos encontrar entre 3 e 6 indicadores por competencia.

Cada indicador segue sendo aínda demasiado xeral polo que o rompemos no que chamamos descritores da competencia que «describen» ao escolar competente neste ámbito. Por cada indicador encontraremos entre 3 e 6 descritores redactados en infinitivo.

En cada unidade didáctica concretaremos o descritor en desempeños competenciais redactados en terceira persoa de presente indicativo. O desempeño será o aspecto concreto da competencia que poderemos adestrar e avaliar de xeito explícito na unidade, será concreto e obxectivable e indícanos que debemos observar nas actividades deseñadas para o seu adestramento.

Para o seu desenvolvemento partimos dun marco de descritores competenciais definido para o proxecto aplicable a toda materia e curso.

Respectando o tratamento específico nalgunhas áreas, os elementos transversais, tales como, a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e a comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional traballaranse desde todas as áreas posibilitando e fomentando que o proceso de ensinanza-aprendizaxe dos escolares sexa o máis completo posible.

Por outra parte, o desenvolvemento de valores presentes tamén en todas as áreas axudará a que os nosos escolares aprendan a desenvolverse desde uns determinados valores que constrúan unha sociedade ben consolidada na que todos poidamos vivir.

A diversidade de alumnos e alumnas cos seus estilos de aprendizaxe diferentes, levarannos a traballar desde as diferentes potencialidades que posúen, apoiándonos sempre nas súas fortalezas para poder dar resposta ás súas necesidades.

Na área de Xeografía e Historia

Na área de Xeografía e Historia incidiremos no adestramento de todas as competencias de xeito sistemático facendo fincapé nos descritores máis afíns á área.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía CMCCT
Esta área, como parte integrante das ciencias sociais, utiliza ferramentas que serven para describir, interpretar e predicir distintos fenómenos no seu contexto. Polo tanto, estas competencias desenvolveranse co uso de nocións estatísticas básicas, escalas numéricas e gráficas, operacións matemáticas sinxelas, representacións gráficas, selección de fontes de información, contraste de datos... En definitiva, o alumnado farase consciente de que os coñecementos matemáticos, científicos e tecnolóxicos teñen unha aplicabilidade real e funcional en moitos aspectos da súa propia realidade, capacitándoo para afrontar e resolver problemas da súa vida cotiá.

Os descritores que traballaremos fundamentalmente serán:

- Tomar conciencia dos cambios producidos polo home no ámbito natural e as repercusións para a vida futura.
- Aplicar métodos científicos rigorosos para mellorar a comprensión da realidade circundante en distintos ámbitos (biolóxico, xeolóxico, físico, químico, tecnolóxico, xeográfico...).
- Manexar os coñecementos sobre ciencia e tecnoloxía para solucionar problemas, comprender o que ocorre ao noso arredor e responder preguntas.
- Aplicar as estratexias de resolución de problemas a situacións da vida cotiá.

Comunicación lingüística CCL
A materia de Xeografía e Historia intervén no desenvolvemento da competencia lingüística en varios aspectos: en primeiro lugar, a través do coñecemento e o uso correcto do vocabulario específico da materia, para construír un discurso preciso e expresalo de xeito oral ou escrito; en segundo lugar, ao utilizar diferentes variantes do discurso, asociado aos contidos, en especial, a descrición, a narración e a argumentación; en terceiro lugar, grazas á lectura comprensiva e a interpretación de textos ou o comentario de imaxes para potenciar o uso da linguaxe icónica. Por outra parte, esta materia está intrinsecamente relacionada coa busca de información, tanto en fontes orais como escritas, e a propia construción do coñecemento a través dun proceso que vai desde a información ata as interpretacións explicativas. É importante que o correcto uso do vocabulario da materia, adquirido e precisado durante a etapa de secundaria, se afiance e se incorpore á linguaxe habitual do alumnado.

Os descritores aos que lles daremos prioridade serán:

- Comprender o sentido dos textos escritos e orais.
- Expresarse oralmente con corrección, adecuación e coherencia.
- Entender o contexto sociocultural da lingua, así como a súa historia para un mellor uso desta.
- Utilizar os coñecementos sobre a lingua para buscar información e ler textos en calquera situación.
- Producir textos escritos de diversa complexidade para o seu uso en situacións cotiás ou de materias diversas.

En caso de centros bilingües ou plurilingües que impartan a materia noutra lingua:
- Manter conversacións noutras linguas sobre temas cotiáns en distintos contextos.
- Utilizar os coñecementos sobre a lingua para buscar información e ler textos en calquera situación.

Competencia dixital CD
A competencia dixital é fundamental para que o alumnado comprenda os fenómenos xeográficos, sociais e culturais e que saiba traballar coa información (obtención, selección, tratamento, análise...), procedente de moi diversas fontes, tanto tradicionais, coma audiovisuais, e dixitais, e non todas co mesmo grao de fiabilidade e obxectividade. Por iso, a información obtida debe ser analizada desde parámetros esixentes, a comparación exhaustiva e crítica das fontes. A obtención e tratamento dixital da información require, ademais, unha serie de coñecementos e habilidades que son necesarios para que o alumnado se desenvolva e sexa competente nun ámbito dixital. Do mesmo modo, preténdese que o alumnado cree contidos dixitais en

distintos formatos, á vez que desenvolve unha actitude responsable respecto ás limitacións e a seguridade do uso das novas tecnoloxías da información.

Para iso, neste área, traballaremos os seguintes descritores da competencia:
- Seleccionar o uso das distintas fontes segundo a súa fiabilidade.
- Elaborar información propia derivada de información obtida a través de medios tecnolóxicos.
- Utilizar as distintas canles de comunicación audiovisual para transmitir informacións diversas.
- Manexar ferramentas dixitais para a construción de coñecemento.
- Aplicar criterios éticos no uso da tecnoloxía.

Conciencia e expresións culturais CCEC

A relevancia dos feitos culturais e artísticos nos contidos desta materia é o que pon de manifesto a importancia desta competencia. O alumnado poderá coñecer e comprender as obras artísticas e culturais máis significativas na historia da humanidade. Obxectivo fundamental é que, a través da observación minuciosa da obra artística, valore e se sensibilice cara a todo o artístico e cultural. O interese, aprecio e respecto polo patrimonio cultural e artístico convértese no elemento fundamental do desenvolvemento desta competencia que permite desenvolver un espírito crítico e facilítalle ao alumnado comprender a relación entre as manifestacións artísticas, os feitos históricos e as sociedades que as crean.

A área de xeografía e historia favorece que se poida traballar desde aí sempre e cando se adestren os seguintes descritores:
- Mostrar respecto cara ao patrimonio cultural mundial nas súas distintas vertentes (artístico-literaria, etnográfica, científico-técnica...), e cara ás persoas que contribuíron ao seu desenvolvemento.
- Expresar sentimentos e emocións desde códigos artísticos.
- Valorar a interculturalidade como unha fonte de riqueza persoal e cultural.
- Apreciar a beleza das expresións artísticas e as manifestacións de creatividade e gusto pola estética no ámbito cotián.

Competencias sociais e cívicas CSC

A competencia social e cívica é primordial para abordar a materia de Xeografía e Historia, xa que comprender a ardua e cambiante realidade social é un dos aspectos principais dos seus contidos. O coñecemento de diferentes realidades sociais ao longo do tempo fai que sexa ineludible a súa comparación coa realidade actual e favorece que o alumnado comprenda que esas realidades se van forxando ao longo do tempo, e que por iso mesmo poden cambiar, polo que debe ser tolerante coas que se producen no seu ámbito e noutros ámbitos diferentes ao seu. O alumnado asimila que vive nunha sociedade cada vez máis plural e globalizada, na que convive con culturas diferentes.
Esta competencia permite que o alumnado poña en práctica os coñecementos aprendidos aplicándoos ao seu ámbito social converténdoo nun cidadán activo capaz de darlles resposta aos problemas e fenómenos da súa realidade social interactuando con outras persoas e grupos favorecendo a tolerancia e o respecto a todos á vez que desenvolve o talante democrático

Os descritores que adestraremos son os seguintes:
- Aplicar dereitos e deberes da convivencia cidadá no contexto da escola.
- Coñecer as actividades humanas, adquirir unha idea da realidade histórica a partir de distintas fontes, e identificar as implicacións que ten vivir nun Estado social e democrático de dereito referendado por unha constitución.
- Desenvolver capacidade de diálogo cos demais en situacións de convivencia e traballo e para a resolución de conflitos.
- Recoñecer riqueza na diversidade de opinións e ideas.
- Involucrarse ou promover accións cun fin social.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor CSIEE
A participación activa do alumnado nos procesos de toma de decisións que afecten á súa aprendizaxe, favorecen a toma de conciencia deste no que se refire ao seu protagonismo no seu proceso de ensinanza-aprendizaxe.
Trátase de potenciar a súa capacidade de transformar as súas ideas en accións, actuando con criterio e determinación, tomando decisións e asumindo os riscos e consecuencias futuras desas decisións.
O alumno ou alumna deberá adestrar a capacidade de liderar con responsabilidade procesos e traballos cooperativos, actuando con responsabilidade nos seus hábitos cotiáns e o seu ámbito familiar e escolar.

Os descritores que adestraremos son:

- Asumir as responsabilidades encomendadas e dar conta delas.
- Ser constante no traballo superando as dificultades.
- Xestionar o traballo do grupo coordinando tarefas e tempos.
- Xerar novas e diverxentes posibilidades desde coñecementos previos do tema.
- Mostrar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.
- Asumir riscos no desenvolvemento das tarefas ou proxectos.

Aprender a aprender CAA
A competencia en aprender a aprender permite que o alumnado dispoña de habilidades ou de estratexias que lle faciliten a aprendizaxe ao longo da súa vida (busca, organización e recuperación da información...) e que desenvolva a súa curiosidade por adquirir novos coñecementos, capacidades e actitudes que lle permitan desenvolverse e crecer como persoa. Neste sentido, esta materia debe fomentar no alumnado o desexo de indagar no pasado, no seu ámbito e analizar e interpretar os fenómenos xeográficos, históricos e culturais para darlles resposta ás formulacións do home, á vez que desenvolve a súa capacidade de aprender a aprender de xeito autónomo e permanente. Presupón tamén que poida adaptarse crítica e reflexivamente aos cambios que poidan producirse na súa vida, é dicir, que lles aplique similares instrumentos aos que empregou na análise da realidade social (histórica e xeográfica) ao longo desta etapa de secundaria obrigatoria.

Neste sentido, desenvolveranse os seguintes descritores:

- Xestionar os recursos e motivacións persoais en favor da aprendizaxe.
- Desenvolver estratexias que favorezan a comprensión rigorosa dos contidos.
- Seguir os pasos establecidos e tomar decisións sobre os pasos seguintes en función dos resultados intermedios.
- Avaliar a consecución de obxectivos de aprendizaxe.

4.- OBXECTIVOS XERAIS DA XEOGRAFÍA E HISTORIA NA ESO

O ensino das ciencias sociais, xeografía e historia, nesta etapa, terá como obxectivo o desenvolvemento das seguintes capacidades:

- Promover o sentimento de pertenza á comunidade galega e ás outras entidades políticas, sociais e culturais en que se integra, participando nelas con plena conciencia dos seus dereitos e deberes, desde posicións solidarias e respectuosas con outras comunidades, estados e culturas.
- Identificar os procesos e mecanismos básicos que rexen a realidade social e as interrelacións entre os feitos políticos, económicos, sociais e culturais, utilizando este coñecemento para comprender o pasado e as sociedades actuais; asumir que estas son o resulta do de longos procesos de cambio e dunha pluralidade de

causas, e, o papel que xogan nelas os homes e as mulleres e, así mesmo, analizar os problemas máis relevantes que se deducen dese estudo.

- Identificar, localizar e analizar, a diferentes esca las, as características do medio físico e as interaccións que os grupos sociais establecen con el na utilización do espazo e dos seus recursos, valorando as consecuencias de tipo económico, social, político e ambiental destas.
- Comprender que o territorio e a súa ordenación son o resultado da interacción das sociedades, ao longo da historia, sobre o medio en que se desenvolven e organizan.
- Identificar, localizar e comprender as características básicas da diversidade xeográfica do mundo, das grandes áreas xeoeconómicas e os trazos físicos e humanos de Europa, España e Galicia.
- Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e acontecementos máis relevantes na historia do mundo, de Europa, de España e de Galicia, identificando as súas causas e consecuencia, para adquirir unha perspectiva global da evolución da humanidade, e para conseguir ser capaces de elaborar unha interpretación dinámica desta que permita comprender a pluralidade de comunidades en que se distribúen os seres humanos e, de xeito particular, a propia.
- Valorar a diversidade cultural -puntos de vista, for mas de vida, códigos morais- manifestando actitudes de respecto e tolerancia por outras culturas e por opinións que non coinciden coas propias, sempre que non sexan atentatorias contra a dignidade humana, sen renunciar por iso a un xuízo crítico sobre elas.
- Comprender e identificar as novas necesidades sociais que se produciron a partir da revolución industrial e amaneira en que inflúen na organización das paisaxes rurais e urbanas.
- Coñecer os elementos técnicos básicos das manifestacións artísticas dentro da súa realidade socio-cultural, para aprender así a valorar o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico, asumindo a responsabilidade que supón a súa conservación e apreciándoo como recurso para o enriquecemento individual e colectivo.
- Comprender a singularidade do patrimonio natural, histórico, cultural e lingüístico galego, participan do activamente na súa conservación e mellora.
- Adquirir e empregar o vocabulario específico que ofrecen as ciencias sociais para que a súa incorporación ao vocabulario habitualmente a precisión no uso da linguaxe e enriqueza a comunicación.
- Obter, comprender e relacionar información verbal, escrita, gráfica, icónica, estatística e cartográfica procedente de fontes diversas, incluídas as que corresponden ao contorno físico e social, aos medios de comunicación e ás tecnoloxías da información. Aprender a tratala de xeito autónomo e crítico de acordo co fin perseguido, e comunicala aos demais de maneira organizada e intelixible.
- Valorar a construción colectiva do coñecemento científico, recoñecendo o seu carácter provisional e comparalo co coñecemento social.
- Realizar tarefas en grupo e participar en debates cunha actitude construtiva, crítica e tolerante, fundamentando adecuadamente as opinións e valorando o diálogo como unha vía necesaria para a solución dos problemas humanos e sociais.
- Resolver problemas e levar cabo estudos e investigacións escolares aplicando os instrumentos conceptuais, as técnicas e os procedementos básicos da indagación característicos das ciencias sociais.
- Coñecer o funcionamento das sociedades democráticas, apreciando os seus valores fundamentais e o feito de que os dereitos e liberdades humanas constitúen un logro irrenunciable da humanidade e unha condición necesaria para a paz. Denunciar, por tanto, actitudes e situacións discriminatorias e inxustas, amosándose solidario cos pobos, grupos sociais e persoas privados dos seus dereitos ou dos recursos económicos necesarios.
- Procurar a comprensión da realidade social galega actual como unha realidade dinámica e cambiante que se constrúe continuamente en contacto con outras sociedades e culturas. Asumir a necesidade de ordenación do territorio desde criterios sustentables, respectando o patrimonio natural e construído e recollen do, así mesmo, o panorama futuro que pode ofrecerse tras a análise destes presupostos.

5.- METODOLOXÍA EN CASO DE ENSINO NON PRESENCIAL:

Unha vez comprobado que todo o alumnado de ESO, Bacharelato e ESA dispón de medios á súa disposición para seguir as clases telematicamente e que todo o alumnado está matriculado nos cursos de Xeografía e Historia e que pode acceder sen problemas á aula virtual para a entrega de tarefas, o profesorado do Departamento de Xeografía e Historia empregará os medios ó seu alcance para o desenvolvemento educativo nos caso de confinamento parcial ou total.

Durante todo o período en que o ensino teña que ser necesariamente a distancia, o profesorado empregará as vídeo conferencias para o seguimento do alumnado, explicacións teóricas, resolución de dúbidas e de tarefas propostas na Aula Virtual do IES de Rodeira, empregando aqueles sistemas aconsellados pola Consellería de Educación, ben Webex, ben calqueroutro. Por acordo do Departamento, en consonancia coa proposta de Dirección, o horario das videoconferencias coincidirán co horario da materia determinado para cada grupo. No caso de ser necesaria a súa alteración, esta debe producirse trala consulta e visto bo de xefatura de Estudos e do titor do grupo.

En prol do dereito á educación e para evitar situacións de absentismo, terase en conta:

a. Que nas situacións de ensino online ou semipresencial derivadas da suspensión das actividades lectivas presenciais, consideraranse faltas de asistencia a non participación nas sesións telemáticas que se poidan convocar polo profesorado (videochamadas, reunión online, etc…)
b. Considérase que o alumno está faltando inxustificadamente ás clases cando non se produza ningún tipo de conexión, actualización de estado ou falta de comunicación durante unha semana na aula virtual, correo-e ou mesmo vía telefónica.

O profesor poderá requerir a participación do alumnado en calquera momento da sesión, participación que poderá ser tida en conta na avaliación do alumnado.

A proposta e entrega de Tarefas, así como todos os materiais que se consideren oportunos para o desenvolvemento curricular e dos estándares, presentacións, fichas de traballo, materiais de apoio, enlaces url ec. serán incluídos polo profesor no seu Curso na Aula Virtual do IES de Rodeira. Tamén se poderán empregar enderezos electrónicos para que o alumnado transmita ó profesor, dúbidas, petición de explicacións parciais, suxestións...e, se fose preciso, chamadas telefónicas o wassaps.

No caso de ser necesario, se o/a alumno/a non poidese acudir ó centro para realizar as probas escritas, contémplase a posibilidade de que o alumnado realice probas de avaliación mediante videoconferencia nunha data proposta polo/a profesor/a. Durante a proba o/a profesor/a poderá formular preguntas orais ou escritas. Durante a realización da proba telemática o son e a cámmara deberán estar conectados en todo momento. Poderanse propoñer tamén tarefas que, nalgúns casos, serán avaliadas seguindo as rúbricas que o profesor previamente poña en coñecemento do alumnado. Os criterios, procedementos e instrumentos de avaliación, así como o sistema de cualificación serán os mesmos que no ensino presencial.

6.- PROCEDEMENTOS PARA REALIZAR A AVALIACIÓN INICIAL NA ESO

Nos diferentes niveis da ESO realizarase unha avaliación inicial (coñecementos básicos, comprensión oral e lectora, ritmo de traballo, entre outros aspectos). Os procedementos empregados serán actividades orais e escritas nas primeiras sesións de clases. Os resultados reflectiranse nas actas de avaliación inicial do centro, o comentado por parte de todo o profesorado do grupo e recollido nestas sesións de avaliación, servirán para a atención individualizada e a diversidade.

7.-XEOGRAFÍA E HISTORIA 2º ESO

No contexto do segundo curso da educación secundaria obrigatoria, a materia de Xeografía e Historia ten que ampliar e afondar nas competencias e coñecementos básicos nos que o alumnado ven de introducirse no primeiro curso. Un primeiro ciclo que atende principalmente aos contidos históricos da Idade Media que servirán como asento e para dar paso ao estudo do século XV e a Historia Moderna no seguinte curso de 3º. Pero tamén é necesario consolidar os coñecementos de xeografía física que adquiriron

no anterior curso e amplialos cara á xeografía humana, aspecto que en 3º cobrará gran protagonismo. Prestarase atención a aqueles contidos non impartidos na excepcionalidade do pasado curso 2019/2020 corresponentes coa xeografía física mundial e europera no currículo: B1.1., B1.2, B1.3, B1.4, B1.5, B1.6, B1.7, B1.8 e B1.9.

1. OBXECTIVOS E COMPETENCIAS

1a. Obxectivos

Os obxectivos da materia distinguen tres dimensións: **coñecementos básicos** -saberes substantivos-, **procedementos** -dimensión metodolóxica-, e **valores** -dimensión axiolóxica-.

a. A área de estudo acouta os **coñecementos básicos**:

a) Debuxar a situación económica, social e política dos reinos xermánicos.
b) Analizar as características da Alta Idade Media en Europa.
c) Analizar o proceso de conquistas e o repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica.
d) Afondar nos aspectos socio-económicos, políticos e culturais no contexto da evolución dos reinos cristiáns e musulmáns.
e) Valorar arte na Idade Media e as súas diferentes manifestacións e funcións.
f) Coñecer os efectos económicos e sociais da crise da Baixa Idade Media.
g) Coñecer, describir e situar no mapa as características do medio físico de España e de Galicia.
h) Localizar no mapa de España e de Galicia as principais unidades e elementos do relevo.
i) Coñecer os riscos naturais e problemas medioambientais de España, e os principais espazos naturais protexidos de España e de Galicia.
j) Afondar na análise da poboación, movementos migratorios, características e evolución.
k) Reflexionar sobre a distribución da poboación europea, a súa evolución e dinámica.
l) Analizar a evolución das grandes zonas urbanas.
m) Coñecer as características e distribución espacial das áreas urbanas en España e Galicia.

b. O dominio do pensamento histórico comporta **procedementos** que posibiliten un tratamento metodolóxico que asuma a natureza e valor do coñecemento científico:

n) Inferir da análise das fontes a información pertinente para o seu emprego como proba na explicación histórica.
o) Articular a explicación histórica acudindo á complexa rede pluricausal e de pluriefecto que configura todo fenómeno histórico.
p) Construír unha comprensión histórica do tempo como proceso de cambio e continuidade non lineal, na que o presente é produto diferente do pasado e xerme do futuro.

c. A dimensión dos **valores** aborda as súas connotacións axiolóxicas, que contribúen a fomentar a conciencia social crítica e a autonomía persoal:

q) Analizar criticamente os discursos xenófobo, clasista, belicista, androcéntrico, fascista e de outras formas de xustificación da opresión, desvelando os intereses que agochan.
r) Atender á experiencia histórica de xente anónima que teñen feito historia pero non escribiron Historia, e das mulleres historicamente invisibilizadas baixo a mirada androcéntrica.
s) Asentar unha conciencia social crítica cunha comprensión lúcida e emancipadora da realidade social, que arraigue valores de cooperación, implicación e compromiso cívico.

1b. Contribución da materia ao logro das competencias básicas

O **perfil competencial** da materia queda definido pola súa contribución de xeito específico ás dúas competencias que máis directamente nos atanguen:

- ❖ **Competencia social e cívica (CSC).** A materia contribúe á empatía social a través do coñecemento das realidades e ideoloxías historicamente contextualizadas, ao tempo que a súa dimensión axiolóxica desenvolve o xuízo crítico e o diálogo na resolución de conflitos.
- ❖ **Competencia en conciencia e expresións culturais (CEC).** Esta competencia concrétase na nosa materia ao fomentar a sensibilidade cultural e a educación da mirada.

En relación ás anteriores e coa perspectiva metodolóxica da materia, é fundamental:

- ❖ **Aprender a aprender (CAA).** Entendida como *aprendizaxe autónoma*, exercitando a transformación da información en coñecemento por medio de métodos científicos.

As outras competencias, pola súa parte, adquiren distinta relevancia:

- ❖ **Competencia do sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).** Promovida con actividades colaborativas de planificación, resolución e avaliación de traballos, e a elaboración autónoma do portafolio.
- ❖ **Competencia de comunicación lingüística (CCL).** De relevancia por canto dificilmente se poden segregar procedementos comunicativos escritos e orais da produción intelectual, e moi salientable dentro das ciencias sociais, onde ten especial importancia o emprego de fontes e probas históricas no discurso interpretativo.
- ❖ **Competencia dixital (CD).** Tanto fin coma instrumento, ao integrar de maneira non anecdótica as ferramentas TICs no proceso de ensino e aprendizaxe, tanto no tratamento da información na rede como na confección de material polo alumnado. Así como no emprego da Aula Virtual como ferramenta e lugar de traballo.
- ❖ **Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT)**. Ademais da asunción das matemáticas como un tipo de linguaxe pola que se estruturan os mapas neuronais mediante relacións lóxicas, fomentando o pensamento abstracto e inferencial, as matemáticas teñen unha aplicación directa nas ciencias sociais na análise de gráficos, estatísticas e táboas de datos sobre distintos aspectos da realidade histórica.

2. <u>CONTIDOS</u>

2a. <u>Unidades Didácticas</u>

1.- UD 1.- O inicio da Idade Media. Bizantinos e xermanos
A Idade Media. Etapas e culturas.
O Imperio Bizantino
Os reinos xermánicos

UD 2.- O Islam
O nacemento do Islam
A expansión islámica
Economía, sociedade e arte islámica

UD 3.- A Alta Idade Media
Economía e sociedade feudais
A arte románica
A Península Ibérica entre os séculos VIII e XI

UD 4.- A Plena Idade Media
Conflitividade social e económica

A arte gótica
A Península Ibérica entre os séculos XI e XIII

UD 5.- A Baixa Idade Media
A Baixa Idade Media en Europa
Al-Ándalus
Os reinos cristiáns
UD 6.- Repaso dos contidos de xeografía mundial e europea (1º da ESO)
Tipos de mapas e coordenadas xeográficas. Como se leen os mapas
Xeografía física mundial e Europa
As paisaxes naturais no mundo e Europa

UD 7.- A poboación mundial
Distribución espacial da poboación mundial
Os movementos naturais da poboación
Os movementos espaciais da poboación

UD 8.- Espazos naturais e humanos
O medio físico de España e Galicia
As grandes áreas urbanas no mundo
O proceso de urbanización. Problemas actuais

2b. Temporalización

1º trimestre:

1. O inicio da Idade Media. Bizantinos e xermanos
2. O Islam
3. A Alta Idade Media

2º trimestre:

4. A Plena Idade Media
5. A Baixa Idade Media
6. Repaso dos contidos de xeografía mundial e europea (1º da ESO)

3º trimestre:

6. A poboación mundial
7. Espazos naturais e humanos

3. METODOLOXÍA DIDÁCTICA

3a. Estratexia didáctica

Extraendo pautas dos postulados **construtivistas**, planifícase unha **estratexia didáctica** flexible que asigna respectivos papeis á docente e ao alumnado na dinámica de aula.

Optamos por unha **estratexia interactiva** que concibe a unidade didáctica como unha secuencia planificada de actividades. Reducindo o número de exposicións teóricas, reservadas para os contidos de maior densidade conceptual, corresponde a **docente** un dobre papel: **conducir** a clase distribuíndo e supervisando o traballo diario na aula e asegurar a súa continuidade argumental con **intervencións** previstas no transcurso de cada actividade.

Pero a aprendizaxe só e significativa se cada **estudante** afina a súa comprensión e desenvolve as súas capacidades en tarefas nas que opera co seu coñecemento e destrezas. Daquela, o alumnado ten tamén

asignado un papel en todas as **actividades** que esixe unha implicación persoal, mesmo que varíe a súa autonomía e dificultade. Perseguen un hábito de **aprendizaxe autónomo**, demandando aplicar o coñecemento en situacións novas, incluso polémicas.

Este ano co procolo anti Covid as **actividades cooperativas** deben cambiar o seu formato. A profesora formentará en todo momento o traballo colaborativo con actividades nas que dita colaboración sexa telemática ou con distanciamento de seguridade, proponse actividades nas que grupos de alumnos/as expertos/as cooperen dende o seu sitio na aula ampliando coñecementos entre ringleiras (mesmo contexto histórico/temporal/xeográfico) e columnas (mesmo campo do saber/tema).

3b. Relación entre metodoloxía e obxectivos e competencias

Obxectivos e competencias	Metodoloxía
Coñecementos básicos (CCL, CEC)	• Resolución de exercicios de redacción • Lectura e comentario de textos • Debates e exposicións orais • Emprego do vocabulario específico • Comentario guiado de imaxes e fragmentos audiovisuais • Exercicios de identificación, descrición, comparación • Visitas didácticas: reais ou virtuais
Procedementos (CAA, CMCT, CD)	• Comentario de textos históricos e historiográficos • Elaboración de traballos de investigación • Comentario de gráficos e diagramas • Comentario de mapas históricos e xeográficos • Emprego de ferramentas dixitais para elaboración de apuntes, mapas conceptuais, eixes cronolóxicos, informes, exposicións • Procura de información en internet
Valores (CSIEE, CSC)	• Traballos de resolución cooperativa • Debates e postas en común • Exercicios de argumentación • Elaboración autónoma do portafolio do estudante

3c. Materiais e recursos didácticos

- **Libro de texto** de Edit. Anaya (Ed. Ant.).
- Un compendio de **material** seleccionado para atender os contidos e as actividades de ensino e aprendizaxe deseñadas:
  - Textos históricos e historiográficos.
  - Gráficos e táboas estatísticas.
  - Mapas históricos e xeográficos.
  - Imaxes: fotografías e obras de arte.
  - Fragmentos audiovisuais de programas de radio, documentais, películas, series ou vídeos de Internet.
  - Presentacións en *Power Point* de elaboración propia.
- As **TICs**: a escolma de ferramentas dixitais que presentaremos ao alumando faise atendendo a súa utilidade e gratuidade, acompañadas sempre de indicacións para o seu emprego. Algunhas das máis recorrentes son: *OpenOffice* -elaboracións e traballos de investigación, *Tiki-toki* -eixes cronolóxicos-, *goconqr.com* -elaboración de mapas conceptuais e apuntes dixitais-, *generadordegraficos.com* -

elaboración de gráficos e diagramas, *Nearpod* e *explaineverything* -presentacións interactivas-, *Padlet* -muros dixitais-, *historicalmapchart.net* -creación de mapas históricos-, *EdPuzzle* -vídeos interactivos-. Tamén o **blog de clase** e a **aula virtual** do centro, empregados para aloxar tanto o material docente como o elaborado polo alumnado, así como de vía de comunicación.

4. AVALIACIÓN

4a. Criterios de avaliación

En relación aos obxectivos estabelecidos, derívanse os seguintes criterios de avaliación:

Obxectivos	Criterios de avaliación
a) Debuxar a situación económica, social e política dos reinos xermánicos.	a1) Elabora esquemas e mapas conceptuais sobre a economía a sociedade a política dos reinos xermánicos.
b) Analizar as características da Alta Idade Media en Europa.	b1) Define e explica os trazos do feudalismo.
	b2) Sinala o feudalismo e a arte románica como características da Alta Idade Media en Europa.
c) Analizar o proceso de conquistas e o repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica.	c1) Extrae conclusións sobre o proceso de expansión dos reinos cristiáns na Península Ibérica a partir de fontes históricas.
d) Afondar nos aspectos socio-económicos, políticos e culturais no contexto da evolución dos reinos cristiáns e musulmáns.	d1) Distingue entre aspectos sociais, económicos, políticos ou culturais nas características dos reinos cristiáns e de Al-Ándalus.
e) Valorar arte na Idade Media e as súas diferentes manifestacións e funcións.	e1) Sinala e distingue trazos da arte bizantina, románica e gótica.
f) Coñecer os efectos económicos e sociais da crise da Baixa Idade Media.	f1) Elabora esquemas e mapas conceptuais sobre as consecuencias económicas e sociais da crise do século XIV.
g) Coñecer, describir e situar no mapa as características do medio físico de España e de Galicia.	g1) Explica e sitúa no mapa as características do medio físico de España e Galicia.
h) Localizar no mapa de España e de Galicia as principais unidades e elementos do relevo.	h1) Sitúa no mapa as principais unidades de relevo de España e Galicia.
i) Coñecer os riscos naturais e problemas medioambientais de España, e os principais espazos naturais protexidos de España e de Galicia.	i1) Elabora un texto argumentativo sobre os problemas medioambientais actuais.
j) Afondar na análise da poboación,	j1) Comenta gráficos e diagramas sobre

movementos migratorios, características e evolución.	demografía e movementos migratorios.
k) Reflexionar sobre a distribución da poboación europea, a súa evolución e dinámica.	k1) Comenta mapas sobre distribución e movementos espaciais de poboación.
l) Analizar a evolución das grandes zonas urbanas.	l1) Resume os trazos xerais do proceso de urbanización no planeta.
m) Coñecer as características e distribución espacial das áreas urbanas en España e Galicia.	m1) Sitúa no mapa as grandes áreas urbanas de España e Galicia.
	m2) Sinala o peso dos diferentes sectores produtivos nas grandes áreas urbanas de España e Galicia.

4b. Mínimos esixibles

Estabelécense unha serie de criterios mínimos esixibles para a superación da materia e que serán o referente da avaliación continua.

1. Emprega o vocabulario e a terminoloxía histórica adecuada.
2. Sitúa cronoloxicamente os principais acontecementos e procesos históricos da Idade Media.
3. Localiza sobre mapas históricos os principais acontecementos e procesos históricos da Idade Media.
4. Obtén información sobre o pasado a partir de fontes diversas.
5. Articula unha correcta expresión escrita e claridade expositiva.
6. Estabelece relacións pluricausais entre os factores que interveñen nun proceso histórico.
7. Define e sitúa no seu contexto conceptos históricos relevantes.
8. Elabora explicacións sobre feitos históricos axeitadas aso contidos.
9. Estabelece unha liña argumental nos comentarios de textos, imaxes, mapas e gráficos.
10. Constrúe mapas conceptuais e os incorpora ao seu portafolio.
12. Emite xuízos morais acordes cos dereitos humanos e ambientais.

4c. Procedementos de avaliación

Co obxecto de que a avaliación tome en conta diferentes dimensións do proceso de aprendizaxe, consta dun conxunto variado de **procedementos**:

A. **Probas escritas** de tipo cualitativo sobre a madureza do coñecemento e as capacidades, relacionadas coa diferenciación de conceptos, integración dunha serie de feitos nun marco contextual e elaboración dun discurso explicativo apoiado en probas documentais. Faranse dúas probas por trimestre.

B. As **producións** do alumnado son unha referencia fundamental na avaliación, entre as que se inclúen:

b1. Unha serie de **actividades**, escollidas e sinaladas en cada unidade didáctica, para ser corrixidas expresamente para a avaliación sumativa. Esta selección responde á súa

importancia formativa ou por responder directamente aos estándares de aprendizaxe.

b2. As **elaboracións e traballos de investigación**. Ocasión de valorar particularmente os procedementos, tamén o é de estabelecer normas de estilo e comunicación.

b3. O **portafolio** do estudante, revisado periodicamente e no que se acumulan as tarefas escolares -esquemas, apuntes, actividades-, nunha elaboración e organización autónoma.

4d. Instrumentos de avaliación

Configurando un marco flexible, tómanse como referencias:

a. **rúbricas de avaliación**, deseñadas especificamente para cada aspecto a avaliar. O seu emprego facilita obxectivar as diferentes dimensións avaliadas e a súa progresión, así como servir de ferramentas de autoavaliación e coavaliación para o propio alumnado.

os **estándares** de aprendizaxe estabelecidos polo currículo oficial, repartidos entre as sete unidades didácticas.

A sistemática **recollida de información**, pola súa parte, limítase a:

b. a **ficha individual** do estudante, no que se irán apuntando as súas circunstancias e actuacións significativas, as faltas de asistencia e os datos persoais, ademais de servir para o rexistro das cualificacións e dos mínimos esixibles para a cualificación positiva, referente da avaliación continua.

c. o **diario de clase** elaborado pola docente, no que se vai anotando o funcionamento da dinámica de aula e as rectificacións que conveña introducir, as interaccións do grupo e as incidencias que condicionen ou expliquen os rendementos.

4e. Sistema de cualificación

Con carácter xeral, a tradución numérica de todos os aspectos avaliados se estabelece entre 0 e 10, sendo 5 o mínimo para a cualificación positiva.

Os criterios de baremación para obxectivar as cualificación en cada trimestre contemplan:

A. Proba escrita: 60%

A nota correspondente ás probas escritas en cada trimestre resultará da media aritmética das dúas probas, sendo un “3” a nota mínima para proceder á media.

B. Producións do alumnado: 40%, repartido entre:

b1. Actividades avaliables e traballos de investigación: 30%

b2. Portafolio do estudante: 10%

5. ACTIVIDADES DE RECUPERACIÓN E REFORZO

5a. Recuperación durante o curso

A recuperación dos contidos da materia realizarase unha vez feita a entrega de boletíns de cada trimestre por medio dunha proba escrita sobre os contidos pendentes. Polo tanto, realizarase no trimestre seguinte, a excepción do terceiro onde se realizará simultaneamente coas recuperacións de finais de xuño e antes da avaliación.

Nas recuperacións de Xuño os alumnos terán a oportunidade de aprobar unha ou dúas avaliacións non superadas durante o curso.

5b. Recuperación da materia pendente

Con carácter de probas parciais, ao longo dos meses de febreiro e abril desenvólvense dous períodos de controis. Consistirán na resolución por parte do estudante coa materia pendente de dous cadernos de exercicios sobre os coñecementos básicos da materia. O primeiro caderno entregarase antes das vacacións de Nadal e o segundo antes de Semana Santa.

No caso de que non se realicen estes exercicios ou de que se suspendan, procederase ao correspondente exame de recuperación, contemplado no calendario previsto a tal sentido.

5c. Probas Extraordinarias

Na avaliación de setembro procúrase deseñar unha avaliación que recolla traballo e esforzo durante o verán, coa presentación de actividades recomendadas a remates de Xuño, que complementará a nota resultante.

En canto ao propio exame, este terá unha parte básica de Xeografía e de Historia.

6. TEMAS TRANSVERSAIS

Os **temas transversais** están presentes no desenvolvemento das clases así como nas distintas unidades didácticas. Entre eles cabe salientar:

- A **educación para a igualdade**
- A **educación en e para a paz**
- A **educación para o desenvolvemento sostible**

A todos eles farase referencia explícita e sistematica durante as clases e estarán presentes no deseño das actividades e traballos de investigación.

Así mesmo, os **elementos transversais** indicados na lexislación (Art. 6 do RD 1105/2014), teñen un tratamento específico:

- a **comprensión lectora** (a) e a **expresión oral e escrita** (b) relaciónanse coa competencia (CCL), traballándose por medio da lectura de textos e o seu comentario, tarefas de redacción e argumentación, así como nas intervencións orais e nos debates en grupo.
- a **comunicación audiovisual** (c) atópase en relación tanto coa anterior competencia (CCL) como coas (CSIEE) e (CD), das que tamén participan as **tecnoloxías da información e a comunicación** (d) e o **emprendemento** (e). Todos eles aténdense na elaboración de traballos en grupo que, na súa maioría, requiren de acceso a información dixital e audiovisual e o emprego de ferramentas informáticas.
- á **educación cívica e constitucional** (f) está ligada á contribución da materia á competencia (CSC) e coa **educación cívica** como contido axiolóxico.

Xeografía e H					
Obxectivos	Contidos	Criterios avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Grao mínimo de consecución
Bloque 1. O medio físico					
B e f g	B1.1. Localización. Latitude e lonxitude.	B1.1. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou nunha imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas	XHB1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	CAA CMCCT CD	60 %
B e f g h	B1..2. Características xerais do medio físico de España e de Galicia.	B1..2. Ter unha visión global do medio físico de España e de Galicia, e das súas características xerais.	XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	CAA CMCCT CD CCL	40 %
B e f g h	B1.3. Medio físico de España: relevo e hidrografía.	B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	CAA CMCCT CD	70%
			XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	CAA CMCCT CD CCL	50%
B e f g h	B1.4. Medio físico de Galicia: relevo e hidrografía.	B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	CAA CMCCT CD	70%
			XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	CAA CMCCT CD CCL	50%
B e f g h	B1.5. Clima: elementos e factores. Diversidade climática da Península Ibérica e de Galicia.	B1.5. Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.	XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	CAA CMCCT CD CCL	50%
			XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	CAA CMCCT CD	50%

			XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	CAA CMCCT CD	50%
B e f g m	B1.6. Diversidade de paisaxes. Zonas bioclimáticas da Península Ibérica e de Galicia.	B1.6. Coñecer os principais espazos naturais de España e de Galicia.	XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	CAA CMCCT CD	40%
B e f g h m ñ	B1.7. Medio natural e problemas ambientais en España.	B1.7. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente español e galego, e as súas consecuencias.	XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	CAA CMCCT CD CCL	60%
Bloque 2. O espazo humano					
E f g	B2.1. Poboación mundial: modelos demográficos e movementos migratorios.	B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións.	XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	CAA CMCCT CSC CD	100%
			XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	CAA CMCCT CSC CD	40%
E f g h	B2.2. Poboación europea: distribución e evolución.	B2.2. Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e dinámica, e ás súas migracións e políticas de poboación.	XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea.	CAA CCL CSC CD	60%
			XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	CAA CMCCT CSC CD CCL	50%
	B.2.3. Poboación española: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.	B2.3. Analizar as características da poboación española, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios.	XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	CAA CMCCT CSC CD CCL	80%
			XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	CAA CMCCT CSC CD CCL	50%
C e f g h	B2.4. Poboación de Galicia: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.	B2.4. Analiza as características da poboación de Galicia, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios	XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	CAA CMCCT CSC CD	60%

				CCL	
G h	B2.5. Proceso de urbanización no planeta.	B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas, e identificar e comentar o papel das cidades mundiais como dinamizadoras da economía das súas rexións.	XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	CAA CMCCT CSC CD CCL	60%
			XHB2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL	50%
B c e f g **h**	B2.6. A cidade e o proceso de urbanización europeo.	B2.6. Comprender o proceso de urbanización, os seus proles e os seus contras en Europa.	XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	CAA CMCCT CSC CD CCL	30%
			XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.	CAA CMCCT CSC CD CCL	30%
B c e f g h ñ	B2.7. A cidade e o proceso de urbanización en España e en Galicia.	B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas, e as formas de ocupación do espazo urbano.	XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	CAA CMCCT CSC CD CCL	40%
B c e f g h m ñ	B2.8. Diversidade de medios naturais en España e en Galicia.	B2.8. Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular.	XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	CAA CMCCT CSC CD CCL	40%
			XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflictan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	CAA CMCCT CCL CD	40%
B c e f g h m ñ	B2.9. Paisaxes no territorio español e galego.	B2.9. Identificar as principais paisaxes humanizadas españolas e galegas, e identificalas por comunidades autónomas.	XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	CAA CMCCT CSC CD CCL	20%
B c e f g h	B2.10. Principais retos e problemas ambientais en España.	B2.10. Coñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías para afrontar estes problemas.	XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL	40%

m ñ					
Bloque 3. A historia					
F l ñ	B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.	B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	CSC CCEC	80%
G l ñ	B3.2. Fontes históricas.	B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	CSC CAA	80%
			XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	CSC CAA	80%
L ñ	B3.3. Cambio e continuidade.	B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	CSC CMCCT	90%
			XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	CSC CMCCT	80%
F l ñ	B3.4. Tempo histórico.	B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).	XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT	90%
L h ñ	B3.5. Vocabulario histórico e artístico.	B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	CSC CCL	60%
G l	B3.6. Idade Media: concepto e as subetapas (alta, plena e baixa Idade Media).	B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e recoñecer a dificultade da falta de fontes históricas neste período.	XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	CSC CAA	60%
A c d g l	B3.7. Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas. Imperio Bizantino e reinos xermánicos.	B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos.	XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	CSC CAA	705
A c d g l	B3.8. Feudalismo.	B3.8. Explicar a organización feudal e as súas consecuencias.	XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	CSC	90%
A c d f h l n	B3.9. Islam. Península Ibérica: invasión musulmá. Evolución de Al-Andalus e dos reinos cristiáns.	B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais.	XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	CSC CCEC	70%
			XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	CSC CCEC CMCCT CCL	80%
G h l n	B3.10. Reconquista e repoboación.	B3.10. Entender o proceso das conquistas e a repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Andalus.	XHB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	CSC CAA	80%

ñ			XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.	CSC CCEC CCL	100%
L	B3.11. Expansión comercial europea e recuperación das cidades. Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias.	B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais.	XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	CSC	90%
L h n ñ	B3.12. Arte románica, gótica e islámica.	B3.12. Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media.	XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	CSC CCEC CCL	80%

LENDA COMPETENCIAS

CCL Comunicación lingüística.

CMCCT Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

CD Competencia dixital.

CAA Competencia aprender a aprender.

CSC Competencias sociais e cívicas.

CSIEE Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

CCEC Conciencia e expresións culturais.

LENDA TRANSVERSAIS

CL Comprensión lectora.

EOE Expresión oral e escrita.

CA Comunicación audiovisual.

TIC Tecnoloxías da información e da comunicación.

EMP Emprendemento.

EC Educación cívica.

PV Prevención da violencia.

EV Educación e seguridade viaria.

(1) A partir de cada estándar, pódense determinar "indicadores de logro" máis precisos que indiquen o nivel de adquisición do mesmo. O instrumento máis idóneo é a rúbrica.

(2) As rúbricas utilízanse para avaliar as producións do alumnado: traballos de aplicación, sínteses e textos escritos...

8.-XEOGRAFÍA E HISTORIA 4º ESO

1. **Obxectivos da materia.**

    1) Identificar as características do «Antigo Réxime» desde distintas perspectivas.
    2) Valorar o movemento cultural e social da Ilustración.
    3) Identificar e comprender os distintos procesos revolucionarios nos Estados Unidos, Francia, España afondando nos feitos que os motivaron, o seu alcance e as súas limitacións.
    4) Comprender a evolución de España e Galicia a través dos cambios económicos provocados pola industrialización do país, afondando nos avances e contras deste proceso.
    5) Afondar no imperialismo, a súa evolución, as potencias imperialistas e a repartición de poderes no mundo. Comprender as claves da II Revolución industrial.
    6) Identificar os aspectos principais da I Guerra Mundial. Afondar no Tratado de Versalles.
    7) Coñecer a evolución das revolucións rusas que comezan no ano 1917 e do desenlace do stalinismo.
    8) Recoñece a singularidade dos movementos artísticos do século XIX e inicios do XX.
    9) Analizar os acontecementos, fitos e procesos ocorridos no período de entreguerras.
    10) Afondar nas causas que provocaron o auxe dos fascismos. Causas e consecuencias da II Guerra Mundial. O novo mapa europeo.
    11) Analizar as causas e consecuencias da Guerra Fría e o derrubamento da URSS. O novo mapa europeo.
    12) Comprender a evolución de España e Galicia a comezos do S. XX en especial a etapa da Restauración Borbónica e a II República.
    13) Valora as características da ditadura franquista ao longo da súa evolución. A transición democrática.
    14) Identificar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX.
    15) Coñecer e identificar algúns factores da globalización.
    16) Recoñecer o que supuxo a revolución tecnolóxica e os cambios fundamentais que provocou

2. **Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.**

    - **Competencia social e cívica (CSC).** A materia contribúe á empatía social a través do coñecemento das realidades e ideoloxías historicamente contextualizadas, ao tempo que a súa dimensión axiolóxica desenvolve o xuízo crítico e o diálogo na resolución de conflitos.
    - **Competencia en conciencia e expresións culturais (CEC).** Esta competencia concrétase na nosa materia ao fomentar a sensibilidade cultural e a educación da mirada.
    - **Aprender a aprender (CAA).** Entendida como *aprendizaxe autónoma*, exercitando a transformación da información en coñecemento por medio de métodos científicos.
    - **Competencia plurilingüe (CPL):** implica empregar distintas linguas, orais o signadas, de forma apropiada e eficaz para a aprendizaxe e a comunicación.

- **Competencia do sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).** Promovida con actividades colaborativas de planificación, resolución e avaliación de traballos, e a elaboración autónoma do portafolio.
- **Competencia de comunicación lingüística (CCL).** De relevancia por canto dificilmente se poden segregar procedementos comunicativos escritos e orais da produción intelectual, e moi salientable dentro das ciencias sociais, onde ten especial importancia o emprego de fontes e probas históricas no discurso interpretativo.
- **Competencia dixital (CD).** Tanto fin coma instrumento, ao integrar de maneira non anecdótica as ferramentas TICs no proceso de ensino e aprendizaxe, tanto no tratamento da información na rede como na confección de material polo alumnado.
- **Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCT)**. Ademais da asunción das matemáticas como un tipo de linguaxe pola que se estruturan os mapas neuronais mediante relacións lóxicas, fomentando o pensamento abstracto e inferencial, as matemáticas teñen unha aplicación directa nas ciencias sociais na análise de gráficos, estatísticas e táboas de datos sobre distintos aspectos da realidade histórica.

3. Contidos da materia

Os contidos da materia distribúense nas seguintes unidades didácticas:

UD.1. A Crise do Antigo Réxime. A chegada dos Borbóns.

UD.2. Os grandes cambios da Idade Contemporánea.

UD.3. A entrada de España na Idade Contemporánea.

UD.4. O período da Paz Armada.

UD.5. A I Guerra muncial e as revolucións rusas.

UD.6. O período de entreguerras e a II Guerra Mundial.

UD.7. A guerra Fría e a descolonización.

UD. 8. España no S XX.

UD.9. Os problemas do mundo na actualidade.

4. Temporalización

1º Trimestre.

UD.1. A Crise do Antigo Réxime. A chegada dos Borbóns.

UD.2. Os grandes cambios na Idade Contemporánea.

UD.3. A entrada de España na Idade Contemporánea.

2º Trimestre.

UD.4. O período da Paz Armada.

UD.5. A I Guerra mundial e as revolucións rusas.

UD.6. O período de entreguerras e a II Guerra Mundial.

3º Trimestre.

UD.7. A guerra Fría e a descolonización.

UD. 8. España no S XX.

UD.9. Os problemas do mundo na actualidade.

5. Concrecións metodolóxicas da materia.

Optamos por unha estratexia interactiva que concibe a unidade didáctica como unha secuencia planificada de actividades.

Comezamos a unidade cunha presentación do tema, unha introdución que pretende motivar ao tempo que sitúa a unidade didáctica no proceso formativo e disciplinar do curso. Para iso enlazamos con coñecementos xa traballados en unidades anteriores e formulamos interrogantes sobre os obxectivos da nova unidade, mobilizando así as ideas previas do alumnado. No desenvolvemento do tema ampliamos a comprensión do alumnado sobre o tema por medio dunha secuencia de actividades, sempre conectando con exemplos do presente ou da realidade próxima do alumnado para motivar e clarificar significados. Finalizamos a unidade cunha síntese que explique o estudado e regresamos aos interrogantes iniciais para valorar e avaliar as aprendizaxes adquiridas.

6. Medidas de atención á diversidade

A secuencia de actividades que configuran as unidades didácticas reflexa medidas de adaptación á diversidade:

a) No seu deseño e secuenciación ao longo do curso, coidando unha introdución pautada e progresiva dos conceptos e competencias e o seu tratamento recorrente, trazando unha ruta flexible que pode adaptarse aos diferentes ritmos e necesidades.
b) Contando con actividades de reforzo e ampliación en cada unidade. Máis aló das estratexias específicas de atención ao ACNEAE e prevendo diferentes ritmos de aprendizaxe e dificultades no desenvolvemento do traballo na aula, elabórase unha batería de actividades adaptadas ás diferentes necesidades de aprendizaxe identificadas no alumando.

7. Materiais e recursos didácticos que se vaian utilizar.

a) Material de elaboración docente que serán entregados ao alumnado e subido a aula virtual para libre disposición.

b) Unha escolma de material seleccionado ou elaborado para atender aos obxectivos e contidos de cada unidade didáctica-sobre todo textos, mapas, vídeos e obras de arte.

c) Internet. Consulta con páxinas Web recomendadas.

8. Procedementos de avaliación da aprendizaxe

<u>11.1. Procedementos e instrumentos de avaliación</u>

Supoñen un conxunto diversificado de procedementos para atender as diferentes características do alumnado.

A.Probas escritas ou orais

Como mínimo dúas por avaliación (seis ao longo do curso). Farase un exame de recuperación de cada avaliación para a recuperación das probas escritas ou orais. Nestas probas terase en conta a asimilación de conceptos, estándares de aprendizaxe, e manexo de competencias.

B.Realización de actividades na clase e aula virtual (comentarios de texto, preguntas, test, análise de mapas, análise de obras de arte, tarefas de investigación....) Serán actividades ligadas aos contidos das unidades didácticas. Valoraranse a partir da participación na clase e control das actividades realizadas.

C.Traballos de elaboración.

Elaboración de sínteses, traballos de investigación, presentacións, exposicións orais... Farase, polo menos, un traballo de elaboración en cada trimestre.

11.2. Criterios de cualificación e promoción do alumnado

Cada un dos anteriores instrumentos de avaliación computará na cualificación nas seguintes porcentaxes:

A.Probas escritas ou orais, un 70% da nota. Faranse como mínimo dous exames por avaliación, a nota final será a media aritmética entre as duas probas.

B-C.Realización de actividades na clase e na aula virtual e traballos de elaboración: un 30% da nota.

-A nota dos exames escritos corresponde a unha media aritmética das dúas probas. Á nota dos exames sumarase as notas dos apartados b) e c) para obter a **nota final da avaliación.**

-Tendo en conta que no curso 2022-23 no haberá libro de texto, será fundamental asistir á clase cos apuntes impresos. A falta de apuntes repercutirá de xeito negativo na nota no apartado b.

- Os alumnos e as alumnas poderán recuperar a 1ª e 2ª avaliación mediante probas que terán lugar unhas semanas despois de cada unha das sesións de avaliación. En caso de non ter un resultado positivo na recuperación, entregarase un **caderno de reforzo** con data de entrega. A recuperación da terceira avaliación realizarase durante o período entre a terceira avaliación e a avaliación final.

-A **nota final de xuño** resultará da nota media das tres avaliacións, sendo imprescindible para aprobar acadar o 5. Neste caso, será necesario ter como mínimo aprobadas dúas avaliacións e ter como mínimo na avaliación suspensa unha nota igual ou superior a 4.

-Estará obrigado a realizar a **proba final de xuño** o alumnado con unha, dúas o todas as avaliacións suspensas. Para superar as avaliacións suspensas entregaranse cadernos de reforzo para consolidar e repasar contidos que se traballaran na aula durane o periodo entre a terceira avaliación e a avaliación final.

11.3. Actividades de recuperación e reforzo para pendentes de 3º da ESO

No curso actual 2022/23 temos alumnado en 4º da ESO coa materia de Xeografía e Historia pendente de 3º da ESO. Para superar a materia pendente, o depatamento dispón dun programa de recuperación da materia pendente que segue o calendario oficial.

11.4. Programas especiíficos personalizados para o alumnado repetidor na ESO.

O alumnado repetidor da materia seguirá un programa especifico personalizado, orientado a superación das dificultades comunicadas por o seu profesor, titor do curso anterior e do departamento de orientación. Este programa se porá en marcha despois da avaliación inicial, adaptando contidos e actividades.

11.5. Medidas de atención á diversidade

Atenderase á diversidade adaptando os procedementos e actividades ás distintas necesidades do alumnado, dun xeito o máis individualizado posible.

9. Mínimos esixibles para a superación da materia

1. Identificar e situar cronolóxica e xeograficamente as culturas históricas.
2. Comentar textos que expliquen os principais acontecementos históricos, tendo en conta a multicausalidade con propiedade e autonomía.
3. Interrelacionar feitos políticos, económicos e sociais.
4. Describir as principais transformacións (demográficas, sociais, políticas e ideolóxicas) por a sociedade nos dous últimos séculos.
5. Explicar e interpretar correctamente distintos tipos de materiais (mapas, gráficos…) que aporten información sobre distintos feitos.
6. Realizar unha investigación sinxela sobre algún feito histórico significativo.
7. Analizar, explicar e relacionar co contexto histórico obras de arte representativas de distintos estilos e movementos.
8. Coñecer o vocabulario básico específico da historia contemporánea.

10. Relacións co proxecto lector e integracións das tics

A materia promove a lectura , acorde co Plan lector do centro, dando acceso a diversos textos, artigos, revistas e libros na biblioteca do Departamento de Xeografía e Historia, dos que se seleccionarán fragmentos para analizar e comentar.

Ademais, por medio da Aula Virtual, recomendaranse diversas lecturas relacionadas cos contidos de cada unidade, facendo especial fincapé no uso da banda deseñada para o coñecemento da Historia Contemporánea.

Ofreceranse tamén listas bibliográficas e páxinas web de consulta para a realización de traballos e elaboracións.

11. Elementos transversais traballados na materia

O alumnado traballará dun xeito transversal e durante todo o curso a prevención da violencia, a importancia do papel das mulleres na historia e igualdade de xénero, o coñecemento de episodios históricos relevantes como o Holocausto e outros xenocidios e o terrorismo. Pola propia natureza dos contidos que se impartirán, farase especial fincapé nos Dereitos Humanos, explicando como xorden e cal é a súa relevancia, e no funcionamento dos sistemas políticos contemporáneos.

12. Actividades complementarias e extraescolares.

Durante o curso 2022-23 realizaranse tres sadías co alumando de 4º eso unha por trimestre:

-1º trimestre: Visita á cidade da Coruña

-2º trimestre:Visita ao Museo Anfaco en Vigo

-3º trimestre: Visita ao Parlamento de Galicia

Xeografía e Historia 4º de ESO.																		
Obxectivos	Contidos	Criterios avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave	Criterios e instrumentos de avaliación				Elementos transversais								Temporalización	
					Grado mínimo de consecución	Instrumentos de avaliación												
						Proba escrita /oral	Actividades clase/aulavial	Traballo Investigación	CL	EOE	CA	TIC	EMP	ECC	PV	EV	Trimestre	Nº sesións
Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789																	1º	9
a c d g h l ñ	B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.	B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico.	XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	CSC CAA CCL	-Explica claramente as claves do Antigo Réxime -Diferencia claramente entre absolutismo e parlamentarismo -Identifica os grupos da sociedade estamental e distingue entre privilexiados e non privilexiados. -Coñece as actividades económicas do A Réxime -Explica as causas polas que o antigo Réxime entrou en crise. -Explica a chegada dos Borbóns a España, o centralismo borrbónico e coñece a transcendencia dos Decretos de Nova Planta.	70%	30%		X	X				X	X		TEMA 1	
			XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	CSC CAA CCL	-Coñece un vocabulario especifico e básico de conceptos relacionados co Antigo Réxime. -Realiza comentarios de textos históricos.	70%	30%		X	X			X	X			TEMA 1	
f h l n ñ	B1.2. Ilustración.	B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América.	XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	CSC CCEC CCL	-Recoñece as características da Ilustración -Distingue enttre as dúas tendencias da Ilustración: radical e moderada. -Explica con claridade en que consiste o Despotismo Ilutstrado. -Coñece, doferencia e explica as claves do pensamento filosófico de Montesquieu, Rousseau e Voltaire.	70%	30%		X	X		X		X			TEMA 1	

f g l n	B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII.	B1.3. Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII.	XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.	CSC CMCCT CAA CCEC CD	-Sabe apreciar os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII. -Coñece a arte Rococó	70%		30%	X	X		X				X	TEMA 1	
Bloque 2. A era das revolucións liberais																	1º	12
a c d g h l	B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo,nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.	B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX.	XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	CSC CAA CCL CCEC	-Comprende e explica os principios políticos do liberalismo. -Explica o liberalismo económico e o capitalismo. -Comprende as consecuencias da revolucións liberais e a súa transcendencia histórica e a súa importancia na actualidade. -Explica as limitacións dos procesos revolucionarios do S. XIX e as diferenzas entre o liberalismo do XIX e o sistema democrático actual.	70%	30%		X	X			X	X	X		TEMA 2	
			XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	CSC CAA CCL	-Sabe extraer información relevante das fontes históricas. -Realiza comentarios de textos históricos.	70%	30%		X	X	X	X	X		X		TEMA 2	

pa c d g h l ñ	B2.2. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español	B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX.	XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	CSC CAA CCL	-Sabe identificar e ordear os principais períodos e acontecementos das revolucións liberais. -Comprende a transcendencia da loita entre absolutismo e liberalismo. -Elabora o mapa da Europa Napoleónica. -Entende os principios da Europa de Viena. -Diferencia e representa nun mapa as revolución liberais de 1820, 1830, 1848.	70%	30%		X	X			X	X	X		TEMA 2	
					-Comprende a crise do Antigo Réxime en España e os proceso da Guerra de Independencia. -Entende a transcendencia da elaboración da Constitución de 1812 e das Cortes de Cádiz. -Entende a loita entre liberalismo e absolutismo no reinado de Fernando VII.	70%	30%		X	X			X	X	X		TEMA 3	
			XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.	CSC CAA CCL CCEC	-Distingue as fases da revolución francesa -Explica a transcendencia da etapa da monarquía constitucional na revolución francesa, a elaboración da constitución de 1791 e a Declaración dos Dereitos do Home e do Cidadán.	70%	30%		X	X	X		X	X	X		TEMA 2	
			XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	CSC CAA CCL	-Rexeita razoadamente as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	70%	30%		X	X	X	X	X				TEMA 2	

Bloque 3. A Revolución Industrial																	1º	12
f g h l	B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.	B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadeamento causal.	XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	CSC CAA CCL	-Define con claridade a revolución industrial e as súas claves. -Entende a transcendencia da revolución industrial como factor clave do cambio dunha economía de base agraria a unha economía industrializada e capitalista. -Entende os cambios na forma do traballo e na implicación dos cambios económicos e sociais	70%	30%		X	X		X	X				TEMA 2	
g h l	B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.	B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios.	XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	CSC CAA CCL	-Entende que a revolución industrial se inicia en Gran Bretaña e que é fundamental nese proceso os cambios na agricultura: forma de produción e estrutura agraria. -Realiza unha táboa coas claves da I revolución Industrial. -Coñece a forma e a importancia do sistema parlamentario e da burguesía como impulsora dos cambios en Inglaterra.	70%	30%		X	X		X	X		X		TEMA 2	
a c d h l m	B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).	B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo.	XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	CSC CSIEE CCL	-Elabora a pirámide da sociedade de clases e entende a diferencia coa sociedade estamental. .-Entende os problemas do proletariado e describe con claridade a precariedade do traballo industrial, sobre todo infantil e feminino. -Comprende axeitadamente as consecuencias da Revolución Industrial e as orixes e ideoloxías do movemento obreiro:ludismo, sindicalismo, socialismo utópico marxismo e anarquismo. A I internacional.	70%	30%		X	X		X	X		X		TEMA 2	

l ñ g l m	B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?	B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país.	XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	CCL CSC	-Explica a implantación do sistema liberal en España e as etapas no reinado de Isabel II. -Entende a altenancia política dos liberas progresistas e dos moderados, o pronunciamento militar e os motivos do sexenio revolucionario. -Comprende as distintas ideoloxías políticas que xorden na España do S. XIX. Entende a importancia do carlismo. -Entende a importancia da reforma agraria en España e o proceso desamortizador. -Analiza o tipo de industrialización en España, máis tardío e localizado en determinadas zonas como Cataluña e País Vasco. -Realiza o mapa da industria en España. -Sabe analizar correctamente a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia	70%	30%		X	X			X				TEMA 3	
Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial																	2º	12
g h l	B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto.	B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político no mundo no derradeiro cuarto do século XIX e no principio do XX.	XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	CSC CAA CCL	-Comprende e explica os principios políticos do nacionalismo e d o rexionalismo -Explica e representa nun mapa os procesos de unificación de Italia e Alemaña. -Explica a importancia da II revolución industrial para o desenvolvemento do imperialismo. Os cambios na forma de produción e de consumo. O desenvolvemento do capitalismo fiinanceiro e novas formas de concentración industrial	70%	30%		X	X			X				TEMA 4	

					-Define imperialismo colonial. -Diferenza entre imperialismo e colonialismo. -Diferenza entre distintos tipos de colonia. -.Elabora o mapa do reparto colonial de África e Asia.													
			XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	CSC CAA CCL	-Discute razoadamente as implicacións do eurocentrismo e a globalización. -Explica que é o neocolonialismo	70%	30%		X		10%		X				TEMA 4	
g l	B4.2. Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias.	B4.2. Establecer xerarquías causais (aspecto e escala temporal) da evolución do imperialismo.	XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	CSC CAA	-Explica as causas do imperialismo colonial -Encadea razoadamente as interconexións cusais do imperialismo e a súa evolución. -Realiza o mapa dos conflitos coloniais. -Explica as consecuencias do colonialismo	70%	30%		X			X					TEMA 4	
g h l	B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial.	B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran Guerra, as súas interconexións coa Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles.	XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	CSC CAA	-Sabe establecer as principais causas, procesos e consecuencias da I Guerra Mundial. -Elabora o mapa bélico coas fases da guerra. -Investiga sobre o sufrimento nas trincheiras.	70%	30%		X	X		X	X				TEMA 5	
			XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa.	CSC CAA	-Elabora o novo mapa político de Europa	70%	30%		X	X							TEMA 5	
			XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	CSC CAA CCL	-Explica as propostas para a paz destacando os 14 puntos de Wilson. -Explica o tratado de Versalles. Elabora o mapa das perdas territoriais de Alemaña. -Entende perfectamente o desexo de desquite de Alemaña que estará latente ao longo de todo o período de entreguerras.	70%	30%		X	X			X		X		TEMA 5	

a c d g h l	B4.4. Revolución Rusa.	B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa.	XHB4.4.1. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	CSC CAA CCL	-Realiza correctamente un esquema coa orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa. -Entende as claves da Rusia tsarista. -Comprende a complexidade de partidos e a súa ideoloxía: bolxeviques e menxeviques. -Distingue entre as dúas etapas da revolución, a de febreiro e a de outubro. -Indica as características da etapa de Lenin e de Stalin e comprende a transcendencia da política de Stalin.	70%	30%		X	X			X		X		TEMA 5	
g h l n	B4.5. A arte no século XIX.	B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e recoñecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa.	XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	CSC CCL CD CSIEE CMCCT	-Sabe comentar obras artísticas e extraer as principais características dos movementos artísticos . -Investiga a relación entre a arte e os acontecementos históricos do XIX. -Investiga sobre mulleres artistas do século XIX.	70%		30%		X	X	X	X	X	X		Traballo 1º trimestre 2º Trimestre	
Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)																	2º/3º	9
g h l	B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión.	B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de	XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	CSC CAA CCL	-Identifica correctamente e comprende os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de entreguerras. -Elabora unha liña do tempo cos acontecementos máis importantes do período de entreguerras.	70%	30%		X	X		X	X	X	X		TEMA 6	

		entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época.	XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.	CSC CAA	-Sabe interrelacionar as crises do 29 e do 2008 -Entende as causas e as consecuencias da crise de 1929, sobre todo a expansión mundial. -Explica correctamente o New Deal e as propostas de Keynes. -Explica a autarquía económica. -Investiga sobre a crise económica derivada do covid-19 e a guerra de Ucraína..	70%	30%		X	X			X		X		TEMA 6	
			XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	CSC CAA CCL	-Comprende que o sufraxio feminino foi o resultado dun longo esforzo colectivo. Coñece o movemento sufraxista.	70%	30%		X	X			X	X	X		TEMA 6	
a c d h l	B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán.	B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa.	XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa.	CSC CCL CD CCEC	-Sabe explicar correctamente os factores do ascenso dos fascismos. Comenta a crise dos sistema democráticos. -Enumera os principios do fascismo.Diferencian enttre fascismo e nazismo. -Elabora unha liña do tempo cos acontecementos máis importantes do fascismo e do nazismo. -Explica a etapa do fascismo en Italia. -Explica a República de Weimar. -Explica a implantación e actuacións do nazismo en Alemaña.	70%	30%		X	X		X	X	X	X		TEMA 6	
a c d g h l	B5.3. II República española e a Guerra Civil.20	B5.3. Coñecer as tensións que levaron en España á proclamación da II República e ao estoupido da Guerra Civil	XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	CSC CCL	-Coñece a etapa da Restauración Borbónica cos reinados de Afonso XII e Afonso XIII. Explica o turnismo e a corrupción electoral. -Coñece a etapa de Primo de Rivera. -Comprende as orixes, etapas e reformas da II República levadas a cabo en cada momento. -Identifica o contexto	70%	30%		X	X		X	X	X	X		TEMA 8	

					socioeconómico da II República.													
			XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	CSC CAA CCL	.Entende as causas da Guerra Civil Española e sabe relacionala co contexto europeo e internacional. -Realiza o mapa coas etapas da Guerra civil española.	70%	30%		X	X		X	X	X			TEMA 8	
Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)																	2º/3º	9
	B6.1. Orixes da II Guerra Mundial.	B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial.	XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	CSC CAA CD	-Sabe identificar e graduar por importancia as causas da II Guerra Mundial. -Realiza os mapas da expansión política de Hitler. -.Identifica aos países aliados e lideres e aos países do Eixe e líderes.	70%	30%		X	X		X	X	X			TEMA 6	
g h l	B6.2. Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.	B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total.	XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	CSC CAA	-Sitúa correctamente nun mapa as frontes do conflito: occidental, oriental, norte de África e Pacífico. -Sabe explicar sinteticamente as fases da II Guerra Mundial. -Realiza os mapa da expansión do eixe. -Realiza o mapa das ofensivas aliadas	70%	30%		X	X			X				TEMA 6	
			XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	CSC CAA CCL	-Interpreta correctamente por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	70%	30%		X	X			X				TEMA 6	
			XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e	CSC CAA CCL	-Sintetiza as causas e consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos. -Explica os acordos de paz : Ialta e Postdam. Identifica as figuras claves dos acordos de paz de Ialta	70%	30%		X	X		X	X				TEMA 6	

			xeográficos.		e Postdam. -Realiza unha reflexión sobre a Bomba atómica sobre Hiroshima e Nagasaki.													
a d l	B6.3. O Holocausto.	B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias.	XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	CSC	-Asimila as leccións do Holocausto e valora a importancia de telo presente na memoria. -Reflexiona sobre un vídeo que aborda a vida de Ana Frank.	70%	30%		X	X			X		X		TEMA 6	
g h l	B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.	B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS.	XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	CSC CAA CCL	-Comprende correctamente o concepto de Guerra Fría. Explica as claves de cada bloque dende un punto de vista político, económico e social. -Explica as fases nas que se divide a guerra fría e os coñece os principais líderes de cada fase. -Sabe explicar os conflitos máis importantes da Guerra Fría destacando a división de Alemaña, a construción do muro de Berlín, a crise dos mísiles en Cuba, a guerra de Vietnam e o conflito de Afganistam.	70%	30%		X	X		X			X		TEMA 7	
			XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	CSC CAA CCL CD CCEC	-Realiza o mapa da guerra de Vietnam. -Reflexiona sobre o vídeo de Kim Phuc e a violencia nas guerras. -Explica algunhas consecuencias da Guerra de Vietnam	70%	30%		X	X		X	X	X	X		TEMA 7	
a d g h l	B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África.	B6.5. Organizar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX e comprender os	XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	CSC CCL	-Explica as causas do proceso de descolonización e nomea aos seus principais líderes. -Sabe organizar con claridade os feitos máis relevantes do proceso de descolonización. -Comprende a importancia do movemento dos non aliñados e da	70%	30%		X	X		X	X				TEMA 7	

		límites da descolonización e da independencia nun mundo desigual.			conferencia de Bandung.													
			XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	CSC CAA	-Diferencia con claridade o proceso descolonizador en África e Asia. -Elabora o mapa do proceso de descolonización. -Entende o problema actual de Israel e Palestina como un problema derivado do colonialismo.	70%	30%		X	X		X	X				TEMA 7	
Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético																	3º	9
a d g h l	B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "WelfareState".	B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento interno, así como os avances económicos do "WelfareState" en Europa.	XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "WelfareState" en Europa.	CSC CAA CCL	-Sabe relacionar os avances dos réximes socialistas reais co avance do Estado do benestar en Europa. -Os alicerces do estado do benestar.	70%	30%		X	X			X				TEMA 7	
			XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	CSC CCL CSIEE CMCCT	-Interpreta as consecuencias da incorporación da muller ao traballo asalariado. -Investiga sobre mulleres artistas das primeiras vangardas do S. XX.	70%		30%	X	X		X	X		X		Traballo 3ºº trimestre	
f g h l m	B7.2. Crise do petróleo (1973).	B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto.	XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	CSC CAA CCL	.Sabe comparar correctamente a crise enerxética de 1973 coa actual provocada pola guerra de Ucraina. .Comprende os perigos da dependencia enerxética do petróleo.	70%	30%		X	X		X	X		X		TEMA 7	
a c d g h l ñ	B7.3. Ditadura de Franco en España.	B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde	XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco	CSC	-Analiza as orixes e evolución da ditadura de Franco. Explica as tres etapas claves. -Enumera os principios do franquismo. -Explica a política interior e exterior de cada etapa. -Explica a situación económica de cada etapa.	70%	30%		X	X			X				TEMA 8	

		1939 a 1975.	XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica	CSC CAA CCL	-Valora as diferenzas entre a memoria histórica en España e en Europa. O caso Alemán. -Valora a situación da memoria histórica en España na actualidade.	70%	30%		X	X			X		X		TEMA 8	
Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI																	3º	9
a d g l	B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.	B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial.	XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	CSC CAA	-Sabe interpretar os cambios e recomposicións no mapa político europeo a finais do século XX. -Coñece as difernzas entre o capitalismo neoliberal e o capitalismo keynesiano. -Realiza o novo mapa Europeo tras a desintegración da URSS e da antiga Iugoslavia.	70%	30%		X	X		X	X		X		TEMA 7	
			XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.	CSC	-Valora os pros e contras do Estado de Benestar. Coñece os problemas actuais de manter en Europa un Estado de benestar cada vez mais caro cunha sociedade moi envellecida	70%	30%		X	X		X	X				TEMA 7	
a d g h l	B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias.	B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas.	XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	CSC CAA CCL	-Sabe enumerar as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas. -Coñece as revolucións democráticas nos países do leste e valora a caída do muro de Berlín. -Realiza o mapa das ex-repúblicas soviéticas.	70%	30%		X	X		X	X		X		TEMA 7	
a c d g h l ñ	B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).	B8.3. Coñecer os principais feitos que conduciron ao cambio político e social en España despois de 1975, e sopesar distintas interpretacións	XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	CSC CAA CCL	-Comprende o proceso de Transición e coñece diferentes interpretacións.	70%	30%		X	X			X				TEMA 7	
			XHB8.3.2. Enumera e	-	-Describe con claridade algúns	70%	30%		X	X			X				TEMA	

		sobre ese proceso.	describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.		dos principais feitos da Transición entendendo o sei sentido de consenso , pacífico e de pacto, *de la lei a la lei.* -Entende a transcendencia histórica das primeiras eleccións e da amnistía política. Comprende a transcendencia da elaboracións da Constitución de 1978, a importancia dos principios constitucionais como: monarquía parlamentaria, estado social e de dereito, separación de poderes, descentralización territorial, a existencia de comunidades históricas…												8	
			XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	CSC CAA CCL	-Comprende o problema do terrorismo en España a través de noticias e vídeos.	70%	30%		X	X	X	X	X		X		TEMA 8	
a c d g h l	B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.	B8.4. Entender a evolución da construción da Unión Europea.	XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	CSC CAA CCL	-Explica as causas do nacemento da CEE, da UE polo tratado de Maastrich e a incorporación de España e Portugal. -Realiza o mapa dos países integrantes da UE -Enumera algunha das políticas de Europa que inflúen na	70%	30%		X	X			X		X		TEMA 9	

					economía española.													
Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI																	3º	9
e g h l	B9.1. A globalización económica: concepto e características.	B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores.	XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	CSC CD CCL CAA CSIEE	-Define correctamente globalización e describe as súas causas. Vantaxes e Desvantaxes. -As consecuencias da globalización na situación de pandemia provocadas polo covid-19.	70%	30%		X	X			X		X		TEMA 9	
e f g h l	B9.2. Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.	B9.2. Identificar algúns dos cambios fundamentais que supón a Revolución Tecnolóxica.	XHB9.2.1. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	CSC CAA CCL CD	-Sabe identificar correctamente algúns dos cambios fundamentais que supón a Revolución Tecnolóxica	70%	30%		X	X		X	X		X		TEMA 9	
e g h l m ñ	B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito.	B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios máis e menos desexables de cuestións ambientais transnacionais, e discutir as novas realidades do espazo globalizado.	XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.	CSC CD CAA CCL CMCCT CSIEE	-Recoñece algunhas das consecuencias da globalización. -Realiza o mapa coas zonas en conflito da actualidade. -Investiga sobre algún conflito vixente na actualidade	70%	30%		X	X			X				TEMA 9	
Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía																	1º-2º-3º	
g h l ñ	B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a	B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o	XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o	CSC CMCCT CAA CCL	-Valora a interrelación entre pasado e presente e como acontecementos do pasado inflúen nas nosas vidas e en múltiples aspectos seguen	70%	30%		X	X		X	X		X		TODO O CURSO	

	xeografía.	presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.		vixentes.													
			XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	CSC CAA	-Valora a importancia da construción europea pero tamén as distintas visións existentes sobre Europa que desembocaron na crise do Brexit. .	70%	30%		X	X		X	X				TEMA 9	
f l ñ	B10.2. Cambio e continuidade.	B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	CSC CMCCT	-Sabe secuenciar correctamente os períodos e feitos históricos. -Coñecer as etapas da historia.	70%	30%		X				X				TODO O CURSO	
			XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	CSC CMCCT	-Realizar eixes cronolóxico de cada bloque histórico marcado na programación con feitos clave.	70%	30%		X	X			X				TODO O CURSO	
f l ñ	B10.3. Tempo histórico.	B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e	XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT	-Valora o concepto de simultaneidade	70%	30%		X	X			X				TODO O CURSO	

		sincronía).																
h l ñ	B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea.	B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	CSC CCL	-Utiliza o vocabulario histórico e artístico necesario, sobre todo na elaboración de comentarios de texto.	70%	30%		X	X	X						TODO O CURSO	

9.- PLAN DE TRABALLO PARA RECUPERACIÓN DE MATERIAS PENDENTES DA ESO

O alumnado repetidor da materia, seguirá un programa especifico personalizado, orientado a superación das dificultades comunicadas por o seu profesor anterior e o titor.

O alumnado que teña a materia de 1º, 2º ou 3º pendente realizará traballos e actividades ó longo do curso que versarán sobre os distintos contidos do temario. A primeira parte no marco temporal da 1ª quincena de Xaneiro, e segunda parte, durante o segundo trimestre con finalización na 2ª quincena de Abril, cunha estrutura que polo menos conteña:

Actividades de distinto tipo sobre o temario do curso enfocadas a superación das dificultades presentadas por o alumnado.

De non resultar satisfactoria a realización dos traballos propostos ou non seren realizados, o alumno terá unha proba final no calendario a tal efecto fixado pola Xefatura de Estudios. A realización correcta e en prazo do traballo significara que o alumno e cualificado con un 5, se quere subir a nota se presentará o exame.

10.-PROGRAMAS ESPECIÍFICOS PERSONALIZADOS PARA O ALUMNADO REPETIDOR NA ESO.

O alumnado repetidor da materia, de 1º, 2º e 3º curso seguirá un programa especifico personalizado, orientado a superación das dificultades comunicadas por o seu profesor. titor do curso anterior e do departamento de orientación. Este programa se porá en marcha despois da avaliación inicial, adaptando contidos e actividades.

11.- MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Xa recollido nas programacións dos distintos niveis da ESO. Atenderase á diversidade adaptando os procedementos e actividades as distintas necesidades do alumnado, dun xeito o máis individualizado posible.

12.- EDUCACIÓN EN VALORES

-Participación e cooperación na realización de actividades colectivas,respectando as normas de convivencia e as ideas dos outros e aceptando as responsabilidades que contraen.
-Valoración crítica de problemas cotiáns ou presentes nos medios de comunicación, publicidade,...
-Participación activa na conservación e mellora do medio natural e do patrimonio cultural na procura dunha mellor calidade de vida.
-Valorar a importancia de situarse na época e sociedade obxecto de estudio para comprendela mellor
-Organización, resolución e presentación axeitada do traballo realizado.
-Sensibilidade diante dos problemas sociais derivados das situacións de desigualdade.
-Interese por coñecer sociedades e culturas diferentes, valorándoas como elementos enriquecedores da existencia colectiva da humanidade.
-Valoración positiva da súa propia lingua como vehículo imprescindible no desenvolvemento da identidade persoal.

13.-CONTRIBUCIÓN AO PLAN LECTOR E PLAN TIC

Na medida do posible procurarase aproveitar as lecturas recomendadas nas linguas para cada nivel. Colaboraremos coa a bibliotecas nas actividades programadas.
Actividades para a lectura e utilización de tecnoloxías da información e comunicación recollidas anteriormente para cada nivel.

14.- HISTORIA DE ESPAÑA DE 2º Bacharelato

1. OS OBXECTIVOS XERAIS DO BACHARELATO E AS COMPETENCIAS CLAVE EN RELACIÓN COA HISTORIA DE ESPAÑA DE 2º CURSO

Con respecto aos **obxectivos xerais do Bacharelato**, a materia de Historia de España debe contribuír a desenvolver no alumnado as capacidades que lle permitan:

a. Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.

b. Consolidar unha madureza persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.

c. Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.

d. Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

e. Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega.

g. Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.

h. Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.

i. Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.

l. Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.

m. Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

n. Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

p. Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.

En canto ás **competencias clave**, nesta materia trabállanse, con diferente grao de intensidade, as seguintes:

CSC. Competencia social e cívica.

CCL. Competencia en comunicación lingüística.

CAA. Competencia de aprender a aprender.

CD. Competencia dixital.

CMCCT. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

CCEC. Conciencia e expresións culturais.

CSIEE. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

2. CONTIDOS E PROGRAMACIÓN DE AULA

OBXECTIVOS, CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN, ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE, COMPETENCIAS CLAVE E CARGA HORARIA

1. Hispania e Gallaecia na antigüidade

Nesta unidade temática trabállase:

- As orixes do poboamento peninsular e os vestixios das primeiras culturas.
- As principais culturas prerromanas de Hispania e de Gallaecia.
- O impacto da romanización na península ibérica.
- A chegada e asentamento de pobos de orixe xermánica no territorio peninsular.

Carga horaria: 5 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE

a,b,c,d,e,h,i,m n p	1.1**. As primeiras culturas.** - Os inicios do poboamento peninsular - Colonización de pobos do Mediterráneo oriental - A Idade do Ferro - Os pobos prerromanos - O dominio cartaxinés	▪ 1.1.Comprender a dificultade de coñecer as orixes do poboamento peninsular e coñecer os vestixios das primeiras culturas peninsulares.	▪ 1.1.1.Comprende a dificultade de coñecer as orixes do poboamento peninsular e os vestixios das primeiras culturas. ▪ 1.1.2.Diferencia as orixes míticas das culturas e pobos peninsulares dos coñecementos obtidos a través de fontes científicas e históricas. ▪ 1.1.3.Coñece as principais culturas prerromanas de Hispania e de Gallaecia.	CSC CAA CCL CCEC
a,b,c,d,e,h,i,m g n p	1.2. **A romanización** - A Hispania romana - A Gallaecia romana	▪ 1.2. Valorar o impacto da romanización na península ibérica e recoñecer algúns dos máis destacados vestixios da civilización romana.	▪ 1.2.1.Describe as etapas da conquista romana de Hispania e Gallaecia. ▪ 1.2.2.Identifica e valora as transformacións do hábitat, así como as consecuencias económicas e sociais da romanización.	CSC CAA CCL CCEC CD

			▪ 1.2.3.Analiza e comenta o impacto cultural da presenza de Roma en Hispania e Gallaecia. ▪ 1.2.4.Selecciona algunha obra do legado romano e comenta o seu impacto.	
a,b,c,d,e,h,i,m g n p	**1.3. Os reinos xermánicos** - O reino dos suevos en Gallaecia - O reino dos visigodos	▪ 1.3.Comprender e valorar a chegada e asentamento de pobos de orixe xermánica no territorio peninsular.	▪ 1.3.1.Identifica os principais pobos xermánicos que penetraron en Hispania. ▪ 1.3.2.Analiza e comenta os trazos do reino suevo de Gallaecia. ▪ 1.3.3.Explica a organización e dificultades do reino visigodo en Hispania. ▪ 1.3.4.Elabora un eixe cronolóxico no que sitúe os principais acontecementos comprendidos entre o inicio da conquista romana e a fin dos reinos xermánicos.	CSC CAA CCL CCEC CD CMCCT

2. Al-Andalus e os reinos cristiáns medievais

Nesta unidade temática trabállase:

- As singularidades da convivencia de cristiáns e musulmáns durante a Idade Media peninsular.
- O avance e rápido dominio musulmán na península despois de 711.
- O modelo social, económico e cultural dos reinos cristiáns en contraste co modelo dos reinos e territorios musulmáns.
- O desenvolvemento económico e cultural alcanzado pola sociedade hispana de al-Andalus.
- Os vestixios máis destacados da civilización musulmá presentes na actualidade.
- A orixe, evolución e características das diferentes unidades territoriais que se foron configurando na península Ibérica.
- A especificidade do reino de Galicia durante a Idade Media.
- O Camiño de Santiago como vía cultural e artística e os estilos que se configuraron ao seu arredor: o Románico e o Gótico.

Carga horaria: 8 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m g n	**2.1.O esplendor de al-Andalus e a formación dos reinos cristiáns** - Conquista e ocupación islámica - Emirato e califato de Córdoba - A orixe dos reinos cristiáns - Reconquista e repoboación - As campañas de Almanzor e a fin do califato de Córdoba -A presenza musulmá en	▪ 2.1.Coñecer os trazos e evolución do dominio musulmán e a orixe dos reinos cristiáns.	▪ 2.1.1. Explica o inicio e evolución da conquista musulmá da península ibérica ▪ 2.1.2.Caracteriza as etapas do dominio musulmán e resume os cambios económicos, sociais e culturais de al-	CSC CAA CCL CCEC CD

	Galicia		Andalus. ▪ 2.1.4.Comprende a orixe dos reinos cristiáns e sintetiza a súa evolución. ▪ 2.1.4.Analiza a presenza musulmá en Galicia. ▪ 2.1.5.Selecciona unha obra de arte islámica e comenta os seus valores e características.	
a,b,c,d,e,h,i,m g n	**2.2.A expansión cristiá e a fin de al-Ándalus** - Taifas, parias e reinos cristiáns - A loita contra os almorábides - Creación da Coroa de Aragón e independencia de Portugal - A loita contra os almohades - Creación da Coroa de Castela e conquista de Andalucía e Levante - Cartas de poboamento, doazóns e repartimentos - A expansión catalanoaragonesa - O reino nazarí de Granada	▪ 2.2.Explicar a evolución e expansión dos reinos cristiáns	▪ 2.2.1.Identifica as unidades políticas que se foron configurando no territorio cristián reconquistado. ▪ 2.2.2.Explica os sistemas de repoboación cristiá e as súas consecuencias. ▪ 2.2.3.Analiza as consecuencias das invasións musulmás de almorábides e almohades. ▪ Representa unha liña do tempo desde 711 ata	CSC CAA CCL CD CMCCT

			1492 situando nunha ringleira os principais acontecementos relativos a al-Ándalus e noutra os relativos aos reinos cristiáns.	
a,b,c,d,e,h,i,m	**2.3.Sociedade e monarquía feudal** - A sociedade feudal - A monarquía feudal - Da ruralización ao desenvolvemento urbano e comercial	▪ 2.3.Coñecer os trazos básicos da economía, sociedade e política da época feudal.	▪ 2.3.1.Identifica e caracteriza os trazos básicos do feudalismo peninsular. ▪ 2.3.2.Elabora un cadro-síntese coas características dos grupos sociais no feudalismo. ▪ 2.3.3.Explica a orixe e características do réxime señorial e da monarquía feudo-vasalática. ▪ 2.3.4. Compara a organización política da Coroa de Aragón e a de Castela ao remate da Idade Media.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m	**2.4.A crise dos séculos XIV e XV** - A crise	▪ 2.4.Identificar os problemas	▪ 2.4.1.Describe as causas da crise	CSC CAA CCL

	demográfica e a Peste Negra - Crise e recuperación económica - Crise política e revoltas nobiliarias - Crise e revoltas sociais	políticos, sociais e demográficos de finais da Idade Media.	demográfica do século XIV e valora as súas consecuencias. ▪ 2.4.2.Sintetiza as crises políticas dos reinos cristiáns e as guerras orixinadas. ▪ 2.4.3.Identifica os principais focos de tensión social e describe as súas características.	
a,b,c,d,e,h,i,m g p	**2.5.A Galicia medieval** - Un reino sen rei - Os señores de Galicia - As peregrinacións a Compostela - Reactivación da vida urbana - As dificultades do século XIV - A revolta dos irmandiños	▪ 2.5.Sintetizar os trazos específicos da Galicia medieval	▪ 2.5.1.Identifica e valora a evolución política do reino de Galicia na Idade Media. ▪ 2.5.2.Explica e valora as consecuencias da existencia dos foros. ▪ 2.5.3.Valora o fenómeno das peregrinacións a Compostela. ▪ 2.5.4.Busca información para elaborar un breve dossier sobre a revolta irmandiña.	CSC CAA CCL CD CCEC
a,b,c,d,e,h,i,m g	**2.6. O Camiño de Santiago**	▪ 2.6.Describir a orixe e	▪ 2.6.1.Valora o Camiño de	CSC CAA

n p		evolución do Camiño de Santiago e as manifestacións culturais e artísticas con el vinculadas, especialmente a arte románica e gótica.	Santiago como vía cultural e artística. ▪ 2.6.2.Describe as características dos estilos Románico e Gótico. ▪ 2.6.3.Busca e selecciona unha obra románica e outra gótica para analizar e comentar as súas características e diferenzas.	CCL CD CCEC

3. Os Reis Católicos e a Monarquía hispánica

Nesta unidade temática trabállase:

- O reinado dos Reis Católicos como o tránsito da Idade Media á Idade Contemporánea e o inicio da formación do Estado moderno, coa transformación dos órganos de goberno e o reforzo da autoridade nos monarcas.
- O proceso de exploración e conquista das terras descubertas en América e as súas consecuencias.
- O modelo político instaurado polos monarcas Austrias na Monarquía hispánica.
- Os distintos territorios que formaron parte da Monarquía hispánica nos séculos XVI e XVII.
- A posición internacional da Monarquía hispánica, hexemónica no século XVI e de dificultades e guerras continuas no século XVII.
- O papel de Galicia na política internacional dos monarcas Austrias.
- O Humanismo renacentista e a Contrarreforma católica, así como os estilos artísticos da época. O Renacemento e o Barroco.

Carga horaria: 8 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m p	**3.1. Os Reis Católicos** - Unión dinástica - Pacificación dos reinos e sometemento dos señores feudais - Dominación de Galicia - Establecemento da Inquisición e expulsión dos xudeus - Reorganización político administrativa - Ampliación territorial - Descubrimento de América e reparto do mundo - A política matrimonial e o problema sucesorio	▪ 3.1.Analizar o reinado dos Reis Católicos como unha etapa de transición entre a Idade Media e o Antigo Réxime destacando os trazos herdados e os feitos que marcan o camiño da modernidade.	▪ 3.1.1. Define o concepto de unión dinástica e describe as características do novo tipo de goberno establecido polos RR CC. ▪ 3.1.2.Analiza a actuación dos RR CC en relación con Galicia. ▪ 3.1.3.Analiza as consecuencias da ampliación territorial levada a cabo durante o seu reinado. ▪ 3.1.4.Valora os acontecementos de 1492 e o reparto do novo mundo con Portugal.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m	**3.2. A Monarquía dos Austrias.** - A Monarquía hispánica. Trazos xerais - Carlos I e o Imperio universal - A Monarquía católica de Filipe II	▪ 3.2.Coñecer os trazos xerais da Monarquía hispánica.	▪ 3.2.1.Describe as bases políticas, sociais, económicas da Monarquía hispánica nos séculos XVI e XVII. ▪ 3.2.2.Destaca	CSC CAA CCL

	- A hexemonía dinástica de Filipe III - Filipe IV e a loita polo mantemento da hexemonía - Carlos II e o problema sucesorio		os feitos máis salientables dos reinados de Carlos I e Filipe II ▪ 3.2.3.Caracteriza os reinado de Filipe III e Filipe IV, con especial atención ás propostas do Conde-Duque. ▪ 3.2.4.Analiza a perda de hexemonía e o sistema de Westfalia-Pirineos e o problema sucesorio á morte de Carlos II.	
a,b,c,d,e,h,i,m	**3.3. Conquista e explotación da América española** - A conquista da América española - O goberno das Indias - A explotación das Indias - A evanxelización	▪ 3.3.Caracterizar as fases da conquista e os trazos da explotación das colonias americanas.	▪ 3.3.1.Elabora un eixe do tempo coas fases da conquista americana e os feitos máis significativos. ▪ 3.3.2.Explica o modelo de dominio e de explotación e as críticas formuladas contra ela. ▪ 3.3.3.Valora o intercambio	CSC CAA CCL

			Europa-América a través da selección e comentario dalgún dos produtos intercambiados.	
a,b,c,d,e,h,i,m p	**3.4. A Galicia dos Austrias** - Organización administrativa do Reino - Galicia e a explotación das colonias - Galicia e as guerras dos Austrias - Sociedade agraria e novos cultivos	▪ 3.4.Coñecer os trazos e feitos máis significativos de Galicia durante os reinados dos monarcas da casa de Habsburgo.	▪ 3.4.1.Describe a organización administrativa do reino de Galicia. ▪ 3.4.2.Analiza o papel de Galicia no contexto xeral das guerras da Monarquía hispánica. ▪ 3.4.3.Valora a introdución en Galicia de produtos americanos e os seus efectos sobre a demografía e a sociedade.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m g n p	**3.5.Humanismo e Contrarreforma** - O Humanismo - O Renacemento - A Contrarreforma católica - O Barroco	▪ 3.5.Identificar os trazos do Humanismo e da Contrarreforma e dos estilos artísticos do Renacemento e do Barroco.	▪ 3.5.1.Caracteriza o movemento do Humanismo e da Contrarreforma no contexto xeral da súa época. ▪ 3.5.2.Describe as características	CSC CAA CCL CD CCEC

			dos estilos do Renacemento e do Barroco. ▪ 3.5.3.Busca e selecciona unha obra renacentista e outra barroca para analizar e comentar as súas características e diferenzas.	

4.A Monarquía borbónica no Antigo Réxime

Nesta unidade temática trabállase:

- Os trazos fundamentais que definen o Antigo Réxime hispano.
- O modelo de organización que introduce a nova dinastía borbónica na Coroa de España.
- O esforzo reformista iniciado polos ilustrados españois e galegos, así como as dificultades e limitacións con que se atoparon.
- O impacto que a Revolución francesa de 1789 tivo sobre a sociedade e sobre a monarquía españolas.
- As diferentes consecuencias que o novo modelo político centralista e uniforme tivo para os distintos reinos, señoríos e territorios peninsulares
- A evolución da situación internacional da Monarquía borbónica española durante o século XVIII.
- A situación de Galicia durante o século XVIII e os feitos máis destacables relacionados cos acontecementos da nova dinastía.

Carga horaria: 8 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m	**4.1. O Antigo Réxime** - Sistema	▪ 4.1.Describir os trazos xerais do	▪ 4.1.1. Valora a persistencia dun sistema	CSC CAA CCL

	económico predominantemente agrario - Réxime demográfico antigo - Sociedade estamental - Analfabetismo e relixiosidade - Persistencia do réxime señorial - Monarquía absoluta e soberanía real	Antigo Réxime.	económico predominantemente agrario. ▪ 4.1.2.Caracteriza o Antigo Réxime desde o punto de vista demográfico e social. ▪ 4.1.3.Identifica os trazos da persistencia do réxime señorial.	
a,b,c,d,e,h,i,m	**4.2.Os Borbóns e a Coroa de España no século XVIII** - Filipe V e o centralismo borbónico - Fernando VI e o pacifismo - Carlos III e o reformismo Ilustrado - Carlos IV e o impacto da Revolución francesa	▪ 4.2.Analizar os cambios no modelo de organización política que introduce a nova dinastía e os feitos máis destacados do reinado dos primeiros monarcas Borbón en España.	▪ 4.2.1.Analiza o cambio dinástico e as dificultades no inicio da nova dinastía. ▪ 4.2.2.Describe as reformas do novo Estado borbónico. ▪ 4.2.3. Destaca os feitos máis salientables dos reinados de Filipe V e Fernando VI. ▪ 4.2.4.Caracteriza o reinado de Carlos III, con especial atención ás propostas das reformas ilustradas e as dificultades para levalas a	CSC CAA CCL

			cabo. ▪ 4.2.5.Analiza o reinado de Carlos IV no contexto dos sucesos iniciados coa Revolución de 1789.	
a,b,c,d,e,h,i,m p	**4.3.A Galicia borbónica** - As realizacións dos Borbóns en Galicia - Galicia e as guerras dos Borbóns - Fidalgos e comerciantes - A Ilustración en Galicia	▪ 4.3.Coñecer as principais realizacións dos Borbóns en Galicia e valorar o labor dos ilustrados galegos e das institucións máis destacadas.	▪ 4.3.1.Identifica e describe as principais realizacións dos primeiros Borbóns en Galicia. ▪ 4.3.2.Comenta o papel de fidalgos e comerciantes como grupos máis activos da sociedade galega do século XVIII. ▪ 4.3.3.Identifica os principais ilustrados galegos e as súas propostas e valora as realizacións das principais institucións ilustradas galegas.	CSC CAA CCL

5. Inicios e consolidación do réxime liberal

Nesta unidade temática trabállase:

- A natureza do cambio histórico que experimenta a sociedade e o Estado neste período.
- A situación española deses momentos en relación coa situación internacional: o Imperio de Napoleón e a Europa dos Congresos.
- Os factores que contribúen á especificidade da revolución liberal española.
- As distintas ideoloxías políticas a comezos de XIX: absolutistas, liberais e reformistas (jovellanistas, afrancesados).
- A transcendencia política e económica da independencia das colonias españolas de América.
- As ideoloxías políticas dominantes e as minoritarias do século XIX en España.
- As características do Estado liberal moderado en comparación con outros modelos de réxime representativo (progresista e democrático).

Carga horaria: 13 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m p	**5.1. Crise do Antigo Réxime e revolución liberal** - Liberalismo: principios e institucións - A crise da monarquía e a invasión napoleónica - As Cortes de Cádiz e a Constitución de 1812 - A restauración de Fernando VII. 1814-1833 - Independencia da América española - Carlismo fronte a liberalismo	▪ 5.1.Identificar os principios e institucións do sistema liberal, coñecer o proceso da revolución liberal no contexto da guerra contra os franceses e as dificultades para a súa instalación definitiva. Coñecer os trazos do proceso de independencia das colonias americanas.	▪ 5.1.1. Define os principios e institucións característicos do liberalismo. ▪ 5.1.2.Valora a crise da monarquía española no contexto das guerras napoleónicas. ▪ 5.1.3.Identifica os trazos e fases da guerra de independencia e a súa incidencia en Galicia. ▪ 5.1.4.Coñece e valora o labor das Cortes de Cádiz.	CSC CAA CCL

			▪ 5.1.5.Sintetiza as fases políticas do reinado de Fernando VII e valora o enfrontamento entre absolutismo e liberalismo. ▪ 5.1.6.Coñece os trazos e identifica as fases do proceso de independencia das colonias americanas.	
a,b,c,d,e,h,i,m p	**5.2. A construción do Estado liberal** - Liberalismo doutrinario: moderados e progresistas - O réxime do Estatuto Real e o triunfo liberal. 1833-1836 - O réxime progresista de 1837. 1836-1843 - O réxime moderado de 1845. 1843-1868	▪ 5.2.Diferenciar as correntes do liberalismo e identificalas na súa aplicación concreta nas diferentes etapas do reinado de Sabela II.	▪ 5.2.1.Describe os trazos do réxime do Estatuto Real e os acontecementos máis destacados do período. ▪ 5.2.2.Sintetiza as fases políticas do reinado de Sabela II e valora o enfrontamento entre as diferentes correntes liberais, así como as dificultades provocadas polos carlistas..	CSC CAA CCL

			▪ 5.2.3.Valora as reformas económicas e políticas liberais en relación con Galicia.	
a,b,c,d,e,h,i,m p	**5.3.O Sexenio Democrático. 1868-1874** - Liberalismo democrático: demócratas e republicanos - A Revolución de 1868 - A Monarquía democrática de Amadeo I. 1871-1873 - A Primeira República. 1873-1874 - O republicanismo en Galicia durante o Sexenio	▪ 5.3.Coñecer as ideoloxías políticas protagonistas de Sexenio e a súa actividade nas diferentes fases da etapa.	▪ 5.3.1.Diferencia as ideoloxías políticas do Sexenio e as súas realizacións máis destacadas. ▪ 5.3.2.Describe e valora os acontecementos de 1868 e as súas consecuencias. ▪ 5.3.3.Valora a actividade dos republicanos galegos durante o Sexenio.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m g	**5.4.O modelo de Estado na España liberal**	▪ 5.4.Recoñecer e sintetizar as características do modelo de Estado na España liberal.	▪ 5.4.1.Describe os trazos do modelo de Estado liberal en España. ▪ 5.4.2. Nomea os principais partidos políticos do período e identifica a súa ideoloxía. ▪ 5.4.3.Elabora un eixe	CSC CAA CCL CCEC CD CMCCT

			cronolóxico entre 1808 e 1874 no que sitúa os feitos máis significativos.	

6. As transformacións socioeconómicas na España liberal

Nesta unidade temática trabállase:

- Os cambios no modelo demográfico que se producen na sociedade española do século XIX e comezos do XX, así como as causas e destinos da emigración.
- As consecuencias da revolución agraria liberal e das desamortizacións para os distintos sectores afectados.
- As características e factores dos inicios da industrialización en España.
- Os factores que interveñen nos desequilibrios territoriais do século XIX.
- As ideoloxías de maior transcendencia no movemento obreiro e as principais organizacións.
- As causas que levan á conflitividade social tanto no campo como nas cidades.
- A orixe e características da reivindicación feminina.

Carga horaria: 8 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m p	**6.1. Modernización demográfica e emigración** - Permanencia e cambios no modelo demográfico - A emigración a América	▪ 6.1.Identificar os trazos dos modelos demográficos e dos movementos migratorios do século XIX e comezos do XX.	▪ 6.1.1. Caracteriza os trazos do modelo demográfico antigo e os cambios orixinados no mesmo ao longo do século XIX. ▪ 6.1.2.Identifica as causas e as consecuencias dos	CSC CAA CCL CCEC

			movementos migratorios. ▪ 6.1.3.Valora a incidencia da emigración en Galicia.	
a,b,c,d,e,h,i,m p	**6.2. As transformacións agrarias** - As desamortizacións - Desigual evolución da agricultura - A conflitividade agraria	▪ 6.2.Coñecer e valorar as propostas e realizacións dos gobernos liberais relacionadas coas transformacións agrarias.	▪ 6.2.1.Identifica e comenta os obxectivos básicos da reforma agraria liberal, destacando as actuacións relacionadas coa desamortización. ▪ 6.2.2.Recoñece e caracteriza a desigual evolución da agricultura na España liberal. ▪ 6.2.3.Caracteriza e valora a especificidade da desamortización en Galicia.	CSC CAA CCL CCEC
a,b,c,d,e,h,i,l,m p	**6.3.Atraso e desenvolvemento industrial** - O desenvolvemento capitalista da España liberal - A reforma agraria liberal e as desamortizacións - Desigual	▪ 6.3.Caracterizar os sectores máis destacados dos inicios da industrialización da España liberal.	▪ 6.3.1.Identifica e describe os sectores máis destacados das principais zonas industrializadas. ▪ 6.3.2.Valora a significación	CSC CAA CCL CCEC CMCCT

	evolución da agricultura en España - A diversidade rexional na industria - O ferrocarril e a formación do mercado interior - A renovación das estradas e dos portos. Correos e telecomunicacións		do ferrocarril na formación do mercado interior. ▪ 6.3.3. Caracteriza a evolución dos sectores artesanais de Galicia e o papel da industria conserveira como industria de arrastre. ▪ 6.3.4. Compara o desenvolvendo industrial español co dos países máis avanzados de Europa. ▪ 6.3.5. Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos.	
a,b,c,d,e,h,i,mp	**6.4.Nova sociedade de clases e dominio burgués** - Os grupos tradicionais - Os novos grupos	▪ 6.4.Comprender e valorar os novos criterios de organización social e o papel desempeñado polos	▪ 6.4.1.Identifica e valora os cambios máis significativos que afectaron aos grupos tradicionais: a nobreza e o	CSC CAA CCL

		diferentes grupos.	clero. ▪ 6.4.2.Caracteriza e compara a situación do campesiñado andaluz e galego. ▪ 6.4.3.Valora o papel que desempeñou a burguesía no proceso de cambio económico, social e cultural.	
a,b,c,d,e,h,i,m p	**6.5.Conflitividade social e movemento obreiro** - As condicións de vida da clase traballadora - A reacción contra as máquinas: o ludismo - A protesta organizada: a folga - Sociedades de resistencia e sindicatos de oficios - As novas ideoloxías obreiras - Sindicatos e partidos obreiros - A conflitividade urbana: os motíns de consumos - A resposta patronal e do Estado	▪ 6.5.Coñecer as ideoloxías de maior influencia no movemento obreiro e as principais organizacións, así como as causas e manifestacións da conflitividades rural e urbana.	▪ 6.5.1. Identifica os trazos do anarquismo e do socialismo marxista e as principais institucións xurdidas en España baixo estas influencias. ▪ 6.5.2.Analiza e comenta a situación do proletariado nos inicios da industrialización. ▪ 6.5.3.Caracteriza a orixe e principais manifestacións da	CSC CAA CCL

			conflitividade agraria e urbana, destacando a situación do campesiñado galego. ▪ 6.5.4.Explica a actitude das autoridades e da patronal ante as manifestacións obreiras.	
a,b,c,d,e,h,i,m	**6.6. A reivindicación feminina**	▪ 6.6.Recoñecer a consideración social, xurídica e política da muller na España liberal.	▪ 6.6.1.Sintetiza a condición feminina en todos os ámbitos da España decimonónica. ▪ 6.6.2.Describe a situación da muller traballadora. ▪ 6.6.3.Valora os inicios da incorporación da muller ao traballo extradoméstico.	CSC CAA CCL

7. Estado e nación na Restauración borbónica

Nesta unidade temática traballase:

- O sistema político da Restauración, o seu funcionamento e a súa evolución.
- As causas que levaron á crise do sistema.
- As causas que levaron á Ditadura e a fin do sistema constitucional e liberal.

- As características da ditadura de Primo de Rivera e as súas similitudes e diferenzas co fascismo italiano.
- As críticas que os rexeneracionistas facían ao sistema político da Restauración e as propostas de reforma política, social, económica e cultural.
- A diversidade rexional e a súa evolución cara ao nacionalismo.

Carga horaria: 12 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m g p	**7.1. O Réxime da Restauración borbónica** - O reinado de Afonso XII. 1875-1885 - A rexencia de María Cristina de Habsburgo. 1885-1902 - A Galicia dos caciques	▪ 7.1. Caracterizar o sistema político da Restauración e o seu funcionamento.	▪ 7.1.1. Identifica os principios do sistema canovista e a súa aplicación no sistema da quenda. ▪ 7.1.2.Describe o sistema caciquil, con especial referencia a Galicia. ▪ 7.1.3.Sintetiza os principais acontecementos do reinado de Afonso XII. ▪ 7.1.4. Representa unha liña do tempo desde 1874 ata 1902 e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CSC CAA CCL CMCCT CD
a,b,c,d,e,h,i,m	**7.2.O reinado de Afonso XIII e a crise do sistema da Restauración.**	▪ 7.2.Analizar as causas da quebra do sistema político	▪ 7.2.1.Valora os acontecementos do 98 e as súas consecuencias,	CSC CAA CCL

	1902-1931 - Os inicios do reinado e as propostas de reforma. 1902-1916 - A quebra do sistema da Restauración. 1917-1923 - A ditadura de Primo de Rivera. 1923-1930 - A fin da monarquía. 1930-1931	da Restauración.	destacando o papel dos rexeneracionistas. ▪ 7.2.2.Coñece e analiza as causas e acontecementos máis destacados que provocaron a crise do sistema da Restauración. ▪ 7.2.3.Analiza as forzas de oposición ao sistema, destacando a posición de republicanos e nacionalistas da periferia. ▪ 7.2.4.Analiza as circunstancias que puxeron fin á ditadura e os intentos de proclamar a república.	
a,b,c,d,e,h,i,m n p	**7.3.Nación e nacionalismos en España** - O nacionalismo español - Rexionalismos e nacionalismos periféricos - O catalanismo - O	▪ 7.3.Comprender a orixe e desenvolvemento dos movementos de reivindicación nacionalista.	▪ 7.3.1.Define os diferentes conceptos de nación e identifica os trazos definidores da nación española para os conservadores e os demócratas.	CSC CAA CCL CMCCT

	nacionalismo vasco - O galeguismo		▪ 7.3.2.Describe as tendencias políticas máis destacadas e os procesos de formación dos nacionalismos periféricos en España, destacando o caso de Galicia. ▪ 7.3.3.Representa unha liña do tempo desde 1875 ata 1931 e sitúa nela os acontecementos máis significativos.	

8. Segunda República e Guerra Civil

Presentación

Nesta unidade temática trabállase:

- As causas que levaron á proclamación da Segunda República.
- As características principais do réxime republicano, así como os distintos partidos políticos que foron protagonistas do período republicano.
- Os conflitos que se desenvolveron na España republicana e os grupos sociais afectados.
- As causas do fracaso da experiencia republicana e o seu desenlace nunha Guerra Civil.
- A evolución das operacións militares e o avance das frontes de guerra, así como os condicionamentos do seu desenlace
- O diferente desenvolvemento político e social na España republicana e na España *nacional*.
- A axuda estranxeira recibida en ambos bandos durante a Guerra.
- O significado deste conflito para a evolución de España, así como as súas consecuencias.

Carga horaria: 10 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m g n	8.1. A Segunda República - A proclamación da República - As forzas sociais e políticas na República - O Bienio Reformista. Abril 1931-novembro 1933 - O Bienio de Dereitas. Novembro 1933-febreiro 1936 - A Fronte Popular. Febreiro-xullo 1936 - A idade de prata da cultura española. Da xeración do 98 á do 36	▪ 8.1.Explicar e comprender a Segunda República como solución democrática ao afundimento do sistema da Restauración e diferenciar os sucesivos gobernos e as súas actuacións e dificultades.	▪ 8.1.1. Explica o contexto de proclamación da Segunda República, as primeiras medidas tomadas polo novo goberno e as dificultades que xurdiron. ▪ 8.1.2.Identifica as forzas de apoio e de oposición á República e valora a significación das reformas introducidas pola nova Constitución. ▪ 8.1.3.Sintetiza as actuacións e dificultades do Bienio Reformista, do Radical-Cedista e da Fronte Popular. ▪ 8.1.4.Valora a Idade de Prata da cultura e amplía información a través da consulta da rede sobre algún aspecto concreto. ▪ 8.1.5.Analiza os antecedentes da Guerra Civil.	CSC CAA CCL CCEC CD

a,b,c,d,e,h,i,m g	8.2. A Guerra civil - A sublevación militar e a formación dos bandos - A internacionalización do conflito - A evolución da guerra - A España republicana - A España sublevada	▪ 8.2.Analizar a Guerra Civil, coas súas causas, desenvolvemento e consecuencias, diferenciando a situación nas dúas zonas en que quedou dividida España.	▪ 8.2.1.Compara a evolución política, social e económica dos dous bandos enfrontados. ▪ 8.2.2.Sintetiza as fases da Guerra desde o punto de vista militar. ▪ 8.2.3.Analiza as consecuencias da derrota republicana e da vitoria dos sublevados. ▪ 8.2.4. Relaciona a Guerra Civil española co contexto internacional. ▪ 8.2.5. Representa unha liña do tempo desde 1931 ata 1939, e sitúa nela os principais acontecementos históricos.	CSC CAA CCL CD CMCCT

9. España no franquismo

Presentación

Nesta unidade temática trabállase:

- Os trazos ideolóxicos do franquismo e a procedencia da súa fundamentación ideolóxica.
- A evolución económica e social da ditadura franquista.
- A dualidade cultural existente na España franquista

- O labor da oposición á ditadura.

Carga horaria: 9 sesións

OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m	9.1. Bases e apoios da ditadura franquista - Leis Fundamentais - Franco, caudillo de España - Un reino sen rei - O Movemento Nacional - Unidade da patria e centralismo - Nacionalcatolicismo - Sindicalismo vertical - Limitación dos dereitos individuais - Subordinación da muller - A democracia orgánica	▪ 9.1.Caracterizar a ideoloxía, os apoios e as bases do réxime franquista.	▪ 9.1.1. Describe as bases e os apoios do franquismo. ▪ 9.1.2. Analiza os principios do Movemento Nacional como fundamentación ideolóxica da ditadura. ▪ 9.1.3.Describe os trazos da democracia orgánica.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m	9.2.Unha longa posguerra. 1939-1959 - Da amizade cos fascismos ao illamento exterior ao recoñecemento internacional - Da autarquía económica aos inicios da liberalización - A represión dos vencidos	▪ 9.2.Analizar a etapa da posguerra no contexto interior e internacional.	▪ 9.2.1.Sintetiza a posición de España durante a Segunda Guerra Mundial e as súas consecuencias. ▪ 9.2.2.Analiza as dificultades económicas da posguerra. ▪ 9.2.3.Explica a situación da oposición política durante a posguerra, tanto no interior coma	CSC CAA CCL CMCCT

			no exterior de España.	
a,b,c,d,e,h,i,m	9.3.Desenvolvemento económico e inmobilismo político. 1959-1973 - Os Planos económicos - Cambios sociais e forzas de oposición - As relacións co exterior	▪ 9.3.Valorar o desenvolvemento económico dos anos 60 en contraste co inmobilismo político.	▪ 9.3.1.Analiza e valora o Plano de Estabilización e as súas consecuencias. ▪ 9.3.2.Comenta os cambios sociais consecuencia do desenvolvemento económico. ▪ 9.3.3.Coñece e analiza a evolución das forzas de oposición ao franquismo. ▪ 9.3.4.Identifica as actuacións máis destacadas do período desde o punto de vista das relacións co exterior.	CSC CAA CCL CMCCT
a,b,c,d,e,h,i,mg	9.4.A agonía do franquismo. 1973-1975 - Crise económica e política - O incremento das forzas de oposición - Os problemas exteriores: a Marcha Verde - Enfermidade e morte de Franco	▪ 9.4.Comprender as dificultades do franquismo provocadas pola crise económica, a oposición política e os problemas exteriores.	▪ 9.4.1.Comprende as múltiples dificultades do franquismo nos seus últimos anos e identifica as máis destacadas. ▪ 9.4.2.Analiza as diferentes posicións políticas ante a morte de Franco. ▪ 9.4.3. Representa unha liña do tempo desde	CSC CAA CCL CD CMCCT

			1939 ata 1975, e sitúa nela os principais acontecemento s históricos.	
a,b,c,d,e,h,i,m g n p	9.5.A cultura española durante o franquismo	▪ 9.5. Coñecer a evolución da cultura española, dentro e fóra de España durante a ditadura franquista.	▪ 9.5.1.Caracteri za a cultura española durante o franquismo, diferenciando as manifestacións dentro e fóra do sistema. ▪ 9.5.2. Describe a diversidade cultural do período, distinguindo as súas manifestacións. ▪ 9.5.3. Procura información de interese e elabora unha breve exposición sobre a cultura do exilio durante o franquismo.	CSC CAA CCL CD

10. España en democracia

Nesta unidade temática trabállase:

- O proceso de transición á democracia.
- A España das autonomías.
- A pluralidade e diversidade de realidades históricas que conforman a España actual.
- Os desequilibrios territoriais e os diferentes graos de desenvolvemento existentes no Estado español.
- As actuacións dos sucesivos gobernos democráticos.
- A Galicia autonómica.

Carga horaria: 12sesións				
OBXECTIVOS	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP. CLAVE
a,b,c,d,e,h,i,m	**10.1. A transición democrática. 1975-1977** - Proclamación e coroación do rei Xoán Carlos I - O primeiro goberno da Monarquía - Adolfo Suárez e o inicio das reformas	▪ 10.1.Valorar o proceso de transición desde a ditadura á democracia.	▪ 10.1.1.Coñece e valora o proceso da transición democrática. ▪ 10.1.2. Explica as alternativas políticas que se propuñan tras a morte de Franco, e quen defendía cada unha. ▪ 10.1.3.Analiza as medidas adoptadas polos primeiros gobernos da monarquía. ▪ 10.1.4.Valora o inicio das reformas a partir do nomeamento de Adolfo Suárez como presidente de Goberno.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m	**10.2.A Constitución de 1978** - Trazos xerais - Dereitos e deberes - Os poderes do Estado	▪ 10.2.Coñecer e valorar os trazos básicos da actual Constitución.	▪ 10.2.1. Explica o proceso de elaboración da Constitución de 1978. ▪ 10.2.2. Analiza os principios reitores da Constitución de	CSC CAA CCL

			1978. ▪ 10.2.3.Diferencia e describe os poderes do Estado segundo a Constitución.	
a,b,c,d,e,h,i,m	**10.3.Os gobernos de UCD.** - Os gobernos de Adolfo Suárez. 1977-1981 - O goberno de Leopoldo Calvo Sotelo. 1981-1982	▪ 10.3.Analizar a actuación dos gobernos de Adolfo Suárez e Leopoldo Calvo Sotelo.	▪ 10.3.1.Describe as principais actuacións políticas e económicas dos gobernos da UCD. ▪ 10.3.2. Identifica as dificultades dos gobernos da UCD e a perda das eleccións.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m p	**10.4.A creación do Estado das Autonomías**	▪ 10.4.Comprender o proceso de formación do Estado das Autonomías, as súas dificultades e os diferentes ritmos de consecución da autonomía.	▪ 10.4.1. Define o Estado das Autonomías dentro dun Estado de Dereito. ▪ 10.4.2. Analiza e comenta a nova organización do Estado e os inicios da formación das actuais Comunidades Autónomas.	CSC CAA CCL
a,b,c,d,e,h,i,m	**10.5.Os gobernos socialistas de Felipe González.**	▪ 10.5.Coñecer as reformas máis significativas dos gobernos socialistas e	▪ 10.5.1.Valora a significación do ascenso do socialismo ao	CSC CAA CCL CMCC T

	- Integración de España na política internacional - O Estado do benestar - Axuste e reactivación económica - O cambio sociocultural - Escándalos e desprestixio socialista	valorar a consolidación do estado do benestar.	poder. ▪ 10.5.2.Sintetiza as reformas máis significativas dos seus gobernos. ▪ 10.5.3.Valora o proceso de incorporación de España á Europa comunitaria.	
a,b,c,d,e,h,i,m	**10.6.Os gobernos conservadores de José María Aznar** - Crecemento, privatización e moeda única - Reformas do programa conservador - A guerra de Iraq e o terrorismo de carácter xihadista	▪ 10.6.Describir as principais actuacións dos gobernos do Partido Popular	▪ 10.6.1.Identifica as reformas máis destacadas do programa conservador. ▪ 10.6.2.Analiza o impacto do terrorismo xihadista e as súas consecuencias na política nacional.	CSC CAA CCL CMCC T
a,b,c,d,e,h,i,m	**10.7.O goberno socialista de José Luis Rodríguez Zapatero** - Reformas do programa socialista - Da bonanza á crise - Cambios sociais - A tregua de ETA e novos movementos sociais	▪ 10.7.Analizar as reformas do programa socialista.	▪ 10.7.1.Destaca as reformas sociais máis significativas dos gobernos de J.L.Rodríguez Zapatero. ▪ 10.7.2.Valora o impacto da crise económica mundial de 2008. ▪ 10.7.3.Caracteri	CSC CAA CCL CMCC T

			za a sociedade española nos inicios do século XXI.	
a,b,c,d,e,h,i,m	**10.8.O goberno conservador de Mariano Rajoy** - Medidas contra a crise - Os problemas de corrupción - Novas forzas políticas - Relevo na xefatura do Estado - O novo mapa político	▪ 10.8.Enunciar e valorar a actuación dos gobernos conservadores do Partido Popular.	▪ 10.8.1.Describe as actuacións máis destacadas do novo Goberno do Partido Popular. ▪ 10.8.2.Valora os problemas do Goberno e o nacemento de novas forzas políticas. ▪ 10.8.3. Elabora un eixe do tempo no que sitúa os diferentes mandatos dos presidentes de Goberno e os feitos máis significativos das súas actuacións.	CSC CAA CCL CMCCT
a,b,c,d,e,h,i,m g p	**10.9.A Galicia autonómica.** - Os gobernos autonómicos - Unha poboación estancada - Desequilibrado desenvolvemento económico	▪ 10.9.Coñecer a evolución dos gobernos autonómicos e das súas principais actuacións.	▪ 10.9.1.Sintetiza as fases do proceso preautonómico e as súas características. ▪ 10.9.2.Identifica os diferentes gobernos autonómicos e os presidentes da Xunta de	CSC CAA CCL CMCCT CD

			Galicia e valora as súas actuacións. ▪ 10.9.3.Caracteriza a sociedade galega actual desde o punto de vista demográfico e socio-económico. ▪ 10.9.4. Elabora un eixe do tempo no que sitúa os diferentes mandatos dos presidentes autonómicos e os feitos máis significativos das súas actuacións.	

TEMPORALIZACIÓN

1º TRIMESTRE:

1. **Hispania e Gallaecia na antigüidade.**
2. **Al -Andalus e os reinos cristiáns medievais.**
3. **Os Reis Católicos e a Monarquía Hispánica.**
4. **A Monarquía borbónica no Antigo Réxime. Características do Antigo Réxime.**
5. **Inicios e consolidación do réxime liberal.**

2º TRIMESTRE:

6. **As transformacións socioeconómicas na España Liberal.**
7. **Estado e nación na Restauración borbónica. O movemento obreiro.**

3º TRIMESTRE:

8. **Segunda República e Guerra Civil.**
9. **España no franquismo.**

10. España en democracia.

MATERIAIS E RECURSOS

Libros de texto recomendado da editorial Baía Consorcio Galego (C.E.G)

A referencia en internet da CIUG e outras que poidan resultar de interese.

ORIENTACIÓNS METODOLÓXICAS.

Para darlle continuidade ao traballo realizado nas etapas educativas anteriores, será precisa unha actualización metodolóxica que favoreza a innovación na aula e o desenvolvemento de metodoloxías activas e participativas.

-Contextualizar os procesos, estruturas e acontecementos históricos máis relevantes, identificando os elementos que contribuíron a configuraros trazos actuais de Galicia e España.

-Potenciar unha análise histórica, recoñecendo a multicausalidade na xénese dos procesos de evolución e cambio na historia de España e nos conflitos sociais e políticos.

-Favorecer a transformación da información en coñecemento, a través da selección e interpretación de contidos procedentes de diversas fontes, propiciando a elaboración de explicacións históricas rigorosas e coherentes.

-Producir e interpretar informacións sobre aspectos cuantitativos e espaciais.

-Promover a participación do alumnado en debates sobre temas seleccionados en función da súa potencialidade crítica para a comprensión de problemas socialmente relevantes, utilizando as normas do intercambio comunicativo.

-Elaboración de traballos de investigación no contorno sobre algún momento destacado da historia contemporánea, establecendo conexións cos marcos galego, español e europeo.

-Utilizar técnicas básicas de indagación e explicación histórica, para entender a provisionalidade de todo coñecemento, e ensinar a pensar historicamente.

-Utilizar actividades de carácter interdisciplinario en que prime o traballo en grupo e a colaboración na resolución de problemas.

-Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación como instrumentos que reforzan a comunicación interpersoal e o traballo cooperativo,así como a relación con contornos físicos e sociais máis amplos,ademais de practicar o manexo crítico e selectivo da información que proporcionan.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

1. Recoñecer e valorar os procesos da historia peninsular anteriores a o século XVIII que resultan máis significativos para a comprensión de época contemporánea, as súas pegadas na actualidade no conxunto do territorio e as peculiaridades en Galicia.

Trátase de avaliar a capacidade de recoñecer e situar no tempo os vestixios do pasado e a súa diversidade no espazo, valorando criticamente a importancia histórica dalgúns procesos como a institucionalización do patriarcado a través do dereito romano, a formación dos reinos peninsulares na Idade Media ou o papel da monarquía hispánica no mundo.

Valorarase tamén a capacidade de identificar e contextualizar o legado material e simbólico que para Galicia supón o megalitismo atlántico, a cultura castrexa ou o

camiño de Santiago. Tamén se comprobará a súa competencia para diferenciar os trazos de cambio e continuidade que representa o século XVIII.
2. Analizar e caracterizar a crise do Antigo Réxime en España e as dificultades na construción do Estado liberal, sinalando as relacións deste proceso co contexto internacional, así como a súa repercusión en Galicia.Trátase de que o alumnado poida identificar os trazos característicos do Antigo Réxime opoñéndoos, tanto ao proxecto universalista da Ilustración, como ás realizacións prácticas no Estado liberal burgués.
Tamén se avaliará a capacidade para recoñecer as dificultades na construción do réxime liberal en España, o limitado impacto dos esforzos democratizadores, as características do sistema político da Restauración e as confrontacións sociais, políticas e militares que conduciron á súa crise.
Reflexionarán sobre os mecanismos de construción do Estado nacional en España, a súa debilidade e a articulación doutros discursos nacionalistas.
3. Comprender as dificultades no desenvolvemento da economía capitalista e da sociedade de clases en España dando conta da diversidade de ritmo e intensidade con que se produce nos distintos territorios peninsulares e especialmente das peculiaridades en Galicia, recoñecendo as conexións co contexto internacional.
Trátase de comprobar que o alumnado comprende as dificultades no desenvolvemento da economía de mercado en España e as desigualdades territoriais, explicando, por exemplo, a tardía modernización agraria e industrial de Galicia. Por outra parte, as alumnas e os alumnos deberán ser capaces de recoñecer os procesos de exclusión da sociedade liberal burguesa e os novos mecanismos de dominación e integración das mulleres.
Tamén deben comprender o carácter oligárquico dos grupos hexemónicos,a debilidade das clases medias, a importancia que o internacionalismo ten na organización das correntes do movemento obreiro e a relevancia do movemento campesiño.
4. Comprender os cambios e conflitos que se producen en España durante o período de entreguerras. Por unha parte, a crise da Restauración, que amosa a incapacidade dos grupos hexemónicos para articular un proxecto liberal para España e desemboca na ditadura de Primo de Rivera. Por outra, o alumnado debe ser capaz de recoñecer e valorar a transcendencia da Segunda República, relacionándoa co contexto europeo en que tamén se produce a contraposición entre réximes democráticos e autoritarios. Con este criterio comprobarase se o alumnado é capaz de analizar a multicausalidade na xénese das etapas que se van estudar: os conflitos sociais, políticos e de organización territorial que as constitúen. Tamén amosarán a súa competencia para explicar a conxuntura económica e social en que xorde a Segunda República (valorándoa como a primeira experiencia plenamente democrática do país, momento en que se fixo un grande esforzo modernizador e de atención a vellas cuestións de xustiza social) e os conflitos que tivo que afrontar ao longo das súas diversas etapas.
5. Comprender a orixe, desenvolvemento e consecuencias da Guerra Civil. Recoñecer, analizar e rexeitar as peculiaridades ideolóxicas e institucionais da ditadura franquista e a influencia que a conxuntura internacional tivo na evolución do réxime.
Este criterio pretende comprobar a habilidade do alumnado para explicar as orixes da sublevación militar e a transcendencia dos apoios internacionais. Tamén amosará a capacidade de criticar as bases ideolóxicas,os apoios sociais e a institucionalización da ditadura franquista, e como os acontecementos internacionais influíron no devir do réxime.
Comprobarase ademais que o alumnado comprende a evolución da España franquista, analizando o progresivo divorcio da sociedade e o réxime a partir dos anos 60.

6. Describir os trazos e dificultades do proceso de transición democrática e a súa transcendencia, identificar as características da Constitución de 1978 e do Estatuto de autonomía de Galicia e explicar os cambios políticos, económicos, sociais e culturais que achegaron a formade vida da sociedade española aos estándares da Europa desenvolvida.
Trátase de avaliar a capacidade do alumnado para explicar os cambios introducidos na situación política, social, económica e cultural de España nos anos seguintes á morte de Franco e o papel dos artífices individuais e colectivos destes cambios, analizando criticamente o proceso de recuperación da convivencia democrática. As alumnas e os alumnos tamén deberán coñecera estrutura e os principios que regulan a organización política e territorial do Estado, das comunidades autónomas e de Galicia en particular, e identificaranos cambios económicos, políticos, sociais e culturais dos anos 80 e a importancia do ingreso na Unión Europea. Por último, amosarán a capacidade de reflexionar e debater sobre algún problema da realidade actual.
7. Coñecer e utilizar as técnicas básicas da indagación e explicación histórica, como recoller información de diferentes fontes, valoralas criticamente elaborar textos de contido histórico, utilizando con rigor o vocabulario específico e sendo capaces de traballar en grupo, amosando unha actitude participativa e colaborando na resolución de conflitos.
Este criterio pretende avaliar se as alumnas e os alumnos adquiriron a competencia necesaria para seleccionar, analizar e utilizar a información que achegan as fontes de documentación histórica, en especial os textos,mapas, datos estatísticos e iconográficos, comprobando as destrezas no manexo das tecnoloxías da información e da comunicación e a capacidade para comunicar oralmente e por escrito as súas conclusións. Igualmente importante, permite comprobar se son quen de mostrar capacidade sociais como a tolerancia, o sentido crítico e o traballo en equipo.

INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

As probas obxectivas seguirán o **modelo** da proba de selectividade en canto a **deseño** (composición a dobre opción) e **duración** (90´), se ben, ante a imposibilidade de realizar probas pola tarde con varios grupos á vez,tal como aconsella o protocolo do COVID, durante o curso 2020-2021 as probas dividiranse en 2 sesións de 45´, unha proba teórica de definición de conceptos e pregunta tema e unha sesión de composición.
A materia é continua procurando,en canto se dispoña de fondo de materia suficiente unha combinatoria entre opcións do século XIX e XX.
Realizaranse un mínimo de 4 probas obxectivas ó longo do curso. A maiores, realizarán unha proba final o/as alumnos/as que non teñan superadas todas as avaliacións.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

1.A nota media das cualificacións obtidas nas probas obxectivas constituirá o 80% da nota final.
2.O 20% virá dado polo seguimento do programa de lecturas, realización de composicións e da asistencia, puntualidade e participación na clase.

O/as alumnos/as, para acadar o 20% da nota teñen que realizar ao longo do curso, como mínimo 1 composición obrigatoria por parcial , relacionadas coa materia dada e que serán revisadas e devoltas.
3.A nota das avaliacións será a media das notas acadadas nos dous apartados (1 e 2) de xeito que se preserve o principio de avaliación continua

CONTRIBUCIÓN AO PLAN LECTOR

No presente curso a contribución ó Plan lector está condicionado pola incidencia do COVID 19, ante a linitación que supón o peche da Biblioteca do Centro.
Estará a disposición dos alumnos/as a bibliografía dispoñible na Biblioteca e no Departamento sobre os sucesivos temas e será proporcionada polo profesorado. Aínda así recomendarase a lectura dalgúns libros relacionados coa Historia de España. De forma voluntaria, o/as alumno/as poderán presentar un traballo sobre o/s libro/s recomendados.
Deberan presentar: Os datos bibliográficos da lectura e un breve comentario libre.

Medidas de atención á diversidade

As composicións explicadas na clase, realizadas por o alumnado e corrixidas por o profesorado, serviran para reforzar os contidos e paliar as dificultades dos que non acaden valoración positiva nas primeiras probas.

Calendario de probas: 1ªavaliación de decembro/ 2ªavaliación febreiro/marzo / 3ªavaliación abril / maio. Proba final maio.

RELACIÓN DE CONTIDOS – ABAU 2020-2021*

- O Neolítico: características e cambios con respecto á época Paleolítica(cambios económicos, sociais e culturais).
- Os pobos prerromanosda Península Ibérica(pobos do sur e do levante, meseteños e do occidente peninsular)
- Conquista e romanización(etapas da conquista, elementos de romanización: organización político-administrativa do territorio, lingua e cultura, obras públicas).
- A monarquía visigoda(organización política
- Os musulmáns na Península Ibérica(etapas políticas erealidade socioeconómica).
- Reconquista e repoboación(etapas da Reconquista,modelos de repoboación).
- O Réxime feudal e a sociedade estamental.
- As crises baixomedievais(crises demográficas, problemas sociais, o caso galego: as revoltas irmandiñas do século XV)
- A nova monarquía dos Reis Católicos (unión dinástica, reorganización político-administrativa).
- A configuración do imperio español no século XVI(a herdanza de Carlos I, os cambios en tempos de Felipe II: rebelión de Flandes, incorporación de Portugal, guerra contra Inglaterra).

- A crise socio-económica do século XVII(a crise demográfica, o deterioro da economía,os problemas da facenda real).
- O valimento do conde-duque de Olivares e a crise da monarquía(os proxectos de reforma,as revoltas de Cataluña e Portugal).
- Economía e sociedade na Galicia dos Austrias(a agricultura e as súas transformacións, a importancia da pesca na Galicia litoral,a estrutura social: sociedade rendista e peso da fidalguía)
- O cambio dinástico e a guerra de Sucesión(causas da guerra, bandos en conflcto, a paz de Utrecht)
- Os Decretos de Nova Planta e os seus efectos.
- O reformismo borbónico en Galicia(a matrícula de mar, o arsenal de Ferrol, a apertura do comercio colonial).
- As ideas fundamentais do pensamento ilustrado.
- A crise da monarquía absoluta(abdicacións, ocupación napoleónica).
- As Cortes de Cádiz e a constitución de 1812.
- A restauración de Fernando VII e do absolutismo(as etapas do reinado).
- A construción do estado liberal(principios do liberalismo e diferencias entre as diferentes familias políticas).
- A Revolución Gloriosa e aconstitución de 1869.
- A primeira república(proxecto de constitución federal e cantonalismo).
- .A Restauración(retorno da monarquía e constitución de 1876).
- A vida política da Restauración(quenda, caciquismo e fraude electoral)
- A cuestión nacional no último terzo do século XIX.
- A reforma agraria liberal: as desamortizacións.
- Os principais sectores industriais e o papel do ferrocarril.
- O movemento obreiro(Sexenio Democrático e Restauración)
- A crise da Restauración(a desarticulación do sistema canovista).
- A crise de 1917, os gobernos de concentración e a guerra de Marrocos.
- A ditadura de Primo de Rivera(golpe de estado e etapas: delimitación temporal e características principais).
- O establecemento da II República(forzas políticas e constitución de 1931).
- As grandes reformas da República.
- A guerra civil: (sublevación, bandos en conflito e a súa dimensión internacional).
- O franquismo: características e institucionalización.
- O franquismo: as formas de oposición aoRéxime.
- O franquismo: política económica
- A agonía do franquismo e os inicios da Transición.
- As primeiras eleccións democráticas e a constitución de 1978.
- A crise da UCD e o golpe de estado
- A consolidación da democracia: os gobernos do PSOE.

Os contidos considerados imprescindibles de Historia do Mundo Contemporáneo de 1º de Bacharelato que quedaron sen dar no pasado curso 2019-2020, A Guerra Fría e a Descolonización, dada a amplitude da materia de Historia de España, dada a especifidade da proba de selectividade e dada a circunstancia de que a Historia de España é unha materia obrigatoria para todos os bacharelatos, serán tratados como contexto necesario para entender os contidos da Historia de España relacionados con eles.

* Os criterios de avaliación adaptaranse ás directrices elaboradas polo grupo de traballo da CIUG para o curso 2020-2021:
- Directrices ABAU 2019
- Circular-Características exame ABAU 2019

.- Hª DA ARTE DE 2º DE BACHARELATO

1.Obxectivos

- Entender a obra de Arte na súa globalidade como expoñente da creatividade humana,susceptible de ser admirada por si mesma,e de ser valorada como testemuña dunha época histórica,dunha sociedade e dunha cultura.
- Comprender a Arte como produto dunha sociedade cunha mentalidade e unha ideoloxía concretas.
- Manexala linguaxe artística de cada unha das artes visuais e utilizar diferentes metodoloxías para a análise destas desenvolvendo ó mesmo tempo a propia sensibilidade e imaxinación.
- Coñecer a valorar a riqueza artística como patrimonio da Humanidade.
- Valorar as peculiaridades da arte española.
- Desenvolve-lo sentido de observación e análise.
- Valorala cidade na súa dimensión espacial e temporal,como obxecto da historia da arte e marco privilexiado das súas manifestacións e proxectar esa conciencia cara á súa evolución futura.
- Coñecer a evolución artística ó longo da Historia,os estilos artísticos e as súas características esenciais.
- Coñecer e utilizar con propiedade o vocabulario artístico específico.
- Contribuír á formación estética, analítica e crítica, así como á capacidade de comunicala empatía ante as creacións artísticas.
- Analizar a obra da arte de xeito integral tendo en conta os diferentes enfoques metodolóxicos.

2. Secuenciación de contidos

1.A arte Grega

-A organización dos elementos arquitectónicos:As ordes gregas
-Os templos gregos.Tipoloxía.Estudio detallado da Acrópole de Atenas
-A escultura.O período arcaico. Os séculos V e IV a.C..O período helenístico

2.A arte en Roma

-Arquitectura e urbanismo en Roma.Os distintos tipos de edificacións e as súas finalidades
-A escultura romana:o retrato e o relevo histórico. O arco de Tito
-A arte romana en Hispania

3.A arte da Idade Media. Arte Bizantina e Prerrománica

-Breve visión das características da arquitectura Paleocristiá a través da basílica de Sta.Sabina
-A arquitectura bizantina. Sta. Sofia
-A arte prerrománica hispánica.Visigoda, asturiana e mozárabe.
-Breve visión das características da arte islámica en Al-Andalus

4. A arte románica

-Principais características da arquitectura románica
-A arquitectura de peregrinación.A Catedral de Santiago

-Principais trazos da escultura e da pintura románicas.A súa finalidade. Os Pórticos da Catedral de Santiago

-Os mosteiros cistercienses. O mosteiro de Oseira.

5. O gótico e o renacemento urbano

-A catedral gótica.Principais innovacións.A arquitectura a través de Norte Dame de Reims

-A catedral de León

-A escultura gótica.Estudio comparativo coa románica. Reims.

Giotto

-A pintura flamenca do século XV. Van Eyck e O Bosco

6. O Renacemento

-O mecenazgo.O cambio na consideración do artista

-O Quattrocento italiano:

- -Arquitectura.Brunelleschi, Alberti e Michelozo
- -A escultura. Donatello
- -A pintura.Masaccio

-O Cinquecento:

- -A arquitectura clásica. Bramante, Palladio e Vignola
- -A pintura.Rafael e Leonardo da Vinci
- -A obra de Miguel Ángel
- -A pintura veneciana.Tiziano

-A arte española so século XVI:

- -O estilo Herreriano e a súa influencia en Galicia
- -A pintura do Greco

7. A arte barroca

-A aquitectura barroca en Roma.Bernini e Borromini

-A escultura do Barroco.Bernini.Escolas castellana e andaluza en España

-A pintura tenebrista.Caravaggio e Artemisia Gentileschi

-A pintura barroca en España. Estudo de Velázquez

-Breve aproximación pintura dos Paises Baixos.Rubens e Rembrandt, Veermer de Delf

-A arquitectura barroca galega.As súas manifestacións en Compostela

8. Neoclasicismo e Romanticismo.Goya

-Breve aproximación Neoclasicismo.

-Breve aproximación ao Romanticismo en Francia.Gericault e Delacroix

-Vida,obra e valoración da figura de Goya.Principais etapas e obras na súa pintura

9. A pintura da segunda metade do século XIX

-Os cambios políticos e socias en Europa

-Breve aproximación ao realismo. Principais características.

-O Impresionismo.Novos achádegos. Manet, Monet

-Os postimpresionistas.Cezanne,Van Gogh e Gauguin e Seurat

-A escultura de Camille Claudel

-Breve aproximación á arquitectura da segunda metade do XIX:

10. As vangardas do século XX.

-O concepto de vangarda

-O fauvismo.Matisse

-O Cubismo. Picasso e Braque

-O expresionismo.Munch e Kirchner

-A abstracción.Kandinsky

-O movemento Dada.Duchamp

-O neoplasticismo. Mondrian

-Surrealismo: Magritte, Dali, Miró, Maruja Mallo e Frida Khalo

11.A arquitectura do XX.

-O racionalismo Le Corbusier e Mies van der Rohe

-O OrganicismoWright

-Breve aproximación á arquitectura na 2ª metade do S.XX: o estilo internacional (Albalat), arquitectura postmoderna e Deconstrutivismo.

12.A Arte logo de 1945

-O expresionismo abstracto.Jackson Pollock
- O informalismo:Antoni Tapies
-O minimalismo: Carl André
- A Arte conceptual: J. Kosuth
- O Pop Art.Andy Warhol
- PerformanceMarina Abramovic
- Fotografía. Cindy Sherman
- Escultura Louis Bourgeois.

3. Temporalización

1º Trimestre: Temas do 1 ó 5
2º Trimestre: Temas do 6 ao 8
3º Trimestre:Temas 9 ao12

4. Metodoloxía

A metodoloxía será diversa e tera en conta:

-O aspecto teórico: a profesora realizará a explicación dos contextos, da claves de cada época, período, estilo e introducirá ao alumnado no tema. Todos os contidos e materiais están a disposición do alumnado no curso da aula virtual: os temas, as obras comentadas, presentacións, vídeos, traballos, explicacións.... Ao tempo, **o alumnado pode recoller os temas e obras comentada na fotocopiadora**. Partindo deles e do visionado e observación das imaxes das obras de arte, faise un estudo e análise das mesmas

-O aspecto práctico:o alumnado traballará sobre as obras aplicando na medida do posible unha interrelación de contidos. Tras a explicacións da clase, consultando o material aportado e utilizando diferentes fontes, **debe elaborar a súa propia análise e comentario da obra**. Trátase de potenciar a autonomía persoal e a realización dun traballo persoal que conteña conclusións e valoracións propias fundamentadas.

5. Mínimos esixibles

-Relacionar as manifestacións artísticas co seu contexto histórico

- Coñecer a evolución artística ao longo da historia, os estilos e as características esenciais de cada un.

-Analizar as obras de arte tendo en conta os seus aspectos formais, iconográficos e estilísticos.

-Saber analizar e comparar os cambios producidos na concepción da arte e as súas funcións, en distintos momentos históricos e en distintas culturas.

-Analizar as obras de arte significativas dos principais estilos e artistas

-Identificar os trazos característicos que configuran os estilos artísticos máis representativos.

-Manexar con precisión e rigor a terminoloxía específica de cada unha das artes visuais.

-Saber interpretar os principais códigos iconográficos

-Recoñece-las obras mestras dos grandes artistas (imaxes de fachadas, interiores, esculturas, relevos e pinturas) e analizalas tendo en conta diferentes aspectos da creación artística.

-Analizar a presenza da obra de arte na vida cotiá e nos medios de comunicación social

-

-Explicar os distintos usos e funcións da obra de arte.

-Comprender e explicar a evolución artística como froito dunha sociedade cunha ideoloxía e mentalidade concreta.

-Interese por coñecer e gozar de obras e obxectos artísticos.

-Disposición activa á cooperación para conservar os restos e vestixios do pasado.

6. Instrumentos e procedementos de avaliación

A-**Probas escritas**. O tipo de exame terá en conta os obxectivos e estandares de aprendizaxe, e as indicacións para a proba das ABAU. Constará de:

-Clasificación da obra (título, autor, data, estilo…)

-Contexto histórico-artístico da obra

-Análise de obras de arquitectura, escultura e pintura tendo en conta os enfoques metodolóxicos da Hª da Arte..

-Comentario específico facendo referencia ao estilo, ao artista en concreto, ao legado desa obra ou artistas e todos aqueles aspectos de interse que convertan obra analizada nun obra cun interese específico.

-Definición, explicación de conceptos e terminoloxía específica da materia.

B- **Traballos de investigación sobre temas específicos en cada trimestre**.

C-**Análise e comentario de obras de arte** (orais e escritos).

Pode, por cuestión de conveniencia, realizarse un único traballo de investigación trimestral.

7. Sistemas de cualificación

Cada un dos anteriores instrumentos de avaliación computará na cualificación nas seguintes porcentaxes:

-Probas escritas (apartado A): 80%.

-Apartados B, C dos instrumentos de cualificación: 20%.

Pode, por cuestión de conveniencia, realizar un único traballo de investigación trimestral. Esta único traballo computará por un 20 % da nota.

8.Recuperación

O alumnado que non acadara o 5 na avaliación poderá recuperar a 1ª e 2ª avaliación (as probas terán lugar unhas semanas despois de cada unha das sesións de avaliación) pero dado o axustado do calendario non haberá recuperación da 3ª avaliación(forma parte da avaliación final ordinaria de maio). Non haberá recuperación da última proba se seguen suspensas as dúas primeiras.

9.Materiais e recursos

Material elaborado pola profesora, presentacións de Power point, láminas didácticas, vídeos, manuais, diferentes páxinas web e curso de Historia da Arte na aula virtual.

10. Medidas de atención á diversidade

Compre a posibilidade de realizar tarefas adaptadas a aquel alumnado que o precise e sempre en coordinación co equipo de Orientación.

ACTIVIDADES EXTRAESCOLARES E COMPLEMENTARIAS

As actividades organizadas para 3º da ESO son:

-1º TRIMESTRE: Visita á Bande, Celanova e Ourense.

-2º TRIMESTRE: Visita a Santiago de Compostela para traballar o Románico, o Renacemento e o Barroco.

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	Bloque 1. Raíces da arte europea: o legado da arte clásica			
n	B1.1. Grecia, creadora da linguaxe clásica: principais manifestacións.	B1.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte grega, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB1.1.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB1.1.2. Define o concepto de orde arquitectónica e compara as tres ordes da arquitectura grega.	CCEC CCL CAA
			HAB1.1.3. Describe os tipos de templo grego, con referencia ás características arquitectónicas e a decoración escultórica.	CCEC CCL
			HAB1.1.4. Describe as características do teatro grego e a función das súas partes.	CCEC CCL
			HAB1.1.5. Explica a evolución da figura humana masculina na escultura grega a partir do "Kouros" de Anavysos, o "Doríforo" (Policleto) e o "Apoxiomenos" (Lisipo).	CCEC CCL CAA
n	B1.2. A función social da arte en Grecia.	B1.2. Explicar a función social da arte grega, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles.	HAB1.2.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte grega, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	CCEC CCL CSC
d e m n	B1.3. Comentario de obras de arte: Grecia.	B1.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte grega, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB1.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas gregas: Partenón, Tribuna das Cariátides do Erecteion, templo de Atenea Niké e teatro de Epidauro.	CCEC CCL CAA
			HAB1.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas gregas: Kouros de Anavysos, Auriga de Delfos, Discóbolo (Mirón), Doríforo (Policleto), unha metopa do Partenón (Fidias), Hermes con Dioniso neno (Praxíteles), Apoxiomenos (Lisipo), Vitoria de Samotracia, Venus de Milo e friso do altar de Zeus en Pérgamo	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			(detalle de Atenea e Gea).	
n p	B1.4. Visión do clasicismo en Roma. A arte na Hispania romana e na Gallaecia.	B1.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte romana, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB1.4.1. Explica as características esenciais da arte romana e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB1.4.2. Especifica as achegas da arquitectura romana en relación coa grega.	CCEC CCL CAA
			HAB1.4.3. Describe as características e funcións dos principais tipos de edificio romanos.	CCEC CCL
			HAB1.4.4. Compara o templo e o teatro romanos cos respectivos gregos.	CCEC CCL CAA
			HAB1.4.5. Explica os trazos principais da cidade romana a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB1.4.6. Especifica as innovacións da escultura romana en relación coa grega.	CCEC CCL CAA
			HAB1.4.7. Describe as características xerais dos mosaicos e a pintura en Roma a partir dunha fonte histórica ou historiográfica.	CCEC CCL CAA
n	B1.5. Función social da arte en Roma.	B1.5. Explicar a función social da arte romana, especificando o papel desempeñado polos/as clientes e artistas, e as relacións entre eles.	HAB1.5.1. Especifica quen eran os/as principais clientes da arte romana, e a consideración social da arte e dos/das artistas.	CCEC CCL CSC
d e m n	B1.6. Comentario de obras de arte: Roma.	B1.6. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte romana, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB1.6.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas romanas: Maison Carrée de Nimes, Panteón de Roma, teatro de Mérida, Coliseo de Roma, basílica de Maxencio e Constantino en Roma, ponte de Alcántara, acueduto de Segovia, arco de Tito en Roma e columna de Traxano en Roma.	CCEC CCL CAA
			HAB1.6.2. Identifica, analiza e	CCEC

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			comenta as seguintes esculturas romanas: Augusto de Prima Porta, estatua ecuestre de Marco Aurelio, relevo do Arco de Tito (detalle dos soldados co candelabro e outros obxectos do Templo de Xerusalén) e relevo da columna de Traxano.	CCL CAA
d e g m n	B1.7. Traballo de investigación sobre historia da arte.	B1.7. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.	HAB1.7.1. Realiza un traballo de investigación sobre Fidias.	CCEC CCL CAA CD CSIEE
			HAB1.7.2. Realiza un traballo de investigación sobre o debate acerca da autoría grega ou romana do grupo escultórico de "Laocoonte e os seus fillos".	CCEC CCL CAA CD CSIEE
h n p	B1.8. Conservación do patrimonio: arte grecorromana	B1.8. Respectar as creacións artísticas da Antigüidade grecorromana, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio escaso e insubstituíble que cómpre conservar.	HAB1.8.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte antiga que se conservan en Galicia.	CCEC CCL CAA CSIEE
	Bloque 2. Nacemento da tradición artística occidental: a arte medieval			
n	B2.1. Achega cristiá na arquitectura e na iconografía.	B2.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte paleocristiá, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB2.1.1. Explica as características esenciais da arte paleocristiá e a súa evolución no tempo a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB2.1.2. Describe a orixe, a características e a función da basílica paleocristiá.	CCEC CCL CSC
			HAB2.1.3. Describe as características e función dos baptisterios, mausoleos e "martiria" paleocristiáns, e as súas partes.	CCEC CCL
			HAB2.1.4. Explica a evolución da pintura e o mosaico na arte paleocristiá, con especial referencia á iconografía.	CCEC CCL CAA
n	B2.2. Arte bizantina.	B2.2. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as	HAB2.2.1. Explica as características esenciais da	CCEC

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		características esenciais da arte bizantina, en relación co seu contexto histórico e cultural.	arte bizantina a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCL CAA
			HAB2.2.2. Explica a arquitectura bizantina a través da igrexa de Santa Sofía de Constantinopla.	CCEC CCL CAA
			HAB2.2.3. Describe as características do mosaico bizantino e dos temas iconográficos do Pantocrátor e a Virxe e a Déesis, así como a súa influencia na arte occidental.	CCEC CCL CAA
d e m n	B2.3. Comentario de obras de arte bizantina	B2.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte bizantina, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB2.3.1. Identifica, analiza e comenta o mosaico do Cortexo da emperatriz Teodora en San Vital de Rávena.	CCEC CCL CAA
n p	B2.4. Arte prerrománica.	B2.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte prerrománica, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB2.4.1. Define o concepto de arte prerrománica e especifica as súas manifestacións en España e en Galicia.	CCEC CCL
			HAB2.4.2. Identifica e clasifica razoadamente no seu estilo as seguintes obras: San Pedro da Nave (Zamora), Santa María do Naranco (Oviedo), San Miguel da Escalada (León), Santa Comba de Bande e San Miguel de Celanova (Ourense).	CCEC CCL CAA
n	B2.5. Configuración e desenvolvemento da arte románica. Igrexas e mosteiros. Iconografía románica.	B2.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB2.5.1. Describe as características xerais da arte románica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB2.5.2. Describe as características e as función das igrexas e dos mosteiros na arte románica.	CCEC CCL CSC
			HAB2.5.3. Explica as características da escultura e a pintura románicas, con especial referencia á iconografía.	CCEC CCL

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
n	B2.6. Función social da arte románica.	B2.6. Explicar a función social da arte románica, especificando o papel de clientes e artistas, e as relacións entre eles.	HAB2.6.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte románica.	CCEC CCL CSC
d e m n	B2.7. Comentario de obras de arte románica.	B2.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte románica, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB2.7.1. Identifica, analiza e comenta as esculturas románicas do Xuízo Final no tímpano de Santa Fe de Conques (Francia).	CCEC CCL CAA
n	B2.8. Achega do Gótico: expresión dunha cultura urbana. A catedral e a arquitectura civil. Modalidades escultóricas. Pintura italiana e flamenga, orixe da pintura moderna.	B2.8, Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte gótica, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB2.8.1. Describe as características xerais da arte gótica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB2.8.2. Describe as características e a evolución da arquitectura gótica e especifica os cambios introducidos respecto á románica.	CCEC CCL CAA
			HAB2.8.3. Describe as características e a evolución da escultura gótica, e especifica as súas diferenzas tipolóxicas, formais e iconográficas respecto á escultura románica.	CCEC CCL CAA
			HAB2.8.4. Recoñece e explica as innovacións da pintura de Giotto e do Trecento italiano respecto á pintura románica e bizantina.	CCEC CCL CAA
			HAB2.8.5. Explica as innovacións da pintura flamenga do século XV e cita algunhas obras dos seus principais representantes.	CCEC CCL CAA
n	B2.9. Función social da arte gótica.	B2.9. Explicar a función social da arte gótica, especificando o papel desempeñado por clientes e artistas, e as relacións entre eles.	HAB2.9.1. Especifica as relacións entre artistas e clientes da arte gótica, e a súa variación respecto ao románico.	CCEC CCL CSC CAA
d e m	B2.10. Comentario de obras de arte gótica.	B2.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte gótica, aplicando un método que	HAB2.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
n		abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	da catedral de Reims, interior da planta superior da Sainte Chapelle de París.	
			HAB2.10.2. Identifica, analiza e comenta o grupo da Anunciación e a Visitación da catedral de Reims.	CCEC CCL CAA
			HAB2.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas góticas: escena de "A fuxida a Exipto", de Giotto, na Capela Scrovegni de Padua, "Matrimonio Arnolfini", de Jan Van Eyck, "O descendemento da cruz", de Roger van der Weyden, e o "Xardín das Delicias, de Hieronymus Bosch.	CCEC CCL CAA
n p	B2.11. O peculiar desenvolvemento artístico da Península Ibérica. Arte hispanomusulmá. O Románico no Camiño de Santiago. O Gótico e a súa longa duración.	B2.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte románica e gótica española e hispano-musulmá, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB2.11.1. Explica as características e evolución da arte románica e gótica en España.	CCEC CCL CAA
			HAB2.11.2. Explica as características xerais da arte islámica a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB2.11.3. Describe os trazos esenciais da mesquita e o pazo islámico.	CCEC CCL CSC
			HAB2.11.4. Explica a evolución da arte hispanomusulmá.	CCEC CCL CAA
			HAB2.11.5. Explica as características da arte mudéxar e especifica, con exemplos de obras concretas, as diferenzas entre o mudéxar popular e o cortesán.	CCEC CCL CAA
d e m n p	B2.12. Comentario de obras de arte medieval española.	B2.12. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte medieval española, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB2.12.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas románicas: San Vicente de Cardona (Barcelona), San Martín de Frómista e a catedral de Santiago de Compostela.	CCEC CCL CAA
			HAB2.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes	CCEC CCL

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			esculturas románicas: "A dúbida de San Tomé", no ángulo do claustro de San Domingos de Silos (Burgos), "Última cea" do capitel historiado do claustro de San Xoán da Peña (Huesca) e fachada de Praterías e Pórtico da Gloria da catedral de Santiago.	CAA
			HAB2.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas murais románicas: bóveda da Anunciación aos pastores no Panteón Real de San Isidoro de León, e ábsida de San Clemente de Tahull (Lleida).	CCEC CCL CAA
			HAB2.12.4. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas góticas: fachada occidental e interior da catedral de León, interior da catedral de Barcelona, e interior da igrexa de San Xoán dos Reis, de Toledo.	CCEC CCL CAA
			HAB2.12.5. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas góticas: tímpano da Portada do Sarmental da catedral de Burgos, e retablo de Gil de Siloé, na Cartuxa de Miraflores (Burgos).	CCEC CCL CAA
			HAB2.12.6. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras hispanomusulmás: Mesquita de Córdoba, Aljafería de Zaragoza, Giralda de Sevilla e Alhambra de Granada.	CCEC CCL CAA
d e g m n	B2.13. Traballo de investigación sobre historia da arte.	B2.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.	HAB2.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o tratamento iconográfico e o significado da visión apocalíptica de Cristo e o Xuízo Final na arte medieval.	CCEC CCL CAA CD CSIEE
h n p	B2.14. Conservación do patrimonio: arte medieval.	B2.14. Respectar as creacións da arte medieval, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que	HAB2.14.1. Explica a importancia da arte románica no Camiño de Santiago.	CCEC CCL CSC
			HAB2.14.2. Confecciona un	CCEC

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		conservar.	catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables de arte medieval que se conservan en Galicia.	CCL CAA CSIEE
	Bloque 3. Desenvolvemento e evolución da arte europea no mundo moderno			
n	B3.1. Renacemento. Patróns e artistas. Orixe e desenvolvemento da nova linguaxe en arquitectura, escultura e pintura. Achegas de grandes artistas do Renacemento italiano.	B3.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB3.1.1. Explica as características esenciais do Renacemento italiano e a súa periodización a partir de fontes históricas ou historiográficas.	CCEC CCL CAA
			HAB3.1.2. Especifica as características da arquitectura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	CCEC CCL CAA
			HAB3.1.3. Especifica as características da escultura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	CCEC CCL CAA
			HAB3.1.4. Especifica as características da pintura renacentista italiana e explica a súa evolución, desde o Quattrocento ao manierismo.	CCEC CCL CAA
			HAB3.1.5. Compara a pintura italiana do Quattrocento coa dos pintores góticos flamengos contemporáneos.	CCEC CCL CAA
			HAB3.1.6. Explica a peculiaridade da pintura veneciana do Cinquecento e cita os artistas máis representativos.	CCEC CCL CAA
n	B3.2. Función social da arte no Renacemento	B3.2. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles.	HAB3.2.1. Describe a práctica do patrocinio no Renacemento italiano e as novas reivindicacións dos artistas en relación co seu recoñecemento social e a natureza do seu labor.	CCEC CCL CSC
d e m n	B3.3. Comentario de obras de arte: arte do Renacemento.	B3.3. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Renacemento, aplicando un método que abranga	HAB3.3.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento italiano: cúpula de Santa María das	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	Flores e interior da igrexa de San Lorenzo, ambas en Florencia e de Brunelleschi; pazo Médici-Riccardi en Florencia, de Michelozzo; fachada de Santa María Novella e do pazo Rucellai, ambos en Florencia e de Alberti; templo de San Pietro in Montorio en Roma, de Bramante; cúpula e proxecto de planta de San Pedro do Vaticano, de Michelangelo; Il Gesù en Roma, de Giacomo della Porta e Vignola; Villa Capra (Villa Rotonda) en Vicenza, de Palladio.	
			HAB3.3.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Renacemento italiano: primeiro panel da "Porta do Paraíso" (da creación do mundo á expulsión do Paraíso), de Ghiberti; "Gattamelata", de Donatello; "Piedade" do Vaticano, "David", "Moisés" e as tumbas mediceas, de Michelangelo; "O rapto das sabinas", de Giambologna.	CCEC CCL CAA
			HAB3.3.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Renacemento italiano: "O tributo da moeda" e A "Trindade", de Masaccio; "Anunciación" do Convento de San Marcos en Florencia, de Fra Angelico; "Madonna do Duque de Urbino", de Piero della Francesca; "A Virxe das rochas", "A última cea" e "A Gioconda", de Leonardo da Vinci; "A Escola de Atenas" de Rafael; a bóveda e o "Xuízo Final" da Capela Sixtina, de Michelangelo; "A tempestade", de Giorgione; "Venus de Urbino" e "Carlos V en Mühlberg", de Tiziano; "O lavatorio", de Tintoretto; "As vodas de Caná", de Veronés.	CCEC CCL CAA
n	B3.4. A recepción da estética renacentista na Península Ibérica.	B3.4. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do	HAB3.4.1. Especifica as características peculiares do Renacemento español en comparación co italiano.	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		Renacemento, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB3.4.2. Describe a evolución da arquitectura renacentista española.	CCEC CCL CAA
			HAB3.4.3. Explica a peculiaridade da escultura renacentista española.	CCEC CCL CAA
			HAB3.4.4. Explica as características da pintura de El Greco a través dalgunhas das súas obras máis representativas.	CCEC CCL CAA
d e m n	B3.5. Comentario de obras de arte: arte española do Renacemento.	B3.5. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Renacemento, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB3.5.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Renacemento español: fachada da Universidade de Salamanca; pazo de Carlos V na Alhambra de Granada, de Pedro Machuca; mosteiro de San Lorenzo de El Escorial, de Juan de Herrera.	CCEC CCL CAA
			HAB3.5.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do Renacemento español: "Sacrificio de Isaac" do retablo de San Bieito de Valladolid, de Alonso Berruguete; "Santo enterro", de Juan de Juni.	CCEC CCL CAA
			HAB3.5.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas de El Greco: "O expolio", "A Santa Liga" ou "Adoración do nome de Xesús", "O martirio de San Mauricio", "O enterro do Señor de Orgaz", "A adoración dos pastores", "O cabaleiro da man no peito".	CCEC CCL CAA
n	B3.6. Unidade e diversidade do Barroco. Linguaxe artística ao servizo do poder civil e eclesiástico. Urbanismo barroco. Igrexas e pazos. Principais tendencias.	B3.6. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB3.6.1. Explica as características esenciais do Barroco.	CCEC CCL
			HAB3.6.2. Especifica as diferenzas entre a concepción barroca da arte e a renacentista.	CCEC CCL CAA
			HAB3.6.3. Compara a arquitectura barroca coa renacentista.	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			HAB3.6.4. Explica as características xerais do urbanismo barroco.	CCEC CCL
			HAB3.6.5. Compara a escultura barroca coa renacentista a través da representación de "*David*" por Michelangelo e por Bernini.	CCEC CCL CAA
			HAB3.6.6. Describe as características xerais da pintura barroca e especifica as diferenzas entre a Europa católica e a protestante.	CCEC CCL CAA CSC
			HAB3.6.7. Distingue e caracteriza as grandes tendencias da pintura barroca en Italia e os seus principais representantes.	CCEC CCL CAA
			HAB3.6.8. Especifica as peculiaridades da pintura barroca flamenga e holandesa.	CCEC CCL CAA
n	B3.7. Función social da arte no Barroco.	B3.7. Explicar a función social da arte especificando o papel desempeñado por patróns, academias, clientes e artistas, e as relacións entre eles.	HAB3.7.1. Describe o papel desempeñado no século XVIII polas academias en toda Europa e, en particular, polo Salón de París.	CCEC CCL CSC
d e m n	B3.8. Comentario de obras de arte: arte do Barroco.	B3.8. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte do Barroco, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB3.8.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco europeo do século XVII: fachada de San Pedro do Vaticano, de Carlo Maderno; columnata da praza de San Pedro do Vaticano, de Bernini; San Carlos das Catro Fontes en Roma, de Borromini; Pazo de Versalles, de Le Vau, J.H. Mansart e Le Nôtre.	CCEC CCL CAA
			HAB3.8.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas de Bernini: "David", "Apolo" e "Dafne", "A éxtase de Santa Teresa", "Cátedra de San Pedro".	CCEC CCL CAA
			HAB3.8.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do Barroco europeo do século XVII:	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			"Vocación de San Mateo" e "Morte da Virxe", de Caravaggio; "Triunfo de Baco e Ariadna", na bóveda do pazo Farnese de Roma, de Annibale Carracci; "Adoración do nome de Xesús", bóveda de Il Gesù en Roma, de Gaulli (Il Baciccia); "Adoración dos Magos", "As tres Grazas" e "O xardín do Amor", de Rubens; "A lección de anatomía do doutor Tulpy", "A rolda nocturna", de Rembrandt.	
n	B3.9. Barroco hispánico. Urbanismo e arquitectura. Imaxinaría barroca. Achega da pintura española: grandes figuras do Século de Ouro.	B3.9. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte española do Barroco, en relación co seu contexto histórico e cultural.	HAB3.9.1. Explica as características do urbanismo barroco en España e a evolución da arquitectura española durante o século XVII.	CCEC CCL CAA
			HAB3.9.2. Explica as características da imaxinaría barroca española do século XVII e compara a escola castelá coa andaluza.	CCEC CCL CAA
			HAB3.9.3. Explica as características xerais da pintura española do século XVII.	CCEC CCL
			HAB3.9.4. Describe as características e evolución da pintura de Velázquez a través dalgunhas das súas obras máis significativas.	CCEC CCL CAA
d e m n	B3.10. Comentario de obras de arte: arte española do Barroco.	B3.10. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte española do Barroco, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB3.10.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas do Barroco español do século XVII: Praza Maior de Madrid, de Xoán Gómez de Mora.	CCEC CCL CAA
			HAB3.10.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes esculturas do Barroco español do século XVII: "Piedad", de Gregorio Fernández; "Inmaculada .	CCEC CCL CAA
			HAB3.10.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas españolas do Barroco español do século XVII: "Martirio de San	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			Filipe", "O soño de Xacob" e "O zambro", de Ribera; "Bodegón" do Museo do Prado, de Zurbarán; "O augador de Sevilla, "Os borrachos", "A fragua de Vulcano", "A rendición de Breda", "O Príncipe Baltasar Carlos a cabalo", "A Venus do espello", "As meninas" e "As fiandeiras", de Velázquez; "A Sagrada Familia do paxariño", "A Inmaculada de El Escorial", "Os nenos da concha" e "Nenos xogando aos dados", de Murillo.	
n	B3.11. Século XVIII. Mantemento do Barroco. Refinamento rococó. Neoclasicismo e Romanticismo.	B3.11. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arte do século XVIII, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB3.11.1. Explica o século XVIII como época de coexistencia de vellos e novos estilos artísticos nun contexto histórico de cambios profundos.	CCEC CCL CAA CSC
			HAB3.11.2. Compara o Barroco tardío e o Rococó, e especifica a diferente concepción da vida e a arte que encerran.	CCEC CCL CAA CSC
			HAB3.11.3. Explica as razóns do xurdimento do Neoclasicismo e as súas características xerais en arquitectura, escultura e pintura.	CCEC CCL CSC
			HAB3.11.4. Comenta a escultura neoclásica a través da obra de Canova.	CCEC CCL CAA
			HAB3.11.5. Especifica as posibles coincidencias entre o Neoclasicismo e o Romanticismo na pintura de David.	CCEC CCL CAA
			HAB3.11.6. Distingue entre a corrente tradicional e a clasicista da arquitectura barroca española do século XVIII.	CCEC CCL CAA
			HAB3.11.7. Explica a figura de Salzillo como derradeiro representante da imaxinaría relixiosa española en madeira policromada.	CCEC CCL CAA
d	B3.12. Comentario de obras	B3.12. Clasificar, analizar e	HAB3.12.1. Identifica, analiza	CCEC

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
e m n p	de arte: arte do século XVIII.	comentar obras significativas da arte do século XVIII, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	e comenta as seguintes obras arquitectónicas do século XVIII: fachada do Hospicio de San Fernando de Madrid, de Pedro de Ribera; fachada do Obradoiro da catedral de Santiago de Compostela, de Casas e Novoa; Pazo Real de Madrid, de Juvara e Sacchetti; Panteón de París, de Soufflot; Museo do Prado en Madrid, de Juan de Villanueva.	CCL CAA
			HAB3.12.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas do século XVIII: "A oración no horto", de Salzillo; "Eros e Psique" e "Paulina Bonaparte", de Canova.	CCEC CCL CAA
			HAB3.12.3. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de David: "O xuramento dos Horacios" e "A morte de Marat".	CCEC CCL CAA
d e g m n	B3.13. Traballo de investigación en historia da arte.	B3.13. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.	HAB3.13.1. Realiza un traballo de investigación sobre o proceso de construción da nova basílica de San Pedro do Vaticano ao longo dos séculos XVI e XVII.	CCEC CCL CAA CD CSIEE
h n p	B3.14. Conservación do patrimonio: arte moderna.	B3.14. Respectar as creacións da arte da Idade Moderna, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.	HAB3.14.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte dos séculos XVI ao XVIII que se conservan en Galicia.	CCEC CCL CAA CSIEE
	Bloque 4. O século XIX: a arte dun mundo en transformación			
n	B4.1. A figura de Goya.	B4.1. Analizar a obra de Goya e identificar nela os trazos propios das correntes da súa época e os que anticipan diversas vangardas posteriores.	HAB4.1.1. Analiza a evolución da obra de Goya como pintor e gravador, desde a súa chegada á Corte ata o seu exilio final en Bordeos.	CCEC CCL CAA
			HAB4.1.2. Compara a visión de Goya nas series de gravados "Os caprichos" e "Os disparates ou proverbios".	CCEC CCL CAA
d e	B4.2. Comentario de obras de arte: Goya.	B4.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas de Goya,	HAB4.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Goya: "*O parasol*",	CCEC CCL

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
m n		aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	*"A familia de Carlos IV"*, *"O 2 de maio de 1808 en Madrid"* (*"A loita cos mamelucos"*), *"Os fusilamentos do 3 de maio de 1808"*; desastre nº 15 (*"E non hai remedio"*) da serie *"Os desastres da guerra"*; *"Saturno devorando un fillo"* e *"A leiteira de Bordeos"*.	CAA
n	B4.3. A Revolución Industrial e o impacto dos novos materiais na arquitectura. Do Historicismo ao Modernismo. A Escola de Chicago. Nacemento do urbanismo moderno.	B4.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB4.3.1. Describe as características e a evolución da arquitectura do ferro no século XIX, en relación cos avances e as necesidades da revolución industrial.	CCEC CCL CAA CSC CMCCT
			HAB4.3.2. Explica as diferenzas entre enxeñeiros e arquitectos na primeira metade do século XIX.	CCEC CCL CAA
			HAB4.3.3. Explica as características do neoclasicismo arquitectónico durante o Imperio de Napoleón.	CCEC CCL
			HAB4.3.4. Explica as características do historicismo en arquitectura e a súa evolución cara ao eclecticismo.	CCEC CCL CAA
			HAB4.3.5. Explica as características e principais tendencias da arquitectura modernista.	CCEC CCL
			HAB4.3.6. Especifica as achegas da Escola de Chicago á arquitectura.	CCEC CCL
			HAB4.3.7. Describe as características e os obxectivos das remodelacións urbanas de París, Barcelona e Madrid na segunda metade do século XIX.	CCEC CCL
d e m n	B4.4. Comentario de obras de arte: arquitectura do século XIX.	B4.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura do século XIX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural,	HAB4.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: templo da Madalena en París, de Vignon; Parlamento de Londres, de Barry e Pugin; Auditorio de Chicago, de Sullivan e	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		sociolóxico e histórico).	Adler; torre Eiffel de París; templo da Sagrada Familia en Barcelona, de Gaudí.	
n	B4.5. Evolución da pintura: Romanticismo, Realismo, Impresionismo e Simbolismo. Os postimpresionistas, xerme das vangardas pictóricas do século XX.	B4.5. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da pintura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB4.5.1. Describe as características do Romanticismo na pintura e distingue entre o romanticismo da liña de Ingres e o romanticismo da cor de Gericault e Delacroix.	CCEC CCL CAA
			HAB4.5.2. Compara as visións románticas da paisaxe en Constable e Turner.	CCEC CCL CAA
			HAB4.5.3. Explica o Realismo e a súa aparición no contexto dos cambios sociais e culturais de mediados do século XIX.	CCEC CCL CSC
			HAB4.5.4. Compara o Realismo co Romanticismo.	CCEC CCL CAA
			HAB4.5.5. Describe as características xerais do Impresionismo e o Neoimpresionismo.	CCEC CCL
			HAB4.5.6. Define o concepto de postimpresionismo e especifica as achegas de Cézanne e Van Gogh como precursores das grandes correntes artísticas do século XX.	CCEC CCL CAA
			HAB4.5.7. Explica o Simbolismo de finais do século XIX como reacción fronte ao Realismo e ao Impresionismo.	CCEC CCL CAA
n	B4.6. Función social da arte no século XIX.	B4.6. Explicar a evolución cara á independencia dos artistas respecto aos clientes, especificando o papel desempeñado polas academias, os salóns, as galerías privadas e os marchantes.	HAB4.6.1. Explica os cambios que se producen no século XIX nas relacións entre artistas e clientes, referidos á pintura.	CCEC CCL CSC
d e m n	B4.7. Comentario de obras de arte: o século XIX.	B4.7. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da pintura do século XIX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques	HAB4.7.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes pinturas do século XIX: "O baño turco", de Ingres; "A balsa da Medusa", de Gericault; "A liberdade	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		(técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	guiando o pobo", de Delacroix; "O carro de feo", de Constable; "Chuvia, vapor e velocidade", de Turner; "O enterro de Ornans", de Courbet; "O ánxelus", de Millet; "Almorzo sobre a herba", de Manet; "Impresión, sol nacente" e a serie sobre a Catedral de Ruán, de Monet; "Le Moulin de la Galette", de Renoir; "Unha tarde de domingo na Grande Jatte", de Seurat; "Xogadores de cartas" e "Mazás e laranxas", de Cézanne; "A noite estrelada" e "O segador", de Van Gogh; "Visión despois do sermón" e "O mercado" ("Ta matete"), de Gauguin.	
n	B4.8. Escultura: mantemento do clasicismo. Rodin.	B4.8. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da escultura do século XIX, relacionando cada un dos seus estilos cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB4.8.1. Relaciona a produción e o academicismo dominante na escultura do século XIX coas transformacións levadas a cabo nas cidades (monumentos conmemorativos en prazas, parques e avenidas, e esculturas funerarias nos novos cemiterios).	CCEC CCL CAA CSC
			HAB4.8.2. Explica as características da renovación escultórica emprendida por Rodin.	CCEC CCL
d e m n	B4.9. Comentario de obras de arte: século XIX.	B4.9. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da escultura do século XIX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB4.9.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras de Rodin: "O pensador" e "Os burgueses de Calais".	CCEC CCL CAA
d e g m n	B4.10. Traballo de investigación en historia da arte.	B4.10. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais como as novas tecnoloxías.	HAB4.10.1. Realiza un traballo de investigación sobre as exposicións universais do século XIX e a súa importancia desde o punto de vista arquitectónico.	CCEC CCL CAA CD CSIEE
			HAB4.10.2. Realiza un traballo de investigación sobre a influencia da	CCEC CCL

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			fotografía e o gravado xaponés no desenvolvemento do Impresionismo, con referencias a obras concretas.	CAA CD CSIEE
h n p	B4.11. Conservación do patrimonio: arte do século XIX.	B4.11. Respectar as creacións da arte do século XIX, valorando a súa calidade en relación coa súa época e a súa importancia como patrimonio que hai que conservar.	HAB4.11.1. Confecciona un catálogo, con breves comentarios, das obras máis salientables da arte do século XIX que se conservan en Galicia.	CCEC CCL CAA CSIEE
	Bloque 5. A ruptura da tradición: a arte na primeira metade do século XX			
n	B5.1. O fenómeno das vangardas nas artes plásticas: Fauvismo, Cubismo, Futurismo, Expresionismo, pintura abstracta, Dadaísmo e Surrealismo.	B5.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das vangardas artísticas das artes plásticas na primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB5.1.1. Define o concepto de vangarda artística en relación co acelerado ritmo de cambios na sociedade da época e a liberdade creativa dos/das artistas iniciada na centuria anterior.	CCEC CCL CSC
			HAB5.1.2. Describe a orixe e as características do Fauvismo.	CCEC CCL
			HAB5.1.3. Describe o proceso de xestación e as características do Cubismo, distinguindo entre o Cubismo analítico e o sintético.	CCEC CCL CAA CSC
			HAB5.1.4. Describe o ideario e os principios do futurismo.	CCEC CCL
			HAB5.1.5. Identifica os antecedentes do expresionismo no século XIX, explica as súas características xerais e especifica as diferenzas entre os grupos alemáns "A ponte" e "O xinete azul".	CCEC CCL CAA
			HAB5.1.6. Describe o proceso de xestación e as características da pintura abstracta, distingue a vertente cromática e a xeométrica, e especifica algunhas das súas correntes máis significativas, como o Suprematismo ruso ou o Neoplasticismo.	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			HAB5.1.7. Describe as características do Dadaísmo como actitude provocadora nun contexto de crise.	CCEC CCL CSC
			HAB5.1.8. Explica a orixe, as características e os obxectivos do Surrealismo.	CCEC CCL
			HAB5.1.9. Explica a importancia dos pintores españois Picasso, Miró e Dalí no desenvolvemento das vangardas artísticas.	CCEC CCL
			HAB5.1.10. Explica a renovación temática, técnica e formal da escultura na primeira metade do século XX, distinguindo as obras relacionadas coas vangardas pictóricas e as que utilizan recursos ou linguaxes independentes.	CCEC CCL CAA
n e	B5.2. Comentario de obras de arte: a plástica na primeira metade do século XX.	B5.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da plástica da primeira metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB5.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "A alegría de vivir", de Matisse; "As señoritas de Aviñón", "Retrato de Ambroise Vollard", "Natureza morta con cadeira de reixa de cana" e "Guernica", de Picasso; "A cidade que emerxe", de Boccioni; "O berro", de Munch; "A rúa", de Kirchner; "Lírica" e "Sobre branco II", de Kandinsky; "Cadrado negro", de Malevich; "Composición II", de Mondrian; "L.H.O.O.Q.", de Duchamp; "O elefante das Celebes", de Ernst; "A chave dos campos", de Magritte; "O entroido de Arlequín" e "Mulleres e paxaros á luz da lúa", de Miró; "O xogo lúgubre" e "A persistencia da memoria", de Dalí.	CCEC CCL CAA
			HAB5.2.2. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras escultóricas: "O profeta", de Gargallo; "Formas únicas de continuidade no espazo", de Boccioni; "Fonte", de Duchamp; "Muller	CCEC CCL CAA

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			peiteándose ante un espello", de Xulio González; "Mademoiselle Pogany I", de Brancusi; "Lagosta, nasa e cola de peixe", de Calder; "Figura reclinada", de Henry Moore.	
n	B5.3. Renovación da linguaxe arquitectónica: o funcionalismo do Movemento Moderno e a arquitectura orgánica.	B5.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura da primeira metade do século XX, relacionando cada unha delas cos seus respectivos contextos históricos e culturais.	HAB5.3.1. Explica o proceso de configuración e os trazos esenciais do Movemento Moderno en arquitectura.	CCEC CCL CAA
			HAB5.3.2. Especifica as achegas da arquitectura orgánica ao Movemento Moderno.	CCEC CCL CAA
e n	B5.4. Comentario de obras de arte: arquitectura da primeira metade do século XX.	B5.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura da primeira metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB5.4.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras arquitectónicas: edificio da Bauhaus en Dessau (Alemaña), de Gropius; pavillón de Alemaña en Barcelona, de Mies van der Rohe; Vila Saboia en Poissy (Francia), de Le Corbusier; casa Kaufman (Casa da Cascada), de Frank Lloyd Wright.	CCEC CCL CAA
d e g m n	B5.5. Traballo de investigación en Historia da Arte.	B5.5. Realizar e expor, individualmente ou en grupo, traballos de investigación, utilizando tanto medios tradicionais coma as novas tecnoloxías.	HAB5.5.1. Realiza un traballo de investigación sobre o Grupo de Artistas e Técnicos Españois Para o Progreso da Arquitectura Contemporánea (GATEPAC).	CCEC CCL CAA CD CSIEE
d h m n p	B5.6. Conservación do patrimonio: arte do século XX.	B5.6. Respectar as manifestacións da arte da primeira metade do século XX, valorando a súa importancia como expresión da profunda renovación da linguaxe artística na que se sustenta a liberdade creativa actual.	HAB5.6.1. Selecciona unha obra arquitectónica, unha escultura ou unha pintura da primeira metade do século XX, das existentes en Galicia, e xustifica a súa elección.	CCEC CCL CAA CSIEE
	Bloque 6. A universalización da arte desde a segunda metade do século XX			
n	B6.1. Predominio do Movemento Moderno ou Estilo Internacional en arquitectura. A arquitectura á marxe do estilo internacional: High Tech, arquitectura Posmoderna e Deconstrución.	B6.1. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais da arquitectura desde a segunda metade do século XX, enmarcándoa nas novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan ao mundo	HAB6.1.1. Explica o papel desempeñado no proceso de universalización da arte polos medios de comunicación de masas e as exposicións e feiras internacionais de arte.	CCEC CCL CSC
			HAB6.1.2. Explica as razóns	CCEC

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		actual.	do mantemento e a difusión internacional do Movemento Moderno en arquitectura.	CCL
			HAB6.1.3. Distingue e describe as características doutras tendencias arquitectónicas á marxe do Movemento Moderno ou Estilo Internacional, en particular a High Tech, a posmoderna e a deconstrución.	CCEC CCL CAA
d e m n	B6.2. Comentario de obras de arte: arquitectura desde a segunda metade do século XX.	B6.2. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arquitectura desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB6.2.1. Identifica, analiza e comenta as seguintes obras: "Unité d'habitation" en Marsella, de Le Corbusier; edificio Seagram en Nova York, de M. van der Rohe e Philip Johnson; o museo Guggenheim de Nova York, de F. Lloyd Wright; a Casa da Ópera de Sydney, de J. Utzon; o centro Pompidou de París, de R. Piano e R. Rogers; o AT & T Building de Nova York, de Philip Johnson; o museo Guggenheim de Bilbao, de F. O. Gehry.	CCEC CCL CAA
n	B6.3. Artes plásticas: das segundas vangardas á posmodernidade.	B6.3. Recoñecer e explicar as concepcións estéticas e as características esenciais das artes plásticas desde a segunda metade do século XX, no marco das novas relacións entre clientes, artistas e público que caracterizan o mundo actual.	HAB6.3.1. Explica e compara o Informalismo europeo e o Expresionismo abstracto norteamericano.	CCEC CCL CAA
			HAB6.3.2. Explica a abstracción postpictórica.	CCEC CCL
			HAB6.3.3. Explica o Minimalismo.	CCEC CCL
			HAB6.3.4. Explica a arte cinética e a Op-Art.	CCEC CCL
			HAB6.3.5. Explica a arte conceptual.	CCEC CCL
			HAB6.3.6. Explica a Arte Povera.	CCEC CCL
			HAB6.3.7. Distingue e explica algunhas das principais correntes figurativas: Pop-Art, Nova Figuración, Hiperrealismo.	CCEC CCL CAA
			HAB6.3.8. Explica en que consisten as seguintes	CCEC

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			manifestacións de arte non duradeira: Happening, Body Art e Land Art.	CCL
			HAB6.3.9. Describe os formulacións xerais da posmodernidade, referida ás artes plásticas.	CCEC CCL
d e m n	B6.4. Comentario de obras de arte: a arte desde a segunda metade do século XX.	B6.4. Clasificar, analizar e comentar obras significativas da arte desde a segunda metade do século XX, aplicando un método que abranga diferentes enfoques (técnico, formal, semántico, cultural, sociolóxico e histórico).	HAB6.4.1. Identifica o autor e a corrente artística (non necesariamente o título), e analiza e comenta as seguintes obras: "Pintura" (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid), de Tapies; "Grito nº 7", de Antonio Saura; "One: number 31, 1950", de J. Pollock; "Ctesiphon III", de F. Stella; "Equivalente VIII", de Carl André; "Vega 200", de Vasarely; "Unha e tres cadeiras", de J. Kosuth; "Iglú con árbore", de Mario Merz; "Marilyn Monroe" (serigrafía de 1967), de A. Warhol; "O Papa que berra" (estudo a partir do retrato do Papa Inocencio X), de Francis Bacon; "A Gran Vía madrileña en 1974", de Antonio López.	CCEC CCL CAA
n	B6.5. Novos sistemas visuais: fotografía, cine e televisión, cartelismo e cómic. Combinación de linguaxes expresivas.	B6.5. Explicar o desenvolvemento e a extensión dos novos sistemas visuais, como a fotografía, o cine, a televisión,o cartelismo ou o cómic, especificando o modo en que combinan diversas linguaxes expresivas.	HAB6.5.1. Explica brevemente o desenvolvemento dos novos sistemas visuais e as características da súa linguaxe expresiva: fotografía, cartel, cine, cómic, producións televisivas, videoarte e arte por computador.	CCEC CCL
i n	B6.6. Impacto das novas tecnoloxías na difusión e na creación artística.	B6.6. Describir as posibilidades que abriron as novas tecnoloxías, e explicar os seus efectos tanto para a creación artística como para a difusión da arte.	HAB6.6.1. Especifica as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías para a creación artística e para a difusión da arte.	CCEC CCL CMCCT CD
n	B6.7. Arte e cultura visual de masas.	B6.7. Identificar a presenza da arte na vida cotiá, e distinguir os ámbitos en que se manifesta.	HAB6.7.1. Define o concepto de cultura visual de masas, e describe os seus trazos esenciais.	CCEC CCL CSC
			HAB6.7.2. Identifica a arte nos diferentes ámbitos da vida cotiá.	CCEC CCL

	Historia da Arte. 2º de bacharelato			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
				CSC
h n p	B6.8. O patrimonio artístico como riqueza cultural. A preocupación pola súa conservación. A UNESCO.	B6.8. Respectar as manifestacións da arte de todos os tempos, valorándoas como patrimonio cultural herdado que se debe conservar e transmitir ás xeracións futuras, e explicar que é o Patrimonio Mundial da UNESCO, así como a súa orixe e a súa finalidade.	HAB6.8.1. Explica a orixe do Patrimonio Mundial da UNESCO e os seus obxectivos.	CCEC CCL
			HAB6.8.2. Realiza un traballo de investigación relacionado cos bens artísticos de España e de Galicia inscritos no catálogo do Patrimonio Mundial da UNESCO.	CCEC CCL CAA CD CSIEE
	Bloque 7. O vocabulario artístico			
e n	B7.1. Vocabulario artístico.	B7.1. Utilizar a terminoloxía específica da arte nas exposicións orais e escritas, denominando con precisión os elementos e as técnicas principais.	HAB7.1.1. Utiliza con corrección a terminoloxía específica das artes en exposicións orais e escritas.	CCEC CCL

Para o comentario en profundiade de obras, terase en conta o listado aconsellado por o grupo de traballo CIUGA, para as probas ABAU.

16.- XEOGRAFÍA DE ESPAÑA 2º DE BACHARELATO

INTRODUCIÓN.

A Xeografía estuda a configuración do espazo terrestre, froito do conxunto de relacións entre múltiples variables naturais e humanas.

Concrétase nunha serie de paisaxes que sintetizan a complexidade das dinámicas ecoxeográficas e a pegada da ocupación humana ao longo da historia. É esta a que converte o espazo en territorio a través do poder político que o delimita con fronteiras e o organiza con infraestruturas. A comprensión desta organización é indispensable para poder intervir nela ou para contribuír á súa mellora.

Como disciplina académica, a xeografía proporciona destrezas asociadas á comprensión deste espazo organizado a diferentes escalas e dos diversos factores que inciden nel, recoñecendo as súas estruturas socioeconómicas,o papel das decisións políticas e das diferentes posicións ideolóxicas ante distintos modelos de ocupación e ordenación do territorio.

Deste xeito, esta materia perseguirá, non tanto formar profesionais da xeografía,como formar persoas integrantes da cidadanía que sexan quen de participar de forma responsable na toma individual e colectiva de decisións,desde posturas de solidariedade e de respecto á diversidade natural e social.

A materia parte das aprendizaxes adquiridas polo alumnado tanto nas anteriores etapas educativas coma na vida afectiva, familiar e social,para afondar no estudo do espazo español, integrado por diferentes realidades territoriais e inserto nos ámbitos europeo e mundial. Cómpre, xa que logo, abordar a análise xeográfica a distintas escalas. Desde os conceptos xerais, que permiten a comprensión da configuración e articulación dun espazo, ata a interpretación do territorio máis próximo, a xeografía emprega procedementos e técnicas características entre as que destacan as cartográficas.
Os contidos estrutúranse en seis bloques. As destrezas e procedementos propios da análise xeográfica constitúen os contidos comúns, que inclúen técnicas que facilitan o tratamento de datos e informacións, así como referencias a valores que formen o alumnado no rexeitamento das discriminacións e desigualdades e mais na disposición a participar activamente no contorno espacial e social no que vive. A secuencia de contidos específicos iníciase co estudo do medio físico e a súa diversidade, para seguir cos aspectos humanos: as actividades económicas, a poboación e a urbanización. Isto permite abordar a análise integral e sistémica das paisaxes e afrontar o concepto de rexionalización, analizando os criterios que están na base do deseño das entidades territoriais, así coma as desigualdades entre estas e as medidas correctoras. Por último, abórdase a inserción de Galicia e de España nun contexto máis amplo, dentro do cal a Unión Europea é o marco de referencia clave, que se xa foi abordado sectorialmente en cada aspecto analizado, é agora obxecto dunha ollada integradora,necesaria nun mundo globalizado. Non obstante, poden existir outros xeitos de ordenamento dos contidos, sempre que se cumpran os principios de integración de variables que explican un espazo xeográfico.

OBXECTIVOS.

O ensino da xeografía no bacharelato terá como finalidade o desenvolvemento das seguintes capacidades:

1. Comprender e explicar o territorio galego e español como un espazo dinámico, caracterizado polos contrastes e a complexidade territorial,resultado da interacción de decisións políticas e de procesos sociais, económicos,tecnolóxicos e culturais, que actuaron nun marco natural e histórico.
2. Identificar e comprender as interrelacións das variables que interveñen na organización do territorio para analizalo e interpretalo criticamente,empregando con corrección tanto as técnicas como o vocabulario xeográfico e aplicándoo ao coñecemento do contorno.
3. Coñecer as características dos diferentes medios naturais existentes en Galicia e en España, identificando os trazos xeográficos que os definen,poñéndoos en relación cos espazos europeos e mundiais.
4. Comprender a distribución, estrutura e dinámica da poboación e analizar criticamente as situacións de desigualdade e discriminación socioeconómica, de xénero e étnico-cultural, e mais a súa pegada na configuración do territorio creando situacións de segregación espacial.

5. Analizar os distintos modos de explotación dos recursos, así como as actividades produtivas e os seus impactos territoriais e ambientais, recoñecendo a interrelación entre o medio e os grupos humanos como xeradora de espazos xeográficos diferenciados.
6. Interesarse activamente pola calidade do medio natural, ser conscientes da inestabilidade dos medios xeográficos de Galicia e España no contexto europeo e mundial e dos problemas derivados de certas actuacións humanas, así como entender a necesidade de políticas de ordenación territorial, ambientais e de xestión de recursos acordes co desenvolvemento sostible.
7. Comprender as relacións que existen entre os territorios que integran España, e destes coa Unión Europea, desenvolvendo actitudes de coñecemento, aprecio e cooperación cara aos espazos próximos e afastados,superando os estereotipos e prexuízos.
8. Explicar a posición de España e de Galicia nun mundo interrelacionado,no que coexisten procesos de uniformación da economía e de crecente desigualdade socioeconómica.
9. Comprender e analizar a realidade xeográfica galega, a súa diversidade interna, a inserción en España e Europa desde unha posición periférica e as relacións co resto do mundo, marcadas historicamente pola emigración.

CONTIDOS MÍNIMOS

-Identificación e explicación multicausal da localización e distribución de procesos e fenómenos xeográficos e as súas implicacións.
-Busca, selección e tratamento de información relevante para o coñecemento xeográfico: fontes cartográficas, estatísticas, visuais, bibliográficas e procedentes das tecnoloxías da información e da comunicación, observación directa da realidade empregando as técnicas de traballo de campo.
-Dominio das técnicas cartográficas: lectura, interpretación e comunicación a través de planos e mapas. Manexo da escala e das diversas representacións gráficas.
-Comentario de fotografía aérea de paisaxe natural, agraria, industrial, urbana...
-Comprensión das dinámicas ecoxeográficas: as interrelacións de variables na conformación do territorio. Técnicas de análise e interpretación das paisaxes.
-Participación en debates e traballos en grupo revisando e contrastando as ideas propias coas alleas, argumentando e empregando o vocabulario específico.
-Responsabilidade no uso dos recursos e valoración das pautas de comportamento individual e social respecto da protección e mellora do medio natural.
-Toma de conciencia e adopción dunha postura crítica fronte ás desigualdades e discriminacións socioeconómicas, étnico-culturais e de xénero e a súa concreción no territorio.
-Elaboración de informes sobre algún problema ambiental ou social facendo propostas de mellora e empregando os conceptos con precisión e rigor.

SECUENCIACIÓN DE CONTIDOS

-A xeografía e o estudo do espazo xeográfico
Concepto de xeografía. Métodos e ferramenta s propias da disciplina
Característica s do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.
Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.
Planos e mapas: compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000
Técnicas cartográficas.

Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite

-O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica
España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade
Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos
Evolución xeolóxica do territorio español como conformador a das diferentes morfoestruturas
Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe.
Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha
Corte topográfico: realización e análise.
Concepto de solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características

-A diversidade climática e a vexetación
Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos , dinámica atmosférica e elementos do clima
Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas
Variabilidade climática. Temperatura e precipitación.
Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en España
Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación.
Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.
Factores xeográficos e característica s da vexetación. Rexións bioxeográficas.
Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliseries de vexetación

-A hidrografía
Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.
Vertentes hidrográficas . Principais cuncas fluviais peninsulares.
Réximes fluviais predominantes.
Zonas húmidas en España
Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais
Augas subterráneas
- As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade
Paisaxes naturais españolas.
Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedora s do patrimonio natural.
Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.
Aproveitamento sustentable do medio físico.
Variedades de paisaxes naturais.
- A poboación española
Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía
Evolución histórica.
Distribución territorial da poboación.
Migracións.
Mapa da distribución da poboación española
Mapa de densidade da poboación española.
Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.

Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega
Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.
- O espazo rural e as actividades do sector primario
Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.
Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.
Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: característi cas
Estrutura da propiedade e tenencia da terra.
Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais
Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC)
Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego
Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio.
- As fontes de enerxía e o espazo industrial
Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.
Localización das fontes de enerxía en España.
Achega ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español
Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes
Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectiva s de futuro
Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.
- O sector servizos
Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario.
Análise dos servizos e distribución no territorio.
Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico
Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial
Espazos turísticos: características e evolución
Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.
Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.
- O espazo urbano
Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio
Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise socioeconómica e política a través do plano da cidade.
Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento
Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia
Características da paisaxe urbana.
Usos do solo urbano. Ordenación territorial
Rede urbana española. Características do proceso de crecemento espacial das cidades.
Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable . Cidades saudables. O territorio como recurso
- Formas de organización territorial
Organización territorial de España
Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial
Desequilibrios e contrastes territoriais.

Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia
A cuestión territorial na España das autonomía
- España en Europa e no mundo
España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a unidade e a diversidade política.
España en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa
Posición de España na Unión Europea. Políticas rexionais e de cohesión territorial
España no mundo. Globalización e diversidade no mundo.
Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais
Posición de España nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais

TEMPORALIZACIÓN

1º Trimestre.
-A xeografía e o estudo do espazo xeográfico
-O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica
-A diversidade climática e a vexetación
-A hidrografía

2º Trimestre
- As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade
- A poboación española
- O espazo rural e as actividades do sector primario
- As fontes de enerxía e o espazo industrial

3º Trimestre
- O sector servizos
- O espazo urbano
- Formas de organización territorial
- España en Europa e no mundo

CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

1. Describir os trazos xerais do medio natural español, recoñecer e localizar a diversidade de medios ecoxeográficos de Galicia e de España, identificando as variables e as relacións dinámicas que os configuran.
Mediante este criterio trátase de avaliar se o alumnado é capaz de recoñecer e localizar os principais medios ecoxeográficos en Galicia e en España e de explicalos desde un enfoque sistémico. Deberá avaliarse tamén a comprensión da orixinalidade das distintas paisaxes naturais, apreciando a súa riqueza e o seu carácter irrepetible.
2. Identificar e analizar os principais riscos e problemas ambientais que afectan España, coñecendo as políticas que ao respecto se propoñen no ámbito estatal e internacional e mais aplicando este coñecemento ao estudo dun problema ambiental, identificando as súas causas, relacionándoas coa actividade humana e comprometéndose activamente na súa solución.

Trátase de comprobar se o alumnado analiza o impacto das accións humanas sobre o medio, valorando o grao de conservación ou destrución dun espazo concreto a partir da observación directa e do manexo de diferentes documentos xeográficos. Valorarase, así mesmo, a toma de conciencia sobre o uso racional dos recursos, o respecto ao medio natural e o desenvolvemento sustentable, así como a importancia das medidas e políticas orientadas para tal fin, coñecendo os compromisos internacionais acadados para a conservación e recuperación do medio natural.

3. Caracterizar os diferentes espazos produtivos españois, identificando os factores de localización e de distribución, as tipoloxías resultantes, así como a súa dinámica recente e as tendencias actuais, tendo en conta os contextos europeo e mundial.

Este criterio trata de avaliar a capacidade para situar e caracterizar os principais espazos agrarios, industriais e de servizos, cunha perspectiva dinámica que permita recoñecer os factores de cambio e a incidencia das actuacións políticas, en especial, da pertenza á Unión Europea. Tamén se terá en conta a comprensión dos fenómenos espaciais a que dan lugar as actividades económicas: identificación e análise de paisaxes, desequilibrios na distribución en Galicia e en España, relación e impacto en procesos territoriais. A análise detallada centrarase nalgún sector de marcada relevancia na economía galega.

4. Analizar a distribución, estrutura, dinámica e perspectivas da poboación española e galega, valorando a importancia dos movementos migratorios e recoñecendo a segregación espacial derivada das situacións de inxustiza cara aos desfavorecidos economicamente, cara aos inmigrantes e cara ás mulleres.

Este criterio trata de avaliar a comprensión de conceptos demográficos básicos, a destreza no manexo e interpretación de distintas fontes e formas de representación gráfica. Deberase analizar a evolución da poboación española e galega e proxectala cara ao futuro, apreciando as consecuencias da estrutura demográfica e o papel que a inmigración ten na nosa sociedade, contextualizándoo no marco europeo e mundial. Teranse en conta as repercusións que os cambios na situación socio-laboral das mulleres e as políticas sociais tendentes á súa plena integración social en pé de igualdade teñen no movemento natural español e galego.

5. Analizar o proceso de urbanización español como o resultado da concorrencia de distintos axentes e intereses, así como de decisións políticas e técnicas, dando lugar a unha morfoloxía e estrutura determinada.

Identificar o papel do sistema urbano na configuración do territorio.

Con este criterio preténdese comprobar se o alumnado sabe relacionar o proceso de urbanización con outros de tipo socioeconómico e comprender o alcance que as novas pautas de crecemento urbano teñen no territorio español, dada a intensidade do proceso e as súas peculiaridades na etapa máis recente, a través dalgún exemplo de Galicia. Trátase tamén de valorar se identifica, a partir de planos e outras fontes, a estrutura e dinámica da cidade. Interesa igualmente que se comprenda a importancia da planificación urbana e a xestión democrática como mecanismos de contención dos procesos especulativos, o crecemento anárquico e a segregación espacial.

6. Comprender o papel da ocupación do territorio e das actividades económicas na conformación das grandes unidades paisaxísticas de Galicia e de España, localizándoas e identificando os seus elementos e dinámicas, tomando conciencia da necesidade de políticas globais de ordenación territorial.

Este criterio pretende comprobar a comprensión sistémica das paisaxe así como síntese das dinámicas xeográficas. Avaliarase tamén o nivel de competencia para analizar criticamente os modelos de ocupación do territorio predominantes en Galicia e en España, considerando a ordenación territorial como mecanismo para conciliar os distintos intereses e garantir o desenvolvemento sustentable e harmónico.

7. Analizar a organización política e administrativa española e os seus efectos espaciais para percibir, mediante a utilización de distintos indicadores, a desigual distribución de riqueza e poboación entre as comunidades autónomas e no seu interior e mais valorando as políticas españolas e europeas de corrección de desequilibrios rexionais e os mecanismos de organización e participación activa da cidadanía.
Este criterio pretende comprobar se o alumnado comprende o territorio español como unha realidade xeográfica plural construída a través do tempo e organizada na actualidade en distintos espazos político-administrativos.
Avaliarase a súa identificación e localización, así como a comprensión dos efectos espaciais derivados desta organización administrativa.
Trátase tamén de comprobar a capacidade para analizar as diferenzas e desequilibrios entre as comunidades autónomas, mostrando coñecemento das políticas de cohesión e a súa incidencia en Galicia e mais competencia para a participación activa e autónoma na sociedade civil.
8. Identificar as características do sistema mundo e os trazos básicos da Unión Europea para comprender os factores que explican a inserción de España nunha área xeoeconómica e xeopolítica determinada e as súas consecuencias espaciais, atendendo de xeito especial as que afectan a Galicia e o seu papel nas políticas transfronteirizas.
Este criterio pretende comprobar se o alumnado comprende como afecta a globalización ao territorio español. Será especialmente importante que este coñecemento abranga a comprensión das repercusións da pertenza á Unión Europea, así como a relación con outras áreas xeoeconómicas, evidenciando o proceso de universalización do espazo xeográfico, afectado por problemas comúns e con centros de decisión supranacionais.
9. Obter, seleccionar e utilizar información xeográfica de fontes variadas (o propio contorno, cartográficas, estatísticas, textos e imaxes, tecnoloxías da información e comunicación) para interpretar a realidade xeográfica, empregando na súa comunicación un vocabulario específico e as técnicas gráficas e cartográficas.
Con este criterio preténdese comprobar que se adquiriron as competencias necesarias para a abstracción do espazo e destreza no manexo de distintas fontes de información, entre as que deben figurar con especial relevancia as cartográficas, as achegadas polas tecnoloxías da información e da comunicación e a observación directa ou en imaxes. Deberán interpretarse, relacionándoas cos coñecementos aprendidos, empregando as técnicas gráficas oportunas.
10. Realizar saídas ao contorno e traballos de campo, formular cuestións ou problemas sobre a área de estudo, recoller directamente a información e elaborar e presentar un informe estruturado utilizando un vocabulario xeográfico correcto.
Este criterio trata de avaliar en que medida o alumnado é quen de participar na planificación e realizar un traballo de indagación sobre o terreo. Trátase de avaliar especialmente a aplicación dos conceptos, técnicas e destrezas da xeografía á análise e interpretación da realidade próxima.

INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN
As probas obxectivas terán en conta os Estándares de aprendizaxe e as orientacións para a proba das ABAU:
Definición de termos, unha cuestión práctica e unha teórica, da materia correspondente a cada exame e identificación de elementos de xeografía física e política sinalados nun mapa mudo. As definicións serán de toda a materia dada ata o momento, o mesmo que a identificación de elementos situados nun mapa. As outras cuestións serán da parte da materia dada e non examinada anteriormente. Poderá facerse un último exame no que entrará toda a materia do curso, tendo o exame dúas opcións.

Realizaranse 5 probas obxectivas ao longo do curso.
O alumnado que suspenda algunha das dúas primeiras avaliacións faráselle unha recuperación (un só exame por avaliación na 1ª e 2ª). Non haberá recuperación da última proba se seguen suspensas as dúas primeiras.
Para aprobar cada avaliación e a materia ao final de curso ningún exame deberá ter nota inferior a 3 SOBRE 8.
Nas dúas primeira avaliacións, unha nota inferior a 4 suporá ter que facer a recuperación (sendo recomendable facela con nota inferior a 5).

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

PROBAS ESCRITAS OBXETIVAS E INDEPENDIENTES---80%
(2 PARCIAIS DE DÚAS UNIDADES POR TRIMESTRE)

PRÁCTICOS, TAREFAS.....---20% (8 TAREFAS POR TRIMESTRE)
0,25 Pts POR CADA TAREFA ENTREGADA DE FORMA SATISFATORIA

80%+20%---100%

PROCEDEMENTO

As probas obxectivas terán en conta os Estándares de aprendizaxe e as orientacións para a proba das ABAU:
Definición de termos, unha cuestión práctica e unha teórica, da materia correspondente a cada exame e identificación de elementos de xeografía física e política sinalados nun mapa mudo. As definicións serán de toda a materia dada ata o momento, o mesmo que a identificación de elementos situados nun mapa. As outras cuestións serán da parte da materia dada e non examinada anteriormente. Poderá facerse un último exame no que entrará toda a materia do curso, tendo o exame dúas opcións.
Realizaranse 6 probas obxectivas ao longo do curso.
O alumnado que suspenda algunha das dúas primeiras avaliacións faráselle unha recuperación. Non haberá recuperación da última proba se seguen suspensas as dúas primeiras.
Para aprobar cada avaliación e a materia ao final de curso ningún exame deberá ter nota inferior a 3 .
Nas dúas primeira avaliacións, unha nota inferior a 4 suporá ter que facer a recuperación (sendo recomendable facela con nota inferior a 5).

RECURSOS

Libro de texto recomendado: Xeografía de editorial Anaya. Curso de Xeografía de España na Aula virtual do centro asi como os recursos didacticos e metodoloxicos pertencentes o aula virtual do IES San Clemente (Santiago de Compostela)
Bibliografía xa citada, Aula Virtual, DVD, pizarra dixital, presentacións de Power points, recursos da REDE (páx. Web, blogs…).

METODOLÓXIA.

A xeografía no bacharelato debe proporcionarlle ao alumnado as claves interpretativas para abordar a complexidade dos procesos territoriais, comprensión do espazo xeográfico. Algunhas liñas metodolóxicas, con carácter xeral e aberto, serán:
-Selección e interpretación de información de diversas fontes, favorecendo a transformación do coñecemento cotián en escolar para construír as explicacións que lle den coherencia e permitan elaborar un discurso argumentado que cumpra cos requisitos que caracterizan as ciencias sociais.
-Análise de problemas sociais e ambientais relevantes, facilitando a conceptualización teórica por parte do alumnado e permitíndolle unha mellor comprensión do mundo no que vive.
-Potenciar a comprensión da multicausalidade, de maneira que o alumnado se achegue á complexidade da realidade xeográfica.
-Utilización de técnicas básicas de análise de paisaxes como síntese da realidade xeográfica e realización das dinámicas ecoxeográficas, axudando a comprensión e contextualización dos procesos espaciais, en particular, aqueles decisivos na conformación territorial de Galicia e España.
-Fomento do traballo colaborativo e grupal, estimulando a participación en debates, sobre temas relevantes para a comprensión crítica da realidade xeográfica.
-Análise do contorno, non só como un fin en si mesmo, senón, e sobre todo, como medio para reflexionar sobre os elementos que conforman o territorio, as súas interaccións e dinámicas, de xeito que se adquira a capacidade de abstracción espacial e técnicas de análise aplicables a outros espazos distintos e distantes.
-Saídas didácticas e o traballo de campo como medio de achegamento directo a unha realidade xeográfica específica.
-Enfoque interdisciplinar, aproveitando o carácter globalizador e integrador da materia. Presentación da información en diferentes linguaxes que inclúan os aspectos cartográfico, icónico, estatístico e verbal.
-Emprego de ordenador e internet para traballar con fotografía, planos mapas, cadros estatísticos, gráficos, diagramas,…..
-Elaboración de traballos de investigación e de síntese que potencien a autonomía persoal.

PROCEDEMENTOS
-Comentario de imaxes, gráficos e mapas.
-Análise e comentario de perfís topográficos e de hidrogramas.
-Elaboración e comentario de climogramas.
-Comentario e análise de mapas do rochedo peninsular.
-Comentar mapas e fotografías de formacións vexetais e formacións bioclimáticas.
-Análise de táboas estatísticas, mapas de variables socioeconómicas con repercusións espaciais.
-Análise de noticias e textos xeográficos.
-Elaboración e análise de pirámides de poboación.
-Comentario de planos urbanos, e de mapas e redes de xerarquías urbanas.
-Traballar e comprender secuencias de mapas históricos coas divisións administrativas.
-Identificar unidades do relevo peninsular e costeiro.
-Identificar provincias e comunidades autónomas.
-Comentario de todo tipo de paisaxes.

METODOLOXÍA EN CASO DE ENSINO NON PRESENCIAL:

Unha vez comprobado que todo o alumnado de ESO, Bacharelato e ESA dispón de medios á súa disposición para seguir as clases telematicamente e que todo o alumnado está matriculado nos cursos de Xeografía e Historia e que pode acceder sen problemas á aula virtual para a entrega de tarefas, o profesorado do Departamento de Xeografía e Historia empregará os medios ó seu alcance para o desenvolvemento educativo nos casos de confinamento parcial ou total.
Durante todo o período en que o ensino teña que ser necesariamente a distancia, o profesorado empregará as vídeo conferencias para o seguimento do alumnado, explicacións teóricas, resolución de dúbidas e de tarefas propostas na Aula Virtual do IES de Rodeira, empregando aqueles sistemas aconsellados pola Consellería de Educación, ben Webex, ben calquera outro.
Por acordo do Departamento, en consonancia coa proposta de Dirección, o horario das videoconferencias coincidirán co horario da materia determinado para cada grupo. No caso de ser necesaria a súa alteración, esta debe producirse trala consulta e visto bo de xefatura de Estudos e do titor do grupo.
En prol do dereito á educación e para evitar situacións de absentismo, terase en conta:
Que nas situacións de ensino online ou semipresencial derivadas da suspensión das actividades lectivas presenciais, consideraranse faltas de asistencia a non participación nas sesións telemáticas que se poidan convocar polo profesorado (video chamadas, reunión online, ec…)
Considérase que o alumno está faltando inxustificadamente ás clases cando non se produza ningún tipo de conexión, actualización de estado ou falta de comunicación durante unha semana na aula virtual, correo-e ou mesmo vía telefónica.
O profesor poderá requirir a participación do alumnado en calquera momento da sesión, participación que poderá ser tida en conta na súa avaliación.
A proposta e entrega de Tarefas, así como todos os materiais que se consideren oportunos para o desenvolvemento curricular e dos estándares, presentacións, fichas de traballo, materiais de apoio, enlaces url ec. serán incluídos polo profesor no seu Curso na Aula Virtual do IES de Rodeira. Tamén se poderán empregar enderezos electrónicos para que o alumnado transmita ó profesor, dúbidas, petición de explicacións parciais, suxestións...e, se fose preciso, chamadas telefónicas ou wassaps.
No caso de ser necesario, se o/a alumno/a non puidese acudir ó centro para realizar as probas escritas, contémplase a posibilidade de que o alumnado realice probas de avaliación mediante videoconferencia nunha data proposta polo/a profesor/a. Durante a proba o/a profesor/a poderá formular preguntas orais ou escritas. O son e a cámara deberán estar conectados en todo momento. Poderanse propoñer tamén tarefas que, nalgúns casos, serán avaliadas seguindo as rúbricas que o profesor previamente poña en coñecemento do alumnado.
Os criterios, procedementos e instrumentos de avaliación, así como o sistema de cualificación serán os mesmos que no ensino presencial.

ACTIVIDADES EXTRAESCOLARES E COMPLEMENTARIAS.

Contemplaranse aquelas exposicións non permanentes e saídas que estean relacionadas co contido curricular da materia.

MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Despois de explicados os temas o alumnado realiza análise de diferentes documentos, que son corrixidas por o profesorado da materia, serviran para reforzar os contidos e paliar as dificultades dos que non acaden valoración positiva nas primeiras probas.

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico			
d e g i l	B1.1. Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina.	B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos.	XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B1.2. Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.	B1.2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais.	XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.	CMCCT CAA CCL
			XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.	CMCCT CAA
d g i l	B1.3. Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.	B1.3. Distinguir e analizar os tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico	XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.	CMCCT CAA CD
d g	B1.4. Planos e mapas:	B1.4. Analizar e comentar o mapa	XHB1.4.1. Extrae información do	CMCCT CAA

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
i l	compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000.	topográfico nacional E: 1/50.000.	mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.	CD
			XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.	CMCCT CD
d e g i l	B1.5. Técnicas cartográficas.	B1.5. Deseñar e comparar mapas sobre espazos xeográficos próximos utilizando os procedementos característicos.	XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B1.6. Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite.	B1.6. Procurar, seleccionar e elaborar información de contido xeográfico obtida de fontes diversas, e presentala de xeito adecuado.	XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.	CMCCT CAA CCL CD
	Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica			
d e g i l	B2.1. España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade.	B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade.	XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B2.2. Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos	B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo.	XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	principais accidentes xeográficos.		relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	
d e g i l	B2.3. Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas.	B2.3. Definir o territorio español subliñando as diferenzas das unidades morfoestruturais.	XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B2.4. Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe.	B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe.	XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B2.5. Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha.	B2.5. Utilizar correctamente o vocabulario específico da xeomorfoloxía.	XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B2.6. Corte topográfico: realización e análise.	B2.6. Procurar e seleccionar información do relevo obtido de fontes diversas (bibliográficas, cartográficas, internet ou traballos de campo), e presentala de xeito adecuado sinalando os condicionamentos que o relevo pode impor.	XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.	CMCCT CAA CCL CD
d	B2.7. Concepto de	B2.7. Identificar as	XHB2.7.1.	CMCCT

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
e g i l	solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características.	características edáficas dos solos.	Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.	CAA CCL
			XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.	CMCCT CAA CCL CD
	Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación			
d g i l	B3.1. Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámica atmosférica e elementos do clima.	B3.1. Sinalar nun mapa de España os dominios climáticos.	XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.	CMCCT CA CD
d e g i l	B3.2. Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas.	B3.2. Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen, para diferencialos.	XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B3.3. Dominios climáticos españois: factores limitantes.	B3.3. Distinguir os climas en España e a súa representación en climogramas.	XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B3.4. Variabilidade climática. Temperatura e precipitación.	B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou	XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		precipitacións de España.	representativos.	
d e g i l	B3.5. Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en España.	B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura.	XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas estacións climatolóxicas.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B3.6. Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación.	B3.6. Interpretar un mapa do tempo aplicando as características dos tipos de tempo peninsulares ou insulares.	XB33.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l p	B3.7. Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.	B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía.	XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.	CMCCT CAA CCL CD
d	B3.8. Factores	B3.8. Identificar as	XHB3.8.1.	CMCCT

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
g i l	xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas.	rexións vexetais.	Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.	CAA CCL CD
d e g i l	B3.9. Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliseries de vexetación.	B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas.	XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	CMCCT CA CD
			XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.	CMCCT CAA CCL CD
	Bloque 4. A hidrografía			
d e g i l	B4.1. Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.	B4.1. Explicar a diversidade hídrica da Península Ibérica e nas illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos que se poden percibir coa observación da paisaxe.	XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B4.2. Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviais peninsulares.	B4.2. Describir as cuncas fluviais españolas situándoas nun mapa e enumerando as súas características.	XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.	CMCCT CAA CCL CD
d g i l	B4.3. Réximes fluviais predominantes.	B4.3. Identificar os réximes fluviais máis característicos.	XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.	CMCCT CAA

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
d e g i l	B4.4. Zonas húmidas en España.	B4.4. Enumerar as zonas húmidas de España, localizalas nun mapa e comentar as súas características.	XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B4.5. Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais.	B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima.	XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B4.6. Augas subterráneas.	B4.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á hidroloxía española, incidindo na explotación das augas subterráneas, utilizando distintas fontes de información.	XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade			
d e g i l	B5.1. Paisaxes naturais españolas.	B5.1. Describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos.	XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.	CMCCT CAA CCL CSC
d e g i l p	B5.2. Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedoras do patrimonio natural.	B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano.	XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.	CMCCT CAA CCL CSC
			XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.	CMCCT CAA CCL CSC
d e g i l p	B5.3. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.	B5.3. Describir os espazos humanizados e enumerar os seus elementos constitutivos.	XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B5.4. Aproveitamento sustentable do medio físico.	B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre	XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social.	medio na actividade humana.	
			XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B5.5. Variedades de paisaxes naturais.	B5.5. Comparar imaxes das variedades de paisaxes naturais.	XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.	CMCCT CAA CCL CD
	Bloque 6. A poboación española			
d g	B6.1. Fontes para o estudo da	B6.1. Identificar as fontes para o	XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de	CMCCT CAA

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
i l	poboación. Procedementos de análise en demografía.	estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos.	estudo da poboación.	CD
d e g i l	B6.2. Evolución histórica.	B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española.	XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.3. Movementos naturais de poboación.	B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais.	XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.4. Distribución territorial da poboación.	B6.4. Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular, explicando a distribución de poboación.	XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.	CMCCT CAA CCL CD
d	B6.5. Migracións.	B6.5. Explicar a	XHB6.5.1.	CMCCT

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
e g i l		distribución da poboación española identificando as migracións.	Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	CAA CCL CD
			XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.6. Mapa da distribución da poboación española.	B6.6. Analizar a poboación das comunidades autónomas, definindo a súa evolución e a problemática de cada unha.	XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.7. Mapa de densidade da poboación española.	B6.7. Comentar un mapa da densidade de poboación de España, analizando a súa estrutura.	XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B6.8. Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.	B6.8. Analizar as pirámides de poboación das comunidades autónomas, incidindo no caso galego, e comentar as súas peculiaridades.	XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.	CMCCT CAA CCL CD
d e g	B6.9. Diversidades rexionais. Estrutura,	B6.9. Explicar as perspectivas de poboación	XHB6.9.1. Selecciona e analiza	CMCCT CAA CCL

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
i l	problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega.	española e a ordenación do territorio.	información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.	CD
d e g i l	B6.10. Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.	B6.10. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como noutras fontes de información.	XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	CMCCT CAA CCL CD
	Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario			
d e g i l	B7.1. Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.	B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España.	XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.	CCL CAA CD
d e g i l	B7.2. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.	B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as	XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
p		súas características.	agrarios.	
			XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.	CAA CCL
d e g i l p	B7.3. Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características.	B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat.	XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l p	B7.4. Estrutura da propiedade e tenencia da terra.	B7.4. Comprender a evolución da estrutura da propiedade e identificar formas de tenza da terra.	XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l p	B7.5. Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais.	B7.5. Explicar o sector agrario español tendo en conta as súas estruturas da propiedade e as características das súas explotacións.	XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B7.6. Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC).	B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea.	XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB7.6.2. Comenta textos	CCL CAA

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.	
d e g i l p	B7.7. Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego.	B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas características e os seus problemas.	XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.	CCL CAA
d e g i l p	B7.8. Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio.	B7.8. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo rural, silvícola ou pesqueiro, utilizando fontes dispoñibles en internet, en medios de comunicación social ou na bibliografía.	XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.	CMCCT CAA CCL CD
	Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial			
d e g i l	B8.1. Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.	B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual.	XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para	CCL CAA CMCCT

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			explicar a evolución histórica da industrialización española.	
			XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.	CCL CAA CD
d e g i l	B8.2. Localización das fontes de enerxía en España.	B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España.	XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	CMCCT CAA CCL CDC
d e g i l	B8.3. Achega ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español.	B8.3. Coñecer os factores da industria en España.	XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B8.4. Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes.	B8.4. Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada.	XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.	CMCCT CAA CCL CD
d	B8.5. Rexións	B8.5. Describir os	XHB8.5.1. Sinala	CCL

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
e g i l	industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro.	eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro.	nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	CD CAA
			XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	CCL CAA CD
			XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B8.6. Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.	B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación.	XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	CMCCT CAA CCL CD
	Bloque 9. O sector servizos			
d e g i l	B9.1. Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa	B9.1. Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no	XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	do sector terciario.	produto interior bruto, e utilizar correctamente a terminoloxía do sector servizos.		
d e g i l	B9.2. Análise dos servizos e distribución no territorio.	B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio.	XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.3. Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico.	B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura.	XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflictan un sistema de transporte determinado.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.4. Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial.	B9.4. Describir o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial que impón, e establecer as súas características.	XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.5. Espazos turísticos: características e evolución.	B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais.	XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B9.6. Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.	B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social.	XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
d e g i l	B9.7. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.	B9.7. Identificar e comentar unha paisaxe transformado por unha importante zona turística.	XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflictan o seu impacto nunha paisaxe.	CMCCT CAA CCL CD CSC
	Bloque 10. O espazo urbano			
d e g i l	B10.1. Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio.	B10.1. Definir a cidade.	XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B10.2. Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise socioeconómica e política a través do plano da cidade.	B10.2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo os seus trazados.	XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B10.3. Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento.	B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas.	XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	CMCCT CAA CCL
			XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	CAA CCL
d e g i l p	B10.4. Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia.	B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa	XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB10.4.2.	CCL

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade.	Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	CD CAA
d e g i l p	B10.5. Características da paisaxe urbana.	B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana.	XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l p	B10.6. Usos do solo urbano. Ordenación territorial.	B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio.	XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B10.7. Rede urbana española. Características do proceso de crecemento espacial das cidades.	B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características.	XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B10.8. Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable. Cidades saudables. O territorio como recurso.	B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de	XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		comunicación social ou na bibliografía.		
	Bloque 11. Formas de organización territorial			
d e g i l p	B11.1. Organización territorial de España.	B11.1. Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, autonómica e estatal.	XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B11.2. Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial.	B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais.	XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			de España.	
d e g i l	B11.3. Desequilibrios e contrastes territoriais.	B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores.	XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B11.4. Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia.	B11.4. Describir a transcendencia das comunidades autónomas e definir as políticas territoriais que levan a cabo, incidindo no caso de Galicia.	XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.	CMCCT CAA CCL
d e g i l p	B11.5. A cuestión territorial na España das autonomías.	B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía.	XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.	CMCCT CAA CCL
			XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	CAA CCL
	Bloque 12. España en Europa e no mundo			
d e g i l	B12.1. España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a	B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus	XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España	CMCCT CAA CCL CD

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	unidade e a diversidade política.	territorios.	ten máis relación.	
			XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.	CMCCT CAA CCL CD
			XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B12.2. España en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa.	B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos.	XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL
d e g i l	B12.3. Posición de España na Unión Europea. Políticas rexionais e de cohesión territorial.	B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España.	XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	CMCCT CAA CCL
			XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B12.4. España no mundo. Globalización e diversidade no mundo.	B12.4. Definir a globalización e explicar os seus trazos.	XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con	CMCCT CAA CCL CSC

	Xeografía. 2º de bacharelato.			
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			exemplificacións que afecten a España.	
d e g i l	B12.5. Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais.	B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos.	XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	CMCCT CAA CCL CD
d e g i l	B12.6. Posición de España nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais.	B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.	XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.	CMCCT CAA CCL CD

Priorizarase o traballo de contidos e estandares de aprendizaxe que teñan que ver coas Indicacións do grupo de traballo CIUGA de Xeografía, para probas ABAU.

17 -Programación didáctica ESA. Ámbito de Comunicación

0. Introdución e contextualización

A educación secundaria para adultos desenvolve os procesos de pensamento, reflexión e análise necesarios para que as mulleres e os homes se adapten as presións cotiás do medio natural e social e aos cambios que nel se producen.
Estas necesidades fanse imprescindibles para moitos adultos que non tiveron a posibilidade de acceder a unha educación formal suficiente no seu momento, educación que lles permitirá integrarse e promocionarse adecuadamente no mundo social e laboral.
Desde esta óptica da educación como tarefa continuada na vida , formularanse unha serie de obxectivos, contidos, metodoloxía para poder aproveitar todos os recursos dispoñibles de maneira satisfactoria.
A lei orgánica 1/1990, do 3 de outubro e posteriormente a Lei 9/1992, do 24 de xullo, xunto co decreto 88/1999, do 11 de marzo, constitúen o punto de referencia obrigada para o desenvolvemento da educación de adultos.
O Real Decreto 1631/2006 , determina as ensinanzas mínimas correspondentes á educación secundaria obrigatoria e establece que as ensinanzas deben orientarse ao logro das competencias básicas, imprescindibles para a realización persoal, para exercer a cidadanía activa, para incorporarse á vida social e laboral e desenvolver unha aprendizaxe permanente ao longo da vida.
No ámbito da comunicación intégranse os coñecementos, destrezas e valores que permiten a unha persoa adulta comunicarse cos demais na lingua ou linguas que lle son propias , e nunha lingua estranxeira. Tómanse como referencia os aspectos básicos do currículo relativos as materias de lingua castelá e literatura, lingua galega e literatura e a primeira lingua estranxeira. Esta organización do currículo fomentará a competencia plurilingüe e pluricultural, a dimensión intercultural e a estruturación e organización do propio pensamento. Os obxectivos do ámbito só se poden acadar con un enfoque integrador das linguas, sen esquecer a existencia de aspectos específicos de cada unha das materias integradas no ámbito.
Por outro lado, para a elaboración do currículo do ámbito comunicativo debe terse en conta as características do alumnado ao que vai dirixido. As persoas adultas caracterízanse por ter, por unha parte, coñecementos adquiridos ao longo da súa traxectoria vital, na situación familiar, na experiencia laboral e noutros ámbitos e , por outra , un grao de madurez en tódalas ordes do que carecen os nenos e adolescentes. Estas características xunto cas súas necesidades de inserción ou mellora social, cultural e profesional, así coma outros condicionantes de tipo social (falta de tempo e de ambiente de estudio) levan a crear proxectos curriculares que responden a estas circunstancias. Isto supón adaptar o currículo das ciencias á formación básica destas persoas adultas xa que se parte de escasos coñecementos previos e compaxinan o estudio con outras responsabilidades.
Para o curso 2019-2020 teremos clases bastantes heteroxénea, con persoas dende 16, que aínda teñen cerca a súa escolarización, a persoas de ata 40 anos, que poden presentar lagoas de aprendizaxe e dificultade memorística. Coma resposta a este reto selecciónanse os contidos elixindo os que se consideran máis idóneos para a construción dun coñecemento significativo e aqueles que poidan ter pouca aplicabilidade na vida cotiá. Estes contidos deberán estar relacionados coa cultura do alumnado e das diferentes disciplinas que configuran o ámbito.

ÁMBITO DA COMUNICACIÓN

As linguas son instrumentos de comunicación e de interacción social, de conservación e transmisión de coñecemento, de participación cidadá na vida social, de investigación, creación, experimentación e descuberta. Asemade, achégannos ao xeito de vida e ás formas de pensamento doutros pobos e dos seus patrimonios culturais, favorecendo a competencia plurilingüe e intercultural.
A aprendizaxe lingüística non pode ser un fin en si mesma; unha lingua non se aprende para falar, ler ou escribir sobre ela, senón para falar, ler e escribir sobre o mundo, como medio das relacións interpersoais e recoñecemento do outro, motor do noso pensamento e das nosas reflexións, e porta de acceso ao coñecemento. Deste xeito a lingua é non só unha parte importante da cultura senón tamén o medio de acceso ás manifestacións culturais e o instrumento co que a cultura se crea, se interpreta e se transmite.
O ámbito da comunicación, que inclúe os aspectos básicos do currículo das materias lingua galega e literatura, lingua castelá e literatura e lingua estranxeira, presenta unha proposta integrada co obxecto de favorecer un tratamento metodolóxico conxunto de orientación comunicativa entre as diversas linguas. O obxectivo fundamental é desenvolver as competencias comunicativas das persoas adultas coa finalidade de posibilitarlles unha inserción activa e responsable na sociedade e, asemade, contribuír ao seu desenvolvemento persoal.
Neste ámbito preséntase un estudo coordinado das dúas linguas oficiais para conseguir unha competencia plena en ambalas dúas, favorecer unha actitude positiva cara a elas, tendo en conta a situación social de minorización social da lingua propia, e economizar esforzos no proceso de ensino-aprendizaxe.
Existe unha serie de contidos que son transferibles entre as materias que integran a ámbito como son os aspectos relacionados coa competencia pragmática, a competencia textual, a construción de conceptos sobre o funcionamento das linguas ou o desenvolvemento de actitudes positivas. Cómpre non esquecer, porén, a existencia de aspectos específicos de cada unha delas, dado que o obxectivo final é acadar a competencia lingüística do alumnado en ambalas dúas.
Os contidos do ámbito da comunicación fan referencia á comprensión, interpretación e expresión da linguaxe verbal; os recursos e as características da comunicación oral e escrita en diferentes situacións, con interlocutores e fins diversos; o coñecemento da lingua: normas ortográficas, clases de palabras, relacións sintácticas e semánticas, as variedades lingüísticas, os usos discursivos da linguaxe e a tipoloxía textual; os conceptos básicos da sociolingüística e o coñecemento da situación sociolingüística de Galicia; as etapas, os autores, obras e xéneros máis representativos das literaturas galega e castelá.
O ámbito da comunicación (lengua e lingua) preséntase dividido en cinco bloques:
O bloque 1 "Comunicación oral: escoitar e falar" atende ao uso oral das linguas galega e castelá. Nel procúrase que o alumnado adquira as habilidades necesarias para comunicar con precisión as súas propias ideas, realizar discursos elaborados de acordo cunha situación comunicativa, e escoitar activamente, interpretando de xeito correcto as ideas dos demais.
O bloque 2 "Comunicación escrita: ler e escribir" persegue que o alumnado sexa quen de entender e producir textos de distinto grao de complexidade e de xéneros diversos, en distintos soportes e formatos, en galego e castelán.
O bloque 3 "Funcionamento da lingua" responde á necesidade de reflexión sobre os mecanismos lingüísticos que regulan a comunicación, e afástase da pretensión de utilizar os coñecementos lingüísticos como un fin en si mesmos para devolverlles a súa funcionalidade orixinal: servir de base para o uso correcto da lingua.

O bloque 4 ”Lingua e sociedade” céntrase na necesidade de que o alumnado coñeza, explique e valore o plurilingüísmo como unha situación habitual e enriquecedora de todos os individuos. Asemade, incide na identificación e superación de prexuízos e na pertinencia de que o alumnado recoñeza e empregue termos sociolingüísticos precisos e os aplique á situación das linguas en Galicia.
O bloque 5 "Educación literaria" asume o obxectivo de facer do alumnado lectores/as cultos/as e competentes, implicados/as nun proceso de formación lectora que continúe ao longo de toda a vida. É un marco conceptual que alterna a lectura, a comprensión e a interpretación de obras literarias próximas aos seus gustos persoais e á súa madureza cognitiva, coa de textos literarios e obras completas representativas da literatura en galego e castelán.

1. Contribución ao desenvolvemento das competencias clave

O ámbito da comunicación participa, como non podía ser doutro xeito, no desenvolvemento das competencias claves de educación secundaria.
- Comunicación lingüística (CCL)
A aprendizaxe das habilidades lingüísticas e comunicativas garanten o manexo efectivo da comunicación no plano persoal, académico, social e profesional. O obxectivo último é a comprensión e expresión oral e escrita de diferentes tipos de textos de acordo coa intención e contexto comunicativos.
- Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT)
A linguaxe é, asemade, a base para a comprensión de termos e conceptos técnicos e o instrumento para desenvolver o razoamento lóxico matemático e o pensamento científico.
- Competencia dixital (CD)
A formación neste ámbito proporciona coñecementos sobre a linguaxe dixital básica e permite desenvolver as destrezas necesarias para o acceso e tratamento da información dixital e o manexo de aplicacións e outros recursos informáticos.
- Aprender a aprender (CAA)
O ámbito da comunicación capacita para realizar un proceso reflexivo de aprendizaxe por ser a linguaxe un instrumento necesario para pensar, planificar, analizar e reaxustar o proceso e avaliar o resultado. Amais, potencia a adquisición de técnicas de estudo básicas e de estratexias para unha aprendizaxe autónoma, eficaz e permanente ao longo da vida: uso de dicionario, elaboración de esquemas e mapas conceptuais e as habilidades de síntese e resumo de todo tipo de textos.
- Competencias sociais e cívicas (CSC)
Os contidos deste ámbito contribúen a desenvolver as destrezas lingüísticas e comunicativas necesarias para interpretar fenómenos e problemas sociais, para elaborar respostas, tomar decisións e resolver conflitos, así como a capacidade de relacionarse de maneira construtiva en diferentes contornos sociais e culturais, aplicando as normas sociolingüísticas para o intercambio comunicativo, inspirando confianza e amosando unha actitude respectuosa conforme a principios democráticos.
A ensinanza das linguas dentro deste ámbito debe contribuír á utilización e mellora de prácticas igualitarias no uso da linguaxe e á ampliación do repertorio lingüístico do alumnado, de maneira que poida desenvolverse con éxito en distintos contornos sociais.
- Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE)
Este ámbito permite adquirir as competencias lingüísticas e comunicativas indispensables para xestionar os propios coñecementos, habilidades e actitudes de forma creativa e innovadora e con criterio propio.

Aprender a usar as linguas é aprender a utilizar estratexias adecuadas a cada situación comunicativa de maneira autónoma. Deste xeito, o desenvolvemento de habilidades lingüísticas contribúe ao fomento da autonomía e iniciativa persoal.
- Conciencia e expresións culturais (CCEC)
O ámbito da comunicación proporciona ao alumnado estratexias para coñecer, comprender, apreciar e valorar con espírito crítico e cunha actitude aberta e respectuosa as diferentes manifestacións culturais e artísticas, utilizalas como fonte de enriquecemento e goce persoal e consideralas como parte da riqueza e o patrimonio dos pobos.
Os usos lingüísticos reflicten as actitudes cara ás linguas e os seus falantes, cara á diversidade lingüística e é obxectivo deste Ámbito o desenvolvemento de actitudes positivas ante esta diversidade así como a erradicación de usos discriminatorios da linguaxe.
O tratamento dos contidos que integran o ámbito de comunicación ten que abordarse desde unha óptica competencial, valorando as relacións que cada un ten con estas competencias clave.
As competencias clave e o concepto de aprendizaxe competencial nacen dunha relación co aprendizaxe permanente, xa que desde os organismos educativos europeos indícase que a xente necesitara un grande número de competencias para desenvolver o seu potencial persoal e laboral nunha sociedade cambiante na que deberán asumir traballos que pode que inda non existan. Necesitarán competencias lingüísticas e interculturais , capacidades creativas e de innovación , e por suposto a habilidade de aprender autonomamente.

2. Concreción, de ser o caso , dos obxectivos para a etapa
A educación secundaria para adultos vai axudar a desenvolver aos alumnos e alumnas as habilidades que lles permitan:

a) Formar unha imaxe adecuada de si mesmos; das súas características e posibilidades, valorando a súa experiencia, o esforzo e a superación das dificultades.
b) Mostrar actitudes solidarias e tolerantes, valorando as situacións en que se deben realizar proxectos comúns e rexeitando todo tipo de discriminacións debidas á raza, ao sexo, á clase social, ás crenzas e a outras características individuais, sociais e culturais.
c) Analizar os mecanismos e valores que rexen o funcionamento das sociedades, en especial os relativos aos dereitos e deberes dos cidadáns, elaborar xuízos e criterios persoais, con liberdade de pensa- mento e iniciativa.
d) Valorar criticamente as crenzas, actitudes e valores básicos da nosa tradición e patrimonio e doutros existentes, discernindo a súa validez.
e) Desenvolver e consolidar hábitos de estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas de aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
f) Desenvolver ou consolidar o espírito emprende- dor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar deci- sións e asumir responsabilidades.
g) Comprender e producir mensaxes orais e escritas con propiedade, autonomía e creatividade nas linguas galega e castelá e nunha lingua estranxeira, utilizándoas para a participación activa e plena na sociedade.
h) Interpretar e producir con propiedade, autonomía e creatividade mensaxes que utilicen códigos artísticos, científicos e técnicos, co fin de enriquecer as súas posibilidades de comunicación tanto no ámbito cultural como laboral.

i) Obter e seleccionar información utilizando as diferentes fontes en que esta se atopa, incluídas as que proporcionan as tecnoloxías da información e da comunicación, tratala de forma autónoma e crítica, e transmitila de maneira organizada e intelixible.
j) Utilizar estratexias de identificación e resolución de problemas nos diversos campos de coñecemento e de experiencia, mediante procedementos intuitivos e de razoamento lóxico, contrastándoas e reflexionando sobre o proceso seguido.
k) Analizar os mecanismos básicos que rexen o funcionamento do medio físico, valorar as repercusións que sobre el teñen as actividades humanas e contribuír activamente á súa defensa, conservación e mellora, como elemento determinante da calidade de vida.
l) Coñecer e valorar o desenvolvemento científico e tecnolóxico, as súas aplicacións e a incidencia no medio físico e social.
m) Coñecer e apreciar o patrimonio natural e cultural, especialmente o de Galicia, e contribuír activamente á súa conservación e mellora.
n) Entender a diversidade lingüística e cultural como un dereito dos pobos e dos individuos á súa identidade, e desenvolver unha actitude de interese e respecto para o exercicio deste dereito, en especial no referente ao uso da lingua galega.
o) Valorar as consecuencias dos actos e decisións persoais na saúde individual e colectiva, e os beneficios que supoñen os hábitos saudables.
p) Combinar a cualificación técnica e profesional adquirida cun comportamento social e coa capacidade de afrontar e solucionar problemas.

3. Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable

As materias troncais quedan englobadas en ámbitos: ámbito comunicativo (lengua castelá e literatura, lingua galega e literatura e inglés) e ámbito científico.
Así os estándares que lles corresponden en este caso (Ámbito comunicativo I: Lengua e Lingua) son:

Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
BLOQUE 1. COMUNICACIÓN ORAL: ESCOITAR E FALAR				
d e g h l ñ	B1.1. Comprensión e interpretación de textos orais dos medios de comunicación, de situacións da vida cotiá e da vida académica	B1.1. Comprender e interpretar a intención comunicativa e a idea xeral de textos orais dos medios de comunicación.	B1.1.1. Comprende e interpreta a intención comunicativa dos textos orais dos medios de comunicación.	CCL CD CAA CSC CCEC
			B1.1.2. Comprende e interpreta a intención comunicativa dos textos orais da vida cotiá.	
			B1.1.3. Extrae a intención comunicativa dos textos orais e escritos do ámbito académico, seguindo as instrucións para realizar tarefas guiadas de aprendizaxe, con progresiva autonomía.	
a g i	B1.2. Identificación e selección das informacións adecuadas ao obxectivo da escoita.	B.1.2. Identificar e extraer as informacións adecuadas ao	B1.2.1. Identifica e extrae as informacións adecuadas ao obxectivo da escoita.	CCL CAA

		obxectivo da escoita.		
		B.1.3. Identificar e seleccionar as ideas principais e as ideas secundarias do texto.	B1.3.1. Identifica e selecciona as ideas principais e secundarias dun texto.	
a c d g h i j	B1.3. Exposición oral de temas relacionados coa actividade académica ou outros feitos de interese.	B1.4. Expor temas relacionados coa actividade académica e con noticias do seu interese.	B1.4.1. Expón con claridade e orde temas relacionados coa actividade académica ou con noticias.	CCL CAA CSC
			B1.4.2. Utiliza no proceso diversos medios de rexistro de información (táboas, gráficos, esquemas ...)	
a e l	B1.4. Coñecemento e utilización de medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación como apoio ás producións.	B1.5. Coñecer e aplicar as TIC na produción de textos orais e escritos.	B1.5.1. Busca e selecciona información relevante procedente de distintas fontes: audiovisuais e dixitais.	CCL CD
a g	B.1.5. Articulación clara, pronuncia adecuada e uso correcto das regras gramaticais na produción de textos orais curtos.	B.1.6. Valorar unha articulación clara, unha pronunciación adecuada e un uso adecuado das regras morfosintácticas.	B1.6.1. Valora e, de forma progresiva, desenvolve unha articulación clara, unha pronunciación adecuada e un uso adecuado das regras morfosintácticas.	CCL
	B1.6. Valoración das producións orais emitidas cunha fonética e prosodia	B1.7. Valorar as producións orais	B1.7.1. Aprecia a emisión dunha pronuncia correcta,	

	correcta.	emitidas cunha fonética e prosodia correcta.	recoñece os erros de produción oral propia e allea e propón solucións para melloralas.	
			B1.7.2. Comprende, interpreta e rexeita os prexuízos que se poidan asociar á pronuncia da lingua galega.	CCL CAA CSC
a b d e f g i	B1.7. Participación activa en diálogos, debates e traballos de grupo cooperando e respectando o resto dos compoñentes.	B1.8. Participar activamente en diálogos, debates e traballos cooperativos.	B1.8.1. Participa activamente en diálogos, debates e traballos cooperativos.	
			B1.8.2. Fai preguntas e comentarios pertinentes ante as intervencións dos demais	
			B1.8.3. Respecta a quenda de palabra e usa as formas de cortesía.	
			B1.8.4. Respecta os argumentos dos demais, contrasta esa información e toma decisións.	
a b c d m n	B1.8. Desenvolvemento de actitudes críticas ante os usos lingüísticos nos que están implícitos prexuízos de todo tipo.	B1.9. Identificar e contrastar o propósito comunicativo en	B1.9.1. Recoñece a intencionalidade do/-a emisor/-a a partir dos	CCL CSC CCEC

		textos orais e escritos.	elementos contextuais.	
		B1.10. Analizar criticamente as mensaxes que leven calquera tipo de prexuízo ou sexan discriminatorias.	B1.10.1. Identifica expresións habituais que evidencian calquera tipo de discriminación.	
			B1.10.2. Evita o seu uso.	
c d m n	B1.9. Actitude positiva e activa respecto á utilización da lingua galega nos intercambios orais.	B1.11. Coñecer, valorar e usar a lingua galega nas intervencións orais propias e alleas, tanto espontáneas coma planificadas.	B1.11.1. Usa a lingua galega nos diferentes ámbitos de comunicación	CCL CD CAA CSC
			B1.11.2. Participa en actividades de transmisión e creación da cultura galega.	
			B1.11.3. Ten unha actitude positiva ante o uso da lingua galega en calquera situación.	
a e f g h i j	B.1.10. Coñecemento e aplicación de estratexias necesarias para falar en público: planificación do discurso, prácticas orais formais e informais.	B1.12. Aplicar técnicas e estratexias para falar en público, en situación formais e informais, de forma	B1.12.1. Elabora guións para organizar os contidos de exposicións formais ou informais.	CCL CAA

		individual ou en grupo.		
			B1.12.2. Respecta os aspectos prosódicos da linguaxe non verbal, manifesta autocontrol das emocións ao falar en público e diríxese ao auditorio con confianza e seguridade.	
			B1.12.3. Adecúa a súa pronuncia á finalidade da situación comunicativa.	
			B1.12.4. Incorpora progresivamente palabras do nivel formal ás súas producións orais.	
			B1.12.5. Analiza similitudes e diferenzas entre discursos formais e espontáneos.	
			B1.12.6. Recoñece e avalía erros (progresión na argumentación, pobreza léxica e castelanismos).	
a e f	B1.11. Construción de discursos adecuados, cohesionados e coherentes desde o punto de vista comunicativo, sobre temas de interese persoal ou social da vida	B1.13. Producir discursos breves e comprensibles sobre temas da vida cotiá,	B1.13.1. Participa en conversas informais nos que intercambia información e expresa a súa opinión, fai	CCL □ CSC □ CSC

	cotiá e educativa	de interese persoal ou social	invitacións e ofrecementos, e pide e dá indicacións ou instrucións sinxelas	
			B1.13.2. Desenvólvese correctamente en situacións da vida cotiá que implique solicitar unha información ou un servizo.	
a e g	B1.12. Lectura en voz alta con dicción, entoación e ritmo adecuados á situación comunicativa, aos patróns fonéticos do galego e aos signos de puntuación.	B1.12. Ler en voz alta con dicción, entoación e ritmo adecuados á situación comunicativa.	B1.12.1. Le en voz alta con dicción, entoación e ritmo adecuados á situación comunicativa.	CCL □ CAA
BLOQUE 2: COMUNICACIÓN ESCRITA: LEER E ESCRIBIR				
a e g h	B2.1. Comprensión e interpretación das informacións máis relevantes de textos escritos da vida cotiá e dos medios de comunicación próximos aos intereses do alumnado.	B2.1. Comprender, interpretar textos da vida cotiá e dos medios de comunicación.	B2.1.1. Comprende, interpreta e sintetiza o contido de textos propios da vida cotiá: mensaxes electrónicas ou de móbil, de correo electrónico, normas e instrucións de uso.	CCL □ CAA □ CD □ CSC
			B2.1.2. Comprender, interpretar textos dos medios de comunicación.	
	B2.2. Comprensión e interpretación de textos narrativos.	B2.2. Comprender e interpretar textos	B2.2.1. Comprende e interpreta textos narrativos.	CCL □ CAA □

		narrativos.		CSC
			B2.2.2. Identifica, coñece e usa os trazos da linguaxe narrativa.	
a e g h i	B2.3. Comprensión e interpretación de textos xornalísticos. A noticia.	B2.3. Comprender e interpretar textos xornalísticos. A noticia.	B2.3.1. Comprende e interpreta textos xornalísticos (a noticia).	CCL □ CAA □ CD □ CSC
			B2.3.2 Identifica coñece e usa os trazos da linguaxe xornalística.	
	B2.4. Comprensión e interpretación de anuncios publicitarios.	B2.4. Comprender e interpretar anuncios publicitarios.	B2.4.1. Comprende, interpreta anuncios publicitarios.	
			B2.4.2. Identifica, coñece e usa os trazos da linguaxe publicitaria.	
g	B2.5. Identificación da estrutura comunicativa das mensaxes escritas.	B2.5. Identificar a estrutura comunicativa das mensaxes escritas.	B2.5.1. Identifica a estrutura comunicativa das mensaxes escritas.	CCL
g h j	B2.6. Análise pautada, síntese do contido, de textos escritos, en formato papel ou dixital, para a identificación das ideas principais e secundarias.	B2.6. Analizar o contido de textos escritos e sintetízao.	B2.6.1. Analiza o contido de textos escritos, segundo as pautas indicadas.	CCL □ CAA
			B2.6.2. Fai esquemas coas	

			ideas principais e secundarias.	
			B2.6.3. Sintetiza o contido de textos escritos.	
			B2.6.4. Integra no resumo as ideas ou informacións do texto co apoio dun esquema previo.	
		B2.7. Utilizar estratexias para a discriminación das ideas principais e secundarias do texto.	B2.7.1. Utiliza estratexias para a discriminación das ideas principais e secundarias do texto.	
a e f g h i j	B2.7. Utilización de estratexias para a planificación da escrita de textos sobre temas de interese persoal: buscar e desenvolver ideas, organizalas, facer unha primeira redacción, corrixir, reelaborar o texto e preparar a redacción definitiva, tanto en papel coma en soporte dixital.	B2.8. Crear textos escritos, en formato papel ou dixital, utilizando as seguintes estratexias: buscar e desenvolver ideas, organizalas, facer unha primeira redacción, corrixir, reelaborar o texto e preparar a redacción definitiva.	B2.8.1. Crea textos escritos, en formato papel ou dixital, utilizando as seguintes estratexias: busca e desenvolve ideas, organízaas e fai un esbozo.	CCL CMCCT CD CSC CCEC
			B2.8.2. Utiliza esquemas ou outros recursos similares para ordenar as ideas e	

			estruturar o contido do texto.	
			B2.8.3. Adecúa o texto ao rexistro coloquial ou formal segundo requira a situación comunicativa.	
			B2.8.4. Utiliza elementos lingüísticos e discursivos esenciais para a cohesión das ideas: conectores textuais básicos, e concordancias dentro do sintagma nominal e do sintagma verbal.	
			B2.8.5. Puntúa o texto en relación coa organización oracional e a forma do texto (os parágrafos e a distribución e organización das ideas expresadas).	
			B2.8.6. Crea textos escritos, en formato papel ou dixital, utilizando as seguintes estratexias: corríxeo (conforme ás normas ortográficas, morfosintácticas e tipográficas), reelabora o texto e prepara a redacción definitiva.	
a e f	B2.8. Busca do significado do léxico	B2.9. Buscar	B2.9.1. Busca palabras en	

	descoñecido promovendo o uso de dicionarios en papel ou dixitais.	palabras en dicionarios en papel ou dixitais, motores de busca da información...	dicionarios (sinónimos, antónimos, fraseoloxía...) en papel ou dixitais.	
	B2.9. Utilización das bibliotecas e das TIC como fonte de información e de modelos para a comprensión escrita.	B2.10. Utilizar de forma guiada a biblioteca escolar e outras bibliotecas e as TIC como fonte de información.	B2.10.1. Utiliza, con progresiva autonomía, o OPAC das bibliotecas.	CCL CAA CD
			B2.10.2. Busca información para ampliar e completar o contido da súa investigación a través de distintos recursos: revistas, artigos, enciclopedias e motores de busca especializados de internet.	
A h e f g	B2.10. Produción en formato papel ou dixital, de textos escritos da vida cotiá.	B2.11. Producir textos sinxelos propios da vida cotiá e das relacións sociais, en formato papel ou dixital	B2.11.1. Produce textos sinxelos propios da vida cotiá e das relacións sociais (notas, cartas, avisos, mensaxes) en formato papel ou dixital	CCL CAA CD CSC
	B2.11. Produción, en formato papel ou dixital, de textos escritos propios da vida académica.	B2.12. Producir textos da vida académica en	B2.12.1. Produce textos, en formato papel ou dixital, propios da vida académica.	

		formato papel ou dixital.		
	B2.12. Produción, en formato papel ou dixital, de textos xornalísticos. A noticia.	B2.13. Producir textos xornalísticos, a partir dun modelo, en formato papel ou dixital.	B2.13.1. Produce textos xornalísticos (noticias), a partir dun modelo, en formato papel ou dixital.	CCEC
	B2.13. Produción, en formato papel ou dixital, de textos narrativos.	B2.14. Producir textos narrativos, en formato papel ou dixital.	B2.14.1. Produce textos narrativos, en formato papel ou dixital.	
a l	B2.14. Uso de técnicas de tratamento textual coas TIC (procesadores de texto, dicionarios, correctores...) tanto para a planificación como para a revisión e mellora do texto.	B2.15 Usar, con progresiva autonomía, as TIC para planificar, revisar e mellorar o texto.	B2.15.1. Usa, con progresiva autonomía, as TIC para planificar, revisar e mellorar o texto.	CCL CAA CD
g h	B2.15 Interese pola presentación dos textos escritos, tanto en soporte papel como dixital, con respecto ás normas gramaticais, ortográficas e tipográficas utilizadas.	B2.16 Presentar os textos escritos, tanto en formato papel coma en formato dixital, evitando calquera erro gramatical, ortográfico ou tipográfico.	B2.16.1 Presenta os textos escritos, tanto en formato papel coma en formato dixital, evitando calquera erro gramatical, ortográfico ou tipográfico.	
			B2.16.2. Presenta os traballos con limpeza e claridade.	

			B2.16.3. O traballo presenta: índice, presentación ou introdución, desenvolvemento, conclusión e bibliografía.	CCL CAA
a l	B2.16. Valoración da escrita como fonte de información e aprendizaxe, como forma de comunicar experiencias, ideas, opinións e coñecementos propios.	B2.17. Valorar a escrita como fonte de coñecemento académico e experiencial.	B2.17.1. Valora a escrita como fonte de coñecemento académico e experiencial.	CCL CSC CCEC
d m n	B2.17. Actitude positiva e activa respecto da utilización da lingua galega nos textos escritos	B2.18. Valorar a actitude positiva ante a produción escrita en lingua galega	B2.18.1. Valora positivamente a produción escrita en lingua galega.	
			B2.18.2. Produce textos en lingua galega fóra do ámbito académico.	
a m n	B2.18. Toma de conciencia da importancia persoal e social do dominio do textos escritos.	B2.19. Recoñecer a importancia individual e colectiva do dominio do texto escrito.	B2.19.1. Recoñece a importancia individual e colectiva do dominio do texto escrito.	
a e	B2.19. Uso guiado de estratexias de autoavaliación e autocorrección do proceso de realización e dos resultados das producións orais e escritas.	B2.20. Avaliar o seu proceso de aprendizaxe cunha actitude activa e de mellora.	B2.20.1. Participa, de modo guiado, nas tarefas de revisión e mellora das producións propias.	CCL CAA

a c e	B2.20. Valoración da lingua e da comunicación como o medio para a comprensión doutros mundos e culturas e da propia persoa, para participar na sociedade plural e diversa do S. XXI.	B2.21. Valorar a lingua como o grande medio de comprensión e participación da/na historia colectiva e individual	B2.21.1. Valora a lingua como o grande medio de comprensión e participación da/na colectiva e individual historia	CCL CSC CCEC
Bloque 3: Funcionamento da lingua				
g h	B3.1. Observación de diferenzas relevantes, contextuais e formais, entre a comunicación oral e escrita e entre os usos coloquiais e formais, tendo en conta o papel que desenvolven as normas sociocomunicativas e a linguaxe prosódica e a non verbal na comunicación oral.	B3.1. Coñecer as diferentes características da linguaxe oral e escrita.	B3.1.1. Coñece as características da linguaxe oral e escrita.	CCL
		B3.2. Coñecer as diferenzas entre a linguaxe formal e informal.	B3.2.1. Coñece as diferenzas entre a linguaxe formal e informal.	
	B3.2. Elementos e funcións da comunicación en situacións formais e informais.	B3.3. Recoñecer, explicar e usar os elementos e funcións da comunicación en situacións formais e informais.	B3.3.1. Recoñece, explica e usa os elementos e funcións da comunicación en situacións formais e informais.	
	B3.3. Adecuación dos textos aos rexistros coloquial ou formal, segundo o requira a situación comunicativa da mensaxe.	B3.4. Construír textos escritos que se adecúen aos rexistros informal	B3.4.1. Constrúe, con progresiva independencia, textos escritos que se	

		ou académico, segundo o requira a situación comunicativa da	adecúen aos rexistros informal ou académico, segundo o requira a situación comunicativa da mensaxe.	
a g	B3.4. Recoñecemento do sistema vocálico e consonántico da lingua galega. Coñecemento e produción dos sons propios da nosa lingua.	B3.5. Recoñecer o sistema vocálico e consonántico da lingua galega. Coñecemento e produción dos sons propios da nosa lingua.	B3.5.1. Recoñece o sistema vocálico e consonántico da lingua galega.	
			B3.5.2. Recoñece e pronuncia correctamente os fonemas propios da lingua galega.	
g h	B3.5. Recoñecemento do parágrafo como unidade de sentido e da puntuación como mecanismo organizador do texto escrito.	B3.6. Recoñecer o parágrafo como unidade de sentido e da puntuación como mecanismo organizador do texto escrito.	B3.6.1. Recoñece o parágrafo como unidade de sentido e da puntuación como mecanismo organizador do texto escrito.	
	B3.6. Recoñecemento e uso das normas ortográficas.	B3.7. Recoñecer e aplicar as normas de ortografía.	B3.7.1. Recoñece e usa as regras da acentuación (agudas, graves e esdrúxulas).	
			B3.7.2. Recoñece e aplica as normas de uso do B/V.	

	B3.7. Recoñecemento da separación en sílabas da palabra. Ditongo. Tritongo. Hiato.	B3.8. Recoñecer e aplicar as normas da separación en sílabas da palabra. Ditongo. Tritongo. Hiato.	B3.8.1. Recoñece e aplica as normas da separación en sílabas da palabra.	
			B3.8.2. Recoñece ditongos, tritongos e hiatos.	
a l	B3.8. Iniciación ao uso de correctores ortográficos dos procesadores de texto.	B3.9. Usar, con progresiva autonomía, os correctores ortográficos dos procesadores de texto.	B3.9.1. Usa, con progresiva autonomía, os correctores ortográficos dos procesadores de texto.	CCL □ CD □ CAA
g h	B3.9. Recoñecemento das categorías gramaticais: substantivo, adxectivo, determinantes, pronomes persoais tónicos	B3.10. Recoñecer, explicar e usar con corrección as categorías gramaticais seguintes: substantivos, adxectivos, determinantes e pronome persoal tónico	B3.10.1. Recoñece e explica o uso das categorías gramaticais (substantivo, adxectivos, determinantes e pronome persoal) nos textos, e utiliza este coñecemento para corrixir erros	CCL
	B3.10. Comprensión e utilización de estratexias para inducir as regras de concordancia e as funcións sintácticas de suxeito e predicado.	B3.11. Comprender e utilizar estratexias para inducir as regras de concordancia e as funcións sintácticas de suxeito e predicado.	B3.11.1. Coñece as funcións sintácticas do suxeito e predicado, utiliza este coñecemento para corrixir erros.	
	B3.11. Comprensión e utilización dunha	B3.12. Coñecer e usar	B3.12.1. Coñece e usa	

	terminoloxía lingüística básica.	unha terminoloxía básica.	unha terminoloxía básica.	
a g h i	B3.12. Coñecemento de expresións e vocabulario de uso frecuente, referido a obxectos da contorna inmediata, situacións e actividades cotiás, necesidades básicas.	B3.13. Coñecer expresións e vocabulario de uso frecuente, referido a obxectos da contorna inmediata, situacións e actividades cotiás, necesidades básicas.	B3.13.1. Utiliza un vocabulario amplo e preciso para expresarse con claridade nun rexistro axeitado á situación.	
a g h	B3.13. Coñecemento, construción e utilización de oracións simples: enunciativa, interrogativa, desiderativa, dubitativa exclamativa e imperativa.	B3.14. Coñecer, construír e utilizar as modalidades asertiva, interrogativa, exclamativa, desiderativa, dubitativa e imperativa.	B3.14.1. Recoñece e utiliza as modalidades asertiva, interrogativa, exclamativa, desiderativa, dubitativa e imperativa en relación coa intención comunicativa do emisor.	
a g h i	B3.14. Coñecemento reflexivo das relacións semánticas que se establecen entre as palabras. Recoñecemento da sinonimia, a antonimia e a polisemia.	B3.15. Comprender e valorar as relacións de igualdade e de contrariedade que se establecen entre as palabras e o seu uso no discurso oral e escrito.	B3.15.1. Recoñece e usa correctamente sinónimos, antónimos e palabras polisémicas.	

Bloque 4. Lingua e sociedade				
	B4.1. Valoración das linguas como medios de relación interpersoal e de sinal de identidade dun pobo.	B4.1. Valorar as linguas como medios de relación interpersoal e de sinal de identidade dun pobo.	B4.1.1. Valora a lingua como instrumento co cal se constrúen todos os saberes e como medio de relación interpersoal e de sinal de identidade dun pobo a través da identificación de elementos lingüísticos de noso na literatura.	CCL CSC CCEC
	B4.2. O plurilingüísmo: riqueza cultural individual e comunitaria.	B4.2. Valorar positivamente o plurilingüísmo como expresión de riqueza tanto para o propio individuo como para a humanidade.	B4.2.1. Coñece as linguas que se falan no mundo, en Europa e na Península Ibérica e valora esta diversidade lingüística de riqueza inconmensurable.	
	B4.3. As linguas de España.	B4.3. Coñecer as linguas de España.	B4.3.1. Coñece as linguas que se falan en España.	
	B4.4. O galego e o portugués.	B4.4. Coñecer a lusofonía e achegarse ás culturas que o integran.	B4.4.1. Coñece os trazos evolutivos do galego-portugués desde o medievo até a actualidade.	
			B4.4.2. Coñece os territorios que forman parte da comunidade lusófona.	

	B4.5. Análise da situación sociolingüística do seu ámbito familiar, do centro educativo e da súa cidade.	B4.5. Coñecer e analizar a situación sociolingüística de Galicia a partir do estudo dos seus ámbitos familiares, escolares e do lugar onde viven.	B4.5.1. Coñece e analiza a situación sociolingüística de Galicia a partir da análise dos ámbitos que a rodean.	
	B4.6. Desenvolvemento de actitudes positivas cara ao proceso de normalización da lingua galega, favorecendo o xurdimento de vínculos positivos cara ao seu uso e consciencia da necesidade e das potencialidades de enriquecemento persoal e colectivo do uso normalizado do idioma galego.	B4.6. Adquirir vínculos positivos cara ao uso da lingua galega e asumir a importancia da contribución individual e colectiva no desenvolvemento do idioma.	B4.6.1. Analiza a súa práctica lingüística e valora a importancia de contribuír individual e colectivamente á normalización da lingua galega.	
a d g h m n	B5.1. Lectura autónoma ou guiada de obras de literatura adecuadas aos intereses do alumnado, expondo a súa opinión persoal e relacionando o seu sentido coa propia experiencia e outros coñecementos adquiridos, e asimila os trazos estéticos xerais que definen cada texto	B5.1. Ler autónoma ou guiada obras de adecuadas aos intereses do alumnado, expondo a súa opinión persoal e relacionando o seu sentido coa experiencia e outros coñecementos adquiridos, e asimila os trazos estéticos xerais que definen cada texto.	B5.1.1. Le, con regularidade e de maneira guiada, obras literarias para desenvolver o criterio lector.	CCL CAA CSC CCEC

			B5.1.2. Expón unha opinión persoal sobre a lectura dunha obra axeitada aos seus gustos.	
			B5.1.3. Relaciona o sentido da obra coa propia experiencia e con outros coñecementos adquiridos	
			B5.1.4. Asimila os trazos estéticos xerais que definen cada texto.	
	B5.2 Lectura comentada de contos, relatos breves, mitos e lendas da nosa cultura, recoñecendo os elementos básicos do relato literario e a súa función.	B5.2. Ler contos, relatos breves, mitos e lendas da nosa cultura, recoñecendo os elementos básicos do relato literario e a súa función.	B5.2.1. Le contos, relatos breves, mitos e lendas da nosa cultura.	
			B5.2.2. Recoñece os elementos básicos do relato literario e a súa función.	
a d g h	B5.3 Lectura comentada e dramatizada de obras de teatro ou fragmentos, recoñecendo os aspectos formais do texto teatral.	B5.3. Ler dramatizando obras de teatro ou fragmentos, recoñecendo os aspectos formais do texto teatral.	B5.3.1. Le dramatizada e comprensivamente, visiona pezas teatrais e aprecia os seus compoñentes e procedementos máis	

			salientables.	
a g h	B5.4. Lectura, análise e uso doutras linguaxes estéticas: o cómic...	B5.4. Ler e analizar outras linguaxes estéticas: o cómic...	B5.4.1. Describe e caracteriza os trazos definitorios básicos do cómic como linguaxe artística.	
			B5.4.2. Identifica e describe, nun cómic dado, os principais trazos definitorios.	
	B5.5. Diferenciación dos grandes xéneros literarios e recoñecemento das súas características a partir da lectura.	B5.5. Diferenciar os grandes xéneros literarios e recoñecer as súas características a partir da lectura.	B5.5.1. Diferencia os grandes xéneros literarios e recoñece as súas características a partir da lectura.	
a d m n	B5.6 Aprecio da literatura oral como medio de transmisión cultural e como elemento da identidade cultural.	B5.6 Valorar a literatura oral como medio de transmisión cultural e como elemento da identidade cultural.	B5.6.1. Valora a literatura oral como medio de transmisión cultural e como elemento da identidade cultural.	
a g h	B5.7. Produción, previa planificación, de textos con intención literaria.	B5.7. Producir textos sinxelos de intención literaria.	B5.7.1. Produce, previa planificación, textos con intención literaria.	
	B5.8. Coñecemento e uso de estratexias e técnicas que axuden a analizar e interpretar o texto literario antes, durante e despois da lectura.	B5.8. Coñecer e usar as estratexias e técnicas que axuden a analizar e interpretar o texto	B5.8.1. Coñece e usa as estratexias e técnicas que axuden a analizar e interpretar o texto literario	

		literario antes, durante e despois da lectura.	antes, durante e despois da lectura.	
a g	B5.9. Audición e recitado de poemas.	B5.9. Oír e recitar poemas. Valorar a estética poética.	B5.9.1. Fai audicións de poemas recitados ou cantados.	
a f	B5.10. Utilización dirixida da biblioteca escolar, das bibliotecas municipais, bibliotecas virtuais e webs para o fomento e orientación da lectura.	B5.10. Utilizar, con progresiva independencia, todo tipo de bibliotecas, físicas ou dixitais.	B5.10.1. Utiliza, con progresiva independencia, todo tipo de bibliotecas, físicas ou dixitais.	
a f	B5.11. Desenvolvemento progresivo da autonomía lectora e da consideración da lectura como fonte de coñecemento do mundo e da persoa.	B5.11. Coñecer e valorar a lectura como fonte de coñecemento do mundo e do individuo.	B5.11.1. Recoñece o valor da lectura como fonte de coñecemento do mundo e do individuo.	
	B5.12. Valora a lectura como fonte de pracer.	B5.12. Valorar a lectura como fonte de pracer.	B5.12.1. Goza coa lectura de textos literarios.	

1º Temporalización

ÁMBITO COMUNICATIVO I : LENGUA E LINGUA

Os estándares relacionados co bloque 1: Comunicación oral (escoitar e falar) e o bloque 4 (lingua e sociedade), traballaranse no primeiro mes; o bloque 2 (comunicación escrita), traballarase no terceiro mes, o bloque 3 (funcionamento da lingua) traballarase no segundo mes, e o bloque 5 (educación literaria) traballarase no último mes. Con respecto ao bloque 3 (funcionamento da lingua) considérase tamén importante prestarlle atención durante todo o curso para mellorar a competencia lingüística do alumnado.

BLOQUE 1 COMUNICACIÓN ORAL : ESCOITAR E FALAR	17 SETEMBRO- 9 NOVEMBRO
BLOQUE 2 COMUNICACIÓN ESCRITA: LER E ESCRIBIR	12 NOVEMBRO- 21 DECEMBRO
BLOQUE 3: FUNCIONAMENTO DA LINGUA	15 OUTUBRO-15 NOVEMBRO
BLOQUE 4: LINGUA E SOCIEDADE	17 SETEMBRO- 11 OUTUBRO
BLOQUE 5: EDUCACIÓN LITERARIA	8 XANEIRO- 31 XANEIRO

2º Grao mínimo de consecución da materia

Ejemplo de ponderación en base a criterios de calificación explícitos:

Instrumentos de avaliación	Ponderación da cualificación

1.Probas orais e escritas	De dúas a catro por avaliación	60%
2. Traballos e proxectos, traballo na clase, caderno de traballo, participación, esforzo e atitude	Problemas, exercicios, respostas a preguntas, redaccións, caderno da clase … Inclúe a atención, participación na clase, actitude persoal do alumno, respecto cara os outros, e responsabilidade e compromiso no traballo oral ou escrito.	40%
5. Libro de lectura.	Recoméndase un libro de lectura en cada avaliación (no caso de lengua e lingua)	10 %

3º Procedementos e instrumentos de avaliación

Os alumnos deben ser avaliados usando criterios, normas e procedementos publicados e de forma coherente.
Na avaliación do estudante débense empregar un conxunto de probas escritas orais , prácticas, proxectos e traballos que sirvan para determinar e orientar o progreso do alumnado.
Os procedementos de avaliación deben medir a consecución dos resultados de aprendizaxe esperado conforme os estándares de aprendizaxe da materia e inclúen normas claras sobre ausencias, enfermidades e outras circunstancias que impliquen a falta de traballo do alumnado. É necesario usar diferentes métodos de avaliación como son :

1.A Autoavaliación (o alumno identifica e decide si alcanzou os estándares de aprendizaxe propostos)
2.Avaliación entre pares (Os alumnos valoran o éxito do produto ou resultado de aprendizaxe dos compañeiros, pode ser so un feedback ou tamén unha cualificación).
3.Revisión entre pares (o alumno proporciona valoracións sobre a execución dos compañeiros)
4.Coavaliación: participación do alumnado e o docente no proceso avaliador.
Estes métodos complementaranse co uso das novas tecnoloxías da información (test online, kahoot, plickers…

No ámbito comunicativo I referido a lengua e lingua o procedemento sería o seguinte:

Estándares de aprendizaxe	Instrumentos de avaliación	Procedementos	Mínimo grado de consecución da materia	%
	Exames escritos u orais Rubricas para medir (traballo de clase, interés e participación)	Exames específicos. Observarase atentamente o traballo de clase.	Os alumnos deben acadar o 50% dos estándares. (É dicir, 5 sobre 10 ou 10 sobre 20)	100%

Bloque 1 Comunicación oral		12.5%

Bloque 2 Funcionamento da lingua		25%
Bloque 3 Comunicación escrita		25%
Bloque 4 Lingua e sociedade		12.5%
Bloque 5 Educación literaria		25%

Tipos de probas que poden facerse:

Nome	Descrición	Para que	Como	Observacións
Exame oral	Método imprescindible para medir os obxectivos educativos relacionados ca expresión oral.	Para comprobar a profundidade na comprensión, na capacidade de relacionar e o coñecemento de problemas actuais ou temas conflitivos.	Definir con claridade o obxectivo do exame: escalas de observación, rúbricas.	Exemplo: defensa de un proxecto de traballo persoal, entrevista profesor-alumno, presentación grupal, debate entre alumnos.
Proba escrita de resposta aberta	Proba con control cronometrado, na que o alumno constrúe a súa resposta. Pódese conceder o dereito a consultar material.	Para comprobar a capacidade de expresión escrita , organización de ideas, capacidade de aplicación, análise e creatividade.	É importante ter claros os criterios e os diferentes niveis de realización.	Varias modalidades: unha pregunta de resposta ampla ou varias preguntas de resposta breve en torno a un mesmo tema.
Probas obxectivas (tipo test)	Exame escrito estruturado con diversas preguntas nas que o alumno so sinala ou completa a resposta.	Permiten avaliar sobre unha base ampla de coñecementos e diferenciar ben o nivel de adquisición dos coñecementos dos alumnos	Debese seleccionar preguntas importantes na materia.	As opción de resposta deben ter unha lonxitude similar e do mesmo ámbito.

Mapa conceptual	Mostra a forma de relacionar conceptos chave cun área temática.	Favorece a construción do coñecemento polo estudante. É útil cando hai unha forte carga conceptual.	Valora os conceptos e os niveis conectores e relacións entre eles.	Presentando variacións da mesma aplicación pódese enriquecer o potencial formativo: revisión de pares ou elaboración grupal.
Traballo académico	Desenrolo dun proxecto que pode ir dende traballos breves ou sinxelos ata traballos máis amplos e complexos.	Fomenta o desenrolo de diversas capacidades : busca e selección de información e lectura intelixente, organización e pensamento crítico.	Avaliando todos os obxectivos que se pretenden no traballo, establecendo criterios e niveis de valoración. Con pesos diferentes a cada un dos aspectos avaliados.	Débese proporcionar unha orientación detallada e clara e centrar o traballo en problemas e cuestións de todo tipo.
One minute paper	Preguntas abertas que se fan durante ou o final dunha ou dúas clases.	Para o desenrolo de certas habilidades como sintetizar, estratexias de atención, integración , información , aprender a escoitar e aprender na clase.	Moitas preguntas non requiren corrección , so anotaremos quen respondeu e que nota merece a resposta.	O interese das preguntas está no comentario posterior do docente.
Diario	Informe persoal no que se describen as preocupacións, sentimentos, observacións ,	Para que o alumno poida avaliar o seu propio proceso de aprendizaxe, para desenrolar a capacidade reflexiva e para facilitar o	Débese establecer unha organización que sirva de apoio, reservando momentos para a súa elaboración e posterior	Esta estratexia resulta útil de cara a analizar as fortalezas e as debilidades no proceso de aprendizaxe e proporciona retro-alimentación no

	interpretacións, hipóteses e explicacións.	diálogo docente- alumno.	diálogo.	momento oportuno.
Proxecto	E unha estratexia didáctica na que os alumnos desenrolan un produto novo e único mediante a realización dunha serie de tarefas e o uso de distintos recursos.	Para aprender facendo, para avaliar a responsabilidade e a creatividade e para afrontar problemas que poidan xurdir no proceso de aprendizaxe.	A partir dos obxectivos do proxecto, formulados claramente.	Nunha carpeta recóllense os documentos xerados na elaboración do proxecto. Pode incorporar actividades e evidencia da auto-avaliación sobre o seu traballo.
Observa-ción (avaliase mediante rúbricas ou listas de cotexo)	Estratexia baseada na recollida sistemática de datos no propio de aprendizaxe: execución de tarefas	Para obter información das actitudes a partir de comportamentos, habilidades e procedementos…	Identificar que avaliar, identificar manifestacións observables, codificar e elaborar o instrumento.	Listas de cotexo ou escalas, recollida dos cadernos de traballo.

4. Concrecións metodolóxicas que require a materia e metodoloxía en caso de ensino non presencial por causa do COVID 19

As bases metodolóxicas que inspiran o noso traballo son as seguintes:

Os contidos actitudinais deben ter sempre un papel central promocionando actitudes positivas e de respecto pola riqueza lingüística. O modelo de ensino-aprendizaxe da lingua partirá da competencia comunicativa que abrangue as competencias lingüísticas, sociolingüísticas e pragmáticas. O papel destacado do uso de estratexias axeitadas para o seu fin. Todo iso debe adaptarse e concretarse segundo as necesidades do alumnado.

Os aspectos fundamentais son:

-Activación de estratexias de aprendizaxe e de comunicación

-Integración das destrezas comunicativas

-Achegamento contextualizado aos aspectos socioculturais

-O papel do profesor como guía do alumnado. O profesor será o presentador, impulsor e avaliador das actividades comunicativas, orientará, estimulará, aconsellará, pero os alumnos deben asumir a responsabilidade da súa aprendizaxe, colaborando cos demais alumnos para conseguir os obxectivos propostos.

-O alumno e o protagonista da súa aprendizaxe e ten un papel activo na aula

-A aula como espazo onde se producen situacións comunicativas reais ou simuladas en que o alumnado participa.

-Promóvese unha aprendizaxe autónoma e responsable.

-Presentación de tarefas e experiencias de aprendizaxe significativas, creando contextos que estimulen o interese dos alumnos na aprendizaxe , que fomenten a confianza en si propios, que aumenten a motivación e que desenvolvan a capacidade para planificar, autoavaliarse e aprender de xeito autónomo e independente.

-Os materiais serán preferentemente auténticos, así o alumno percibe a lingua como un verdadeiro instrumento de comunicación.

A avaliación é o instrumento que valora o uso axeitado da lingua fronte a o coñecemento do sistema teórico ou da simple corrección formal. O erro é un elemento inevitable e forma parte do proceso de aprendizaxe, e ofrece o profesorado información sobre a evolución e o estadio lingüístico do alumnado. Inda así, é aconsellable unha análise dos erros do alumnado para que este reflexione sobre a súa actuación de autoaprendizaxe e mellore.

En relación a lingua extranxeira, o principio fundamental e o da lingua como vehículo de comunicación.

Fomentárase , ante todo, a correcta expresión oral e escrita, promocionarase a comprensión lectora, a comunicación audiovisual, e a integración e uso das tecnoloxías da información e comunicación na aula como recurso metodolóxico eficaz para desenvolver as tarefas de ensino e aprendizaxe. Aproveitaranse as posibilidades das metodoloxías por proxectos sempre que sexa posible, así como os recursos e actividades da biblioteca escolar.

E moi importante neste ámbito curricular a aprendizaxe das destrezas discursivas que poden ter lugar en diversos ámbitos, debemos continuar o proceso de aprendizaxe das linguas que xa comezou na súa vida e para iso deberemos:

-Transmitir os alumnos un vocabulario útil e necesario

-Explicar expresións típicas

-Axudar aos alumnos a comprender a gramática das linguas e úsala de forma correcta, sobre a base de explicacións claras e unha práctica progresiva que vai de conceptos sinxelos a outros máis complexos.

-Trasladar aos alumnos aspectos da cultura e propiciar unha comparación coa súa propia zona
-Permitir aos alumnos centrarse na vida diaria , valorando as costumes propias de cada un
-Plasmar o mundo real coa axuda de textos e seccións informativas
-Proporcionar aos alumnos ferramentas para expresarse, tanto de forma oral coma por escrito, acerca de diferentes tipos de tema, facendo fincapé no seus intereses e motivación.
-Darlles aos alumnos a oportunidade de reciclar e repasar de forma motivadora (con xogos ou autocontrois tipo kahoot, quizlet, quizziz...)
-Facer posible que os alumnos se convertan en mellores estudantes, e que sexan independentes. Anímaselles a usar compoñentes multimedia para practicar na casa.
A gramática será presentada indutivamente e despois practicarase con diferentes tipos de actividades. Os alumnos terán a oportunidade de utilizar a lingua de modo produtivo, personalizado e creativo.
Traballaranse todos os bloques : comprensión oral, expresión oral, comprensión escrita e expresión escrita
No caso de que se dera a circunstancia dun confinamento total ou parcial que imposibilitara o ensino presencial, adoptaríanse as medidas metodolóxicas expresadas no punto 5 da presente Programación.
5.Materiais e recursos didácticos
Disponse dos seguintes recursos materiais e dixitais:
-O libro de texto utilizado é o material recomendado pola Xunta para adultos: Ámbito de comunicación I : Módulos 1,2,3,4. Ámbito da comunicación: Inglés I: Módulos 1,2,3,4.
-Usarase con frecuencia material real de periódicos ou noticias de internet, e recursos multimedia para o uso das TIC na aula, permitindo ao profesor adaptar o contido ao alumnado do centro.
-Fotocopias e outros recursos para reforzar contidos, lecturas da biblioteca escolar, tanto en castelán como en galego, para reforzar a comprensión lectora e adquisición de vocabulario e estruturas lingüísticas.

6.Criterios sobre a avaliación, cualificación e promoción do alumnado
Como xa se mencionou a cualificación final de cada avaliación será calculada a partires das notas obtidas nas probas escritas, orais, traballos de lectura, traballo na clase e actitude do alumno.
Cada estándar divídese en catro niveis de cualificación: non conseguido, conseguido con nivel baixo, conseguido con nivel medio, conseguido con nivel alto , conseguido totalmente. Para promocionar no ámbito debe ter máis do 50% dos estándares conseguidos con nivel medio, inda que poida ter algún non conseguido o conseguido con nivel baixo.

7.Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a practica docente
Avaliaremos non só o alumnado senón tamén a programación didáctica, faremos plans de mellora, comprobaremos si se traballaron os temas transversais, o programa de recuperación, obxectivos da materia, competencias chave, práctica docente, programas de mellora para a practica docente, materiais e recursos didácticos, distribución de espazos e tempos, métodos didácticos e pedagóxicos e os resultados da avaliación (rúbrica).

ELEMENTOS A AVALIAR	NON CONSEGUIDO	CONSEGUIDO PARCIALMENTE	TOTALMENTE CONSEGUIDO
Programación didáctica			
Plans de mellora			
Medidas de atención a diversidade			
Obxectivos da materia			
Competencias chave			
Práctica docente			
Plans de mellora para a práctica docente			
Materiais e recursos didácticos			
Distribución de espazos e tempos			
Métodos didácticos e pedagóxicos			
Resultados da avaliación			

8. Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos resultados

O principio de curso faranse actividades de inicio da lección, co fin de activar os coñecementos previos dos alumnos nos temas novos que se van traballar ou de repasar o xa traballados. Isto adóitase facer a través de actividades de chuvia de ideas, actividades de repaso, intercambios comunicativos ou tamén pequenos test de comunicación oral e escrita. Estas actividades serán a base da avaliación inicial para poder avaliar en que punto están os alumnos e que medidas se deben adoptar en cada caso e na clase en xeral.

Despois o longo das unidades de traballo, faremos actividades de inicio, desenvolvemento , e reforzo e ampliación si é necesario. As actividades de desenvolvemento inclúen diferentes tipos de actividades que apelan ás intelixencias múltiples e que están destinadas a facilitar a adquisición, fixación, evolución e mellora das diversas destrezas que conforman a maior parte de competencia das linguas. Estas actividades poden ser:

O vocabulario relacionado cos diversos campos conceptuais que se desenvolven, formación de palabras ...

Lectura e comprensión de textos

Repaso de regras gramaticais (xéneros, número, regras de acentuación e ortografía...)

Recoñecer os sons e os sistema fonético das diferentes linguas

Comprensión e expresión oral a través de presentacións con ou sen apoio de recursos multimedia

Comprensión e expresión escrita (pódese suxerir a creación dun blog persoal de cada alumno que lles sirva de exercicio de reflexión e auto-avaliación, onde redactarán diferentes tipos de textos, críticas, poemas, contos, resumos...)

Esta programación parte do recoñecemento de que na clase hai alumnos con diferentes estilos e ritmos de aprendizaxe, e tamén diferentes niveis de motivación, ao tempo que persegue o obxectivo de que todos os alumnos participen no seu proceso de aprendizaxe con plena satisfacción e alcancen o éxito de acordo ao seu nivel de capacidade e interese. Por iso é necesario o uso dunha diversidade de exercicios e actividades para que todos os alumnos/as poidan encontrar o seu estilo e ritmo de aprendizaxe. Algunhas actividades contribúen máis específicamente ao desenvolvemento dunha ou varias competencias chave, entre as que se incluirían:
Choiva de ideas
Role-plays
Actividades interactivas
Actividades no ordenador
Actividades de investigación ou estudio de casos
Actividades cooperativas
Interpretación de datos, gráficas, etc.
Textos culturais, cancións, rimas ,etc.
Actividades nas que se traballen as emocións
A avaliación da aprendizaxe será continua e global, e terá en conta o progreso do alumno no conxunto de materias do currículo. O profesor avaliará tanto as aprendizaxes do alumnado e o seu nivel de logro das competencias coma os procesos de ensino e a súa propia práctica docente. As actividades de formación poden clasificarse en:
Actividades de avaliación formativa, onde o profesor avaliará o traballo continuado dos alumnos e medirá o seu progreso a través da observación e comprobación da realización de actividades.
Actividades de avaliación sumativa coa realización das diversas actividades de avaliación (probas orais, escritas, ou proxectos). Haberá unha avaliación escrita ao rematar cada un dos bloques de contidos que integran o módulo. Haberá unha proba de recuperación para aquel alumnado que obtivese avaliación negativa nel.
Actividades de auto-avaliación e auto-estudo, nas que o alumno se inicia en estratexias de auto-avaliación dos seus coñecementos e destrezas (rúbricas de auto-avaliación)
Á hora de organizar as tarefas, completar actividades, proxectos..., a organización dos alumnos realizarase en función do tipo de interacción que se de nese momento na aula:
Profesor-alumno
Traballo individual
Traballo en parellas
Traballo en grupo cooperativo
Os recursos que os profesores poden contar e os posibles espazos en que se poden desenvolver os procesos de ensino-aprendizaxe tamén son importantes nesa organización.
Os profesores poden tamén aplicar actividades e proxectos que inclúen diferentes ambientes:
O centro educativo
A comunidad
O contexto familia
A cualificación do ámbito realizarase cunha media ponderada dos módulos integrados nel, o submódulo de lingua estranxeira terá unha valoración de 30% e o de lengua , lingua e literatura terá unha valoración de 70%.
É importante recalcar que a falta de asistencia reiterada ás actividades de formación é motivo de perda do dereito de avaliación continua, sempre e cando o número de faltas de asistencia sen xustificar supere o 10% do cómputo total de horas establecido para ese ámbito. Nese caso o alumnado ten a posibilidade de trasladar a matrícula para cursar a educación secundaria a distancia.

9. Medidas de atención a diversidade
Como xa se dixo no apartado anterior as actividades de reforzo e ampliación permiten dar o alumnos unha atención máis individualizada, segundo as súas necesidade e o seu ritmo de aprendizaxe. O profesor debe dar resposta ás diversas situacións que se suscitan na aula. E dicir, actividades de reforzo e ampliación para os alumnos/as que necesiten axuda para afrontar as actividades de aprendizaxe. O alumno que presente dificultades nos contidos mínimos da materia tamén poderá recibir material deseñado especificamente para eles, así como actividades deseñadas na aula virtual ou usando diferentes aplicacións, e que poden utilizar tanto na aula coa axuda das TICs como na casa.

10. Concreción dos elementos transversais que se traballarán
Traballaranse o conxunto de elementos transversais recollidos pola LOMCE e polo decreto 86/2015, de 25 de xuño, que establece o currículo na comunidade autónoma de Galicia.
Como é de esperar no ámbito lingüístico se traballarán principalmente a comunicación oral e escrita, pero tamén a comunicación audiovisual e as TIC a través de:
-Lecturas presentadas en forma de páxina web
-Recursos na web con práctica interactiva, vídeos, audios e outros materiais multimedia
-A expresión escrita na aula tradicional ou na aula TIC
Traballarase o emprendemento tamén axudando ós alumnos a ter confianza en si mesmos, a tomar a iniciativa para realizar distintas actividades e a poñelas en práctica na vida real, a través de , por exemplo:
En parellas ou grupos cooperativos
-Facer presentacións orais de distintos temas
-Responder cuestionarios e intercambiar información cos compañeiros
Fomentarase a educación cívica e constitucional, xa que se aprende sobre un tema nun contexto social e histórico e se fomenta o sentido da responsabilidade ética e o espírito comunitario.
Fomentarase a aptitude crítica e o respecto as diferentes culturas e relixións, así como o respecto entre xéneros evitando sempre a violencia.

11. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación das programacións didácticas en relación cos resultados académicos e procesos de mellora
Os criterios utilizados polos departamentos para avaliar a programación serán os seguintes:
1.A adecuación dos obxectivos, criterios de avaliación as características e necesidades do alumnado
2.A adecuación dos procedementos e instrumentos de avaliación as características e necesidades do alumnado
Cando se considere que a programación é mellorable nestes aspectos, será necesaria unha reflexión por parte do departamento para atopar as causas do problema e buscar unha posible solución. Ditas accións de mellora recolleranse na memoria final de curso para ter en conta na elaboración da programación do curso seguinte.
3. O grao de desenvolvemento da programación didáctica
Se o grao de desenvolvemento da programación didáctica é inferior a un 75 %,procederase do mesmo xeito que no apartado anterior.
O desenvolvemento da programación didáctica analízase tamén nas sesións de avaliación, nas que se da conta da conformidade ou non neste aspecto para unha posterior avaliación no departamento en caso de que se detecte unha non conformidade.

AVALIACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS	PROPOSTAS

Obxectivos	
Avaliación	
Procedementos de avaliación	
Instrumentos de avaliación	
Grao de desenvolvemento da programación didáctica	

12.Constancia de información para o alumnado
Ao inicio do curso o profesorado dará información relativa os contidos, obxectivos, procedementos de avaliación e os contidos mínimos esixibles para acadar unha avaliación final positiva. Tamén se divulgará a programación para que estea di2spoñible para os alumnos/as.

18. PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA FPB1. COMUNICACIÓN E SOCIEDADE I

Neste curso 2022-2023, correspóndelle ó Departamento de Xeografía e Historia impartir o ámbito de Comunicación e Sociedade en FP Básica 1. A programación está inscrita no servizo de Programacións da web da Consellería de Educación da Xunta de Galicia, a programación do Módulo profesional "Comunicación e Sociedade I", pertencente ao ciclo de FP Básica de Servizos Administrativos, está dispoñible no enderezo web:
https://www.edu.xunta.es/programacions/PaxinaInicio.do

19.- ACCIÓNS DE CONTRIBUCIÓN AO PLAN DE CONVIVENCIA
-Metodoloxía de aprendizaxe cooperativo
-Participación na xestión da aula de convivencia
-Coas actividades extraescolares e complementarias, potenciando a comunicación e coñecemento do alumnado en distintos contextos.
- Aportacións do profesorado do departamento para solucionar os conflitos que xorden nas aulas e espazos de lecer. Suxestións a dirección na busca da súa solución.
- Metodoloxía activa e flexible.

20.-PROCEDEMENTOS PARA AVALIAR A PROGRAMACIÓN
Avaliaranse os contidos dados, os resultados acadados e proporanse medidas de corrección. Isto farase a partires da memoria do curso anterior.

ASPECTOS A AVALIAR	A DESTACAR…	A MELLORAR…	PROPOSTAS DE MELLORA
Temporalización das unidades didácticas			
Desenrolo dos obxectivos didácticos			
Manexo dos contidos da unidade			
Descriptores e desempeños competenciais			
Realización de tarefas			
Estratexias metodolóxicas seleccionadas			
Recursos			
Claridade nos criterios de avaliación			
Uso de diversas ferramentas de avaliación			
Portfolio de evidencias dos estándares de aprendizaxe			
Atención á diversidade			
Interdisciplinariedade			

Cangas 7 de setembro de 2022.

Asdo. Rita Estévez Estévez

Asdo. José Mario Domínguez Cabaleiro

Asdo. Francisco José Padín Nogueira

Asdo Dolores Carmen González Nores

Asdo. Alejandro Pardo Rodríguez

Asdo. Teresa Rodríguez Rodríguez